Класний Керівник

Батьківські збори

7–9 класи

ВИДАВНИЦТВО РАНОК

Батьківські збори 7–9 класи

Класний
Керівник

Батьківські збори

7–9 класи

Ранок-НТ

УДК 808.51
ББК 74.200.25
Б28

Серія «Скарбничка вчителя початкової школи» заснована 2007 року

Б28 **Батьківські** збори. 7—9 клас / Упоряд. О. Л. Співак. — Х.: Ранок-НТ, 2007. — 160 с. — (Скарбничка вчителя початкової школи).
ISBN 978–966–315–050–5

Даний посібник містить: розробки тематичних бесід з батьками; анкети, тести для батьків та учнів, пам'ятки та поради для батьків з виховання дітей, педагогічні практикуми для батьків.

Видання допоможе класному керівникові дослідити взаємовідносини в родинах учнів класу, більше дізнатися про особистості учнів та їхніх батьків, покращити спілкування між учителем та батьками, надати батькам слушні поради з актуальних проблем сучасного виховання, за допомогою батьків визначити доцільні методи виховання учнів та сприяти зміцненню батьківського колективу.

УДК 808.51
ББК 74.200.25

Навчальне видання

Серія «Скарбничка вчителя початкової школи»

БАТЬКІВСЬКІ ЗБОРИ
7—9 КЛАС

Упорядник
Співак Оксана Леонідівна

Код О4217У. Підписано до друку 29.05.2007. Формат 60×90/16.
Папір друкарський. Гарнітура Шкільна. Друк офсетний. Ум. друк. арк. 4,18.

ПП «Ранок-НТ». Свідоцтво ДК № 2121 від 10.03.2005 р.
61052 Харків, пров. Сімферопольський, 6.

ISBN 978–966–315–050–5

© О. Л. Співак, упорядник, 2007
© Ранок-НТ, 2007

ПЕРЕДМОВА

Основне завдання класного керівника — створити умови для вільного розвитку фізичних і духовних сил учнів, керуючись інтересами дітей та їхніми віковими потребами. Учитель має захистити юні особистості від усіх несприятливих факторів, що заважають їхньому становленню і розвитку.

Класний керівник має знати проблеми фізичного та психологічного здоров'я своїх учнів і зробити все можливе задля того, щоб і батьки, і учні не боялись розповідати йому про свої труднощі. Учитель має пам'ятати, що, виховуючи учня, він впливає, в першу чергу, на виховний потенціал родини, у якій зростає ця дитина. Отже, об'єктом професійної уваги виступає не сама родина і не батьки дитини, а родинне виховання. Саме в цих межах слід розглядати взаємодію класного керівника з батьками. Педагог має знати, якими є матеріальна сфера буття конкретної родини, образ її життя, традиції та звичаї. Для цього класний керівник має здійснювати свою педагогічну діяльність у таких напрямках:

1. Дослідження родинної атмосфери, у якій зростає дитина, відносини між усіма членами родини.
2. Надання психолого-педагогічної освіти батькам через систему батьківських зборів, консультацій, бесід.
3. Організація та проведення спільного дозвілля дітей і батьків.
4. Захист інтересів і прав дитини у неблагополучних родинах.

У практичній роботі з батьками учнів класний керівник використовує колективні й індивідуальні форми взаємодії. Причому в обох випадках реалізуються як традиційні форми роботи (батьківські збори, загальнокласні конференції, індивідуальні консультації, відвідування на дому), так і нетрадиційні (тематичні консультації, батьківські читання, вечори).

Класні батьківські збори слід проводити систематично. Кожний такий захід має стати своєрідною школою просвітництва батьків, розширити їх педагогічний кругозір, стимулювати бажання бути добрими батьками. На батьківських зборах проводиться аналіз навчальних досягнень учнів, їхніх можливостей, ступені просування класу в навчальній діяльності. Батьківські збори — це нагода продемонструвати батькам успіхи їхніх дітей. Розмова на зборах має йти не про оцінки, а про якість знань і міру інтелектуальних зусиль, що відповідають пізнавальній та моральній мотивації.

До батьківських зборів доцільно готувати виставки творчих робіт учнів, проводити тестування й анкетування дітей на теми, які потім будуть обговорені з їхніми батьками. Характер і напрям заходу підказує вчителю саме життя, система організації роботи в учнівському колективі. Тематика й методика зборів мають враховувати вікові особливості учнів, цілі і задачі виховання, поставлені перед школою.

Рекомендації щодо проведення батьківських зборів

1. Батьківські збори мають просвіщати батьків, а не констатувати помилки й невдачі дітей у навчанні та недоліки їхнього виховання.
2. Тема зборів має враховувати вікові особливості дітей.
3. Збори мають носити як теоретичний, так і практичний характер: обговорення ситуацій, тренінги, дискусії та ін.
4. Збори не повинні присвячуватися обговоренню й осудженню особистостей учнів.

Щоб виховання дітей було успішним і допомагало вдосконаленню особистісних якостей дитини, необхідно поєднати зусилля педагогів і родини та визначити, яким чином повинні будуватися відносини вчителя і сім'ї. Існує певна специфіка родинного виховання, що відрізняється від виховання суспільного, але важливо знайти спільну основу, що поєднала б сім'ю і школу. Адже мета батьків і вчителя одна — виховати справжню людину.

e-RANOK

ЗБОРИ № 1

Тема. **Особливості організації навчального процесу підлітків.**

Мета: 1.Розповісти батькам про ставлення школярів-підлітків до навчання, формування у них схильностей та інтересів у навчанні, визначення ними улюблених дисциплін.

2.Обговорити з батьками прояви у підлітків факторів, що заважають правильній організації виконання домашніх завдань.

3.Визначити роль батьків у прищепленні підліткам зацікавленості до навчання й самоосвіти.

Коментар: готуючись до проведення батьківських зборів, учитель заздалегідь проводить анкетування і тестування учнів.

Анкета для учнів «Моє навчання»

Учні підкреслюють потрібні варіанти відповідей, дописують речення.

1. Навчатися в школі мені:
   1) цікаво;
   2) нецікаво;
   3) не знаю.
2. Найулюбленіші мої предмети _____.
3. Виконуючи самостійну роботу, я:
   1) одразу ж беруся до справи, працюю завжди швидко;
   2) спочатку намагаюсь зрозуміти завдання, ретельно все обмірковую, але потім дію без вагань, швидко;
   3) дуже довго думаю, не можу почати виконання завдання, почуваю себе невпевнено;
   4) завжди хвилююсь, почуваю себе неспокійно, тому, що _____.
4. Найчастіше я:
   1) не розумію мети роботи;

2) не розумію завдання;
3) не знаю, як його виконати;
4) не вмію контролювати хід своєї роботи;
5) не знаю, як перевірити результати;
6) не вмію правильно розподілити час.

5. Я дуже ціную допомогу вчителя, товаришів.
   1) Так.
   2) Ні.
6. Якщо б я був учителем, то таким учням, як я, я б допоміг у наступному: _____.

Тест для учнів «Виявлення домінуючого мотиву навчання»

На уроці учням пропонується виконати самостійно за вибором завдання, які різняться за:

— складністю та характером діяльності (творче або репродуктивне);
— практичною або теоретичною спрямованістю пізнавальної діяльності;
— характером виконання завдання (індивідуальне або групове).

Одночасно кожний учень отримує аркуш, у якому позначає позицію щодо причини вибору того або іншого завдання:

1. Бажання себе випробувати.
2. Краще дізнатись про свої можливості з даного предмета.
3. Інтерес до предмета.
4. Бажання якомога більше дізнатись з даної галузі науки.
5. Корисно, знадобиться в майбутній роботі.
6. Цей предмет і знання з нього необхідні для подальшої освіти.
7. Упевненість в успіху з даного предмета.
8. Легко навчатись.
9. Бажання подолати труднощі.
10. Цікаво спілкуватися з товаришами на уроках з даного предмета.

11. Бажання мати авторитет серед товаришів, оскільки цей предмет престижний у даному колективі.
12. Подобається вчитель.
13. Бажання бути знавцем та освіченою людиною, цікавою для друзів.
14. Бажання бути готовим до самостійного життя.
15. Бажання бути духовно багатим, культурним і корисним для суспільства.
16. Щоб не лаяли батьки, вчителі. Це неприємно.

Усі названі мотиви навчання (показники) класний керівник розподіляє за вісьмома основними напрямами, що дозволяє йому судити про значимість для учня завдань, які він обирає.

Аналіз вибраних мотивів дозволить учителю розподілити учнів на три групи.

Показники	**Інтерпретація**	**Група за мотивацією**
5, 14, 15	Самовизначення	I
3, 4	Пізнавальні	II
5, 6	Вузькопрактичні	II
1, 2, 9	Саморозвиток	I
12	Спілкування з учителем	III
10	Спілкування з однолітками	III
13	Самоствердження	I
8, 16	Запобігання неприємностям	III

I група — включає учнів, які сприймають навчання з позиції справжньої необхідності.

II група — включає учнів, для яких спонукальна сила сьогодення і майбутнього однакова.

III група — включає учнів, які сприймають навчання в школі як «тимчасове» життя, що має для них обмежену та вимушену цінність.

e-RANOK

Хід зборів

Бесіда.

Байдужість до навчання — проблема дитини чи дорослих?

Кожна дитина у будь-якому віці допитлива і розумна по-своєму. В юності ж розумова активність набуває дещо дуже характерних рис.

Одна з особливостей пізнавальної сфери підлітків — теоретичність їхньої розумової діяльності. У цьому віці виявляється живий інтерес вже не тільки і не стільки до самих фактів, скільки до їх аналізу, обговоренню і розмірковуванню над ними. Підлітка часто цікавлять дуже абстрактні запитання: «Що таке випадковість? Що знаходиться поза Всесвітом?».

Уже набагато менше уваги привертають наочний навчальний матеріал, самі по собі конкретні факти, повідомлені вчителем або навчальною книгою. Навіть демонстрація ефектних дослідів не справляє на підлітків такого враження, яке вона справляє на трохи молодших учнів. У цьому віці цікаво узагальнювати факти, шукати теорії, що пояснюють той чи інший фізичний або хімічний ефект. Хочеться слухати про це, сперечатись, розмірковувати.

Психологи досліджували розвиток допитливості у школярів. Вони дійшли висновку, що існує доволі поширене явище: байдужість школярів до навчальних дисциплін. Байдужість — одне з уособлень того сумного явища, назва якому формалізм знання. Учень втрачає сенс найважливіших понять матеріалу, який вивчає, і навіть не намагається подолати перепону. Він слухає пояснення вчителя, читає підручник, художні твори, рекомендовані програмою, але не вникає, та й не намагається вникнути у незрозуміле.

Ліниві і недопитливі... а хто винен у цьому? Учні? Або всі ми: родина, школа? Будьмо відверті: і все добре, і все погане, що є в дітях, — результат впливу дорослих. Будь-

який недолік у роботі школярів — так чи інакше є відображенням наших промахів.

Основна книга, з якою працює школяр усі роки навчання, — підручник. Як же складаються відносини між школярем і підручником? Матеріал книги може бути далеким від інтересів учня. Підручник може бути нецікавим і тому, що для одних школярів він занадто складний, а для інших — занадто простий. До того ж підлітки часто не озброєні навичками самостійно працювати з книгою, а механічне заучування викликає у них лише втому та нудьгу. Окрім цих особистих причин відчуження дитини від підручника, є одна спільна: позиція школяра по відношенню до навчання. Дійсно, яку задачу ставимо ми, дорослі, перед школярем, коли він береться до навчання? Дуже просту: вивчи та дай відповідь. Вивчи, тобто запам'ятай і перекажи. А переказати треба, за думкою деяких дорослих, якомога ближче до тексту. Чим ближче — тим краще. А між тим саме дослівний переказ зазвичай свідчить про нерозуміння тексту і про те, що дитина не ставила перед собою завдання зрозуміти інформацію, яку вивчила.

Помилкова формула «вивчи — дай відповідь»

У чому ж полягають слабкі сторони задачі «вивчи і дай відповідь»? Перш за все, в тому, що учень стає пасивним виконувачем, а не активним творцем своїх знань. Пасивний розумовий труд набагато менш ефективний, ніж активний, творчий. До того ж він менш привабливий, більш важкий і зовсім не викликає позитивних емоцій.

Саме тому знання, здобуті у такий спосіб, і залишаються формальними, не вбудовуються в духовний світ зростаючої людини, не стають джерелом розумового і морального розвитку.

Як викликати у підлітка зацікавленість до навчання

У юнацькому віці яскраво виявляються індивідуальні відмінності в інтересах та схильностях. Помітно виділяються дві групи юнаків та дівчат. Якщо одні не відчувають

особливої схильності до окремих предметів і навчаються по всіх дисциплінах приблизно однаково, то в інших чітко визначені інтереси, про них вже відомо і вчителям, і однокласникам, що ці учні сумлінно навчаються і люблять одні предмети і зовсім байдужі до інших.

Що викликає зацікавленість до тих чи інших предметів? Причин багато, але найбільш поширені наступні:

— цікаве викладання предмета;
— інтерес до самої науки;
— престижність даної сфери знань;
— практична значимість предмета, пов'язана з життєвими планами;
— успіхи в навчанні з цього предмета;
— захопливість самого процесу отримання знань, що вимагає розумової і практичної активності.

Відкинувши пасивний метод навчання, батьки мають викликати у дитини прагнення самостійно здобувати знання. Не запам'ятовувати, а перед усім аналізувати, осмислювати, розуміти матеріал, виявляти особисту розумову активність у засвоєнні навчального матеріалу — ось до чого слід привчати підлітків. Тоді і запам'ятовування стане більш легким і ґрунтовним. Треба навчити дитину не запам'ятовувати все підряд, а вилучати головне, встановлювати в тексті смислові зв'язки і відношення, співвідносити нові знання з тими, що були засвоєні раніше, при цьому контролювати себе, самостійно ставити запитання до тексту, і ще багато чого іншого.

Треба навчити підлітка зупиняти увагу на тому, чого він не знає або не розуміє. Іноді школярі не розуміють не лише окремих слів або висловлювань: вони, читаючи підручник, зустрічають і незрозумілі думки. Чи звертають вони увагу на ці думки? Чи намагаються їх «розшифрувати»? Чи завжди встановлюють для себе такий факт: в тексті є незрозуміла думка?

Часто дорослі не переймаються проблемою нерозуміння їхніми дітьми нового матеріалу. Ми не лише не виховуємо

в дітях прагнення знайти відповідь, подолати бар'єр цього нерозуміння, але іноді навіть перешкоджаємо. Зазвичай і в родинах, і в школі складається неправильне ставлення до того, що учень не розуміє чогось: це вважається йому за провину, може викликати докір, осудження або навіть глузування.

Як слід чинити у цьому випадку? Ставлення дорослих до підлітка має бути доброзичливим, уважним, заохочувальним. Бо інакше дитина, зіткнувшись з глухою стіною байдужості, втратить бажання пізнати цей світ, відкрити для себе його таємниці. Батьки мають дати зрозуміти школяреві, що дійти суті незрозумілого — важлива і необхідна справа. Це розуміння — перша сходинка активної обробки нових знань. Подивитись у вічі своєму незнанню або нерозумінню — це перший поштовх до того, щоб забажати дізнатись і зрозуміти. Саме дізнатись і зрозуміти, а не просто вивчити.

Навчаємо підлітка навчатись

Що таке навчати навчатися самостійно? Це, по суті, постаратись допомогти дитині знайти власний, індивідуальний стиль роботи, що дозволив би якомога повніше розкрити юну особистість. Підлітків слід навчати тому, як опанувати новий матеріал підручника, законспектувати статтю, записати лекцію, їм треба дати навички самостійного пошуку потрібної інформації, пояснити, як користуватись довідковими матеріалами, каталогами та ін.

Якість роботи залежить і від уміння правильно організовувати її. Отже, будемо навчати дітей планувати свої справи, вибирати найбільш підходящих для занять режим дня, цінувати час, розумно розподіляти його.

Мета навчання, у тому числі і домашнього, не просто оволодіння знаннями, але й розвиток самостійності мислення, виховання здібностей, формування багатого духовного світу, морально здорової особистості.

e-RANOK

Педагогічний практикум для батьків.

1. Батькам пропонується заповнити анкету.

Анкета для батьків «Вплив родинної атмосфери на успішність дитини».

1) Чи знаєте Ви, від чого залежить психологічний настрій дитини на весь день? (Оберіть потрібний варіант відповіді.)
   а) Так.
   б) Ні.
2) Яке запитання Ви ставите дитині, коли вона повертається зі школи?
   а) Які оцінки ти сьогодні отримав?
   б) Що було цікавого в школі?
   в) Чи не накоїв ти сьогодні що-небудь?
3) Що ви знаєте про те, як слід реагувати на успіхи та невдачі дитини у школі?
   а) Знаю багато, бо багато читав про це.
   б) Я мало читав про це.
   в) Нічого не знаю.
4) Чи знаєте Ви, що створює в родині атмосферу неспокою, що є перевантаженням для нервової системи дитини?
   а) Так, знаю.
   б) Знаю, проте хотілося б дізнатись більше.
   в) Не знаю нічого.
5) Чи потрібна Вам порада щодо здійснення контролю за роботою дитини вдома і щодо надання їй розумної допомоги?
   а) Так, необхідна.
   б) Ні.
6) Чи вважаєте Ви, що підвищені й агресивні інтонації є невід'ємною частиною виховного процесу в родині?
   а) Так, це єдиний спосіб впливу на дитину.
   б) Так, але я обминаю цього.
   в) Ні, це неприпустимо.

Після анкетування проводиться обговорення його результатів.

2. Батькам пропонується ознайомитись і обговорити результати анкетування і тестування учнів.
3. Батькам пропонується ознайомитися з методичними рекомендаціями для підлітків щодо підвищення успішності у навчанні, підтверджуючи ці рекомендації конкретними прикладами і, якщо потрібно, доповнити їх.

Пам'ятка «Правила домашньої роботи»

1) Побачити в тексті головне (виділити головну думку, правило, закон).
2) Діалог з автором (у процесі читання учень начебто веде розмову з автором, перевіряє, чи співпадають його припущення з матеріалом підручника).
3) Навчитись ставити запитання (в процесі читання у свідомості учня мають виникати запитання до тексту).
4) Складання плану (накидати пункти плану; пункт плану — це стисле, в одне речення, формулювання основного змісту частини тексту).
5) Суто запам'ятовування, самоконтроль (самоконтроль — необхідна умова і розуміння, і запам'ятовування).

Пам'ятка «Організуй самого себе»

1) Точно визнач мету своєї діяльності.
2) Зосередь свої зусилля на головному.
3) Вигадай собі стимули.
4) Навчись говорити «ні».
5) Використовуй час повністю.
6) Берися до справи одразу ж.
7) Слідкуй за тим, на що використовуєш вільний час.
8) Старайся урізноманітнити заняття.
9) Виховуй у собі повагу до власного часу.
10) Навчись слухати.
11) Набудь звички занотовувати важливу інформацію.
12) Даєш слово — тримай; даєш зобов'язання — виконуй.

Підсумки зборів.

Причини низької зацікавленості підлітків до навчання, головною мірою, пов'язані із тим, що способи викладання і способи засвоєння матеріалу відстають від зростаючих інтелектуальних потреб і можливостей учнів. Не люблять вони механічного заучування. А у повсякденній навчальній діяльності зберігаються два основні способи роботи: пояснення вчителя і самостійні заняття з підручником. Звідси й набридлива одноманітність. Не відчуваючи задоволення, радості від навчання, не вміючи самостійно, вільно користуватись різними засобами навчальної роботи, багато хто зі школярів починає обтяжуватись навчанням.

Ось чому так важливо підлітку навчатися самостійно здобувати знання і вміти їх обробляти, обирати потрібні відомості, добре запам'ятовувати їх, пов'язувати з іншими, бути на рівні сучасних досягнень науки. Тільки так може з'явитися справжній інтерес до пізнання, тільки у цьому випадку він буде стійким, таким, що спонукає діяти. І якщо ми, батьки, нині допоможемо юній людині розвинути потребу в знаннях, уміння набувати їх, то ці важливі якості залишаться з нею і після закінчення школи.

ЗБОРИ № 2

Тема. **Конфлікти з дитиною і шляхи їх вирішення.**

Мета: 1. Допомогти батькам подолати труднощі у вирішенні конфліктних ситуацій у родині.
2. Сприяти осмисленню конфліктної ситуації і шляхів виходу з неї.

Коментар: для проведення батьківських зборів класний керівник заздалегідь проводить анкетування учнів і доручає їм написати твір «Конфлікт батьків і дітей: міф чи реальність?».

Анкета для учнів «Моя поведінка у конфлікті»

1. Ти — конфліктна людина?
2. Чи легко тобі з'ясовувати з будь-ким стосунки?
3. Що ти відчуваєш після того, як з'ясував із кимсь стосунки?
4. Чи стаєш ти більш розумним після виходу з конфліктної ситуації, чи робиш для себе які-небудь висновки?
5. Із ким ти найчастіше конфліктуєш?
6. Що може стати приводом для виникнення конфлікту?
7. Хто першим намагається вирішити конфлікт — ти чи інша сторона?
8. Що ти, як правило, відстоюєш у конфлікті?
9. Чи змінюється твоє ставлення до людей, з якими ти конфліктував?
10. Чи потрібно людям навчатися вирішувати конфліктні ситуації?

Анкета для учнів та їхніх батьків «Що таке конфлікт»

Закінчіть речення:

1. Конфлікт — це _____.
2. Причиною конфліктної ситуації може бути _____.
3. Конфлікт може призвести до того, що _____.
4. Зазвичай приводом для конфлікту в родині може бути _____.
5. Для того, щоб запобігти виникненню конфлікту, потрібно _____.

На класній дошці написано вислови:

«Конфлікт — це побоювання хоча б однієї сторони, що її інтереси порушує, притискає, ігнорує інша сторона». *(Уїльям Лінкольн)*

«Від любові до ненависті один крок, від ненависті до любові кілометри кроків». *(Сенека)*

«У нас кожна справа має пройти п'ять стадій: шумиху, нерозбериху, пошук винуватця, покарання невинного і нагородження непричетного». *(С. Паркінсон)*

Хід зборів

Бесіда.

Батьки і діти — дві сторони конфлікту

Сьогоднішні збори пов'язані в першу чергу з тим, що багато підлітків, які стоять перед самостійним вибором подальшого життєвого шляху, підвладні сумнівам, внутрішнім протиріччям, страхам.

Батьки в свою чергу, часто в такій ситуації не помічники і не друзі своїм дітям. Вони в мріях і установках на власну дитину створюють ідеалізований образ підлітка і його подальшого путі. Але, зіткнувшись у житті з реальними можливостями дитини, з її ставленням до свого майбутнього, батьківські райдужні перспективи розсипаються, як карточний домик, і наступає «ера конфліктів».

Батьки і діти воюють з приводу і без привидів, кожний доводить свою правоту і кожний по-своєму правий.

Антропологи і соціологи давно звернули увагу на таке характерне для західної культури явище, як розрив між поколіннями. Вони міркують так: сучасний світ з його стрімкими соціальними змінами, плюралістичними системами цінностей і технічним прогресом здається підліткові настільки складним і непередбаченим, що він не може встановити для себе стабільну систему координат. Крім того, раннє фізіологічне дозрівання у поєднанні з необхідністю довготривалої освіти призводять до того, що протягом багатьох років триває формування і асиміляція групової молодіжної культури, цінності, традиції і характер якої можуть вступати в конфлікт із дорослим світом.

За думкою фахівців, система поглядів і уявлень у людини зберігається приблизно протягом 30 років, тобто протягом найбільш активного періоду життя кожного покоління. Відмінності між поколіннями можуть носити мирний характер, а можуть — конфліктний. Зазвичай конфлікт між світоглядом двох сусідніх поколінь називають конфліктом батьків та дітей.

Зіткнення поколінь, що носить характер протистояння різних систем цінностей, називається конфліктом поколінь. Зазвичай діти відкидають цінності покоління батьків, не бажаючи сприймати їх як еталон.

Головні причини родинних конфліктів

Конфлікт — це спір, суперечка, скандал, у яких сторони не скупляться на взаємні докори, образи. Найстрашніше в конфлікті — це почуття, які люди відчувають одне до одного. Страх, злість, образа, ненависть — головні почуття конфлікту.

Без конфліктів життя неможливе, але потрібно навчитись їх конструктивно вирішувати. Для того, щоб навчитися вирішувати конфліктну ситуацію, потрібно навчитися розуміти масштаби і деталі незгод і відкрито обговорювати їх. Згладжування конфліктної ситуації, уникання її вирішення може призвести до серйозних проблем:

— фізичних, пов'язаних зі здоров'ям;

— психологічних (приховання душевного болю, образи; зміна характеру людини; психічні розлади; суїцид та ін.);

— соціальних (втрата родини, самотність, відлюдкуватість).

Головна позитивна здатність у конфліктній ситуації — здатність до конфронтації-поясненню. Вона передбачає вміння:

— відкрито відстоювати власну позицію;

— оцінювати саму конфлікту ситуацію, її суть, а не особистісні якості свого опонента;

— зберігати особистісні відносини всіх учасників конфлікту.

(*Ознайомлення батьків із думками дітей щодо виникнення конфліктів у родині.*

Класний керівник зачитує вголос уривки учнівських творів «Конфлікт батьків і дітей: міф чи реальність?»).

Два покоління — два світосприйняття

Соціологів давно цікавило питання: які відмінності між людьми більш вагомі — класові чи вікові? з одного боку, різні матеріальні можливості є причиною різних стилів молодіжної субкультури у представників елітного, середнього та бідного класів. Іноді вони вражаючі. З іншого боку, ми часто можемо спостерігати більшу солідарність між молодими людьми, що походять із різних верств соціуму, ніж між різновіковими громадянами, що належать до одного класу.

На цьому підґрунті виникла концепція розриву між поколіннями. Згідно з нею, відмінностей між батьками та дітьми більше, ніж між дітьми, що належать до різних верств суспільства. У чому ж полягають основні особистісні протистояння двох поколінь?

(*Класний керівник малює на класній дошці таблицю.*)

Покоління батьків	Покоління дітей
Обережність	Зарозумілість, схильність до ризикових рішень
спогади про минуле, схильність порівнювати «сьогодні» і «вчора»	минуле не має значення, життя лише у сьогоденні
реалізм і скептичне ставлення до життя	ідеалізм, оптимізм
консервативні манери, звичаї, мораль	вільні манери, звичаї, мораль
узгодженість з існуючим положенням речей	критика існуючого положення речей
бажання повернути молоді роки	бажання стати дорослими

Які ж головні причини виникнення конфліктних ситуацій в родинах, де є підлітки? Психологи визначили, що кожна із конфліктуючих сторін має свої причини.

Отже, для підлітка мотивацією можуть бути наступні аспекти:

— криза перехідного віку;
— прагнення самостійності і самовизначення;
— вимагання більшої автономії у всьому — від одягу до приміщення;
— звичка конфліктувати, вихована поведінкою дорослих у родині;
— бажання похвалитись своїми правами перед однолітками й авторитетними для підлітка людьми.

Батьки йдуть на розв'язування конфлікту з інших причин:

— небажання визнавати, що дитина стала дорослою;
— побоювання випустити дитину «з гнізда», невіра у її сили;
— проектування поведінки дитини на себе у її віці;
— боротьба за власну владу і авторитетність;
— відсутність розуміння між дорослими у вихованні дитини;
— не підтвердження дитиною сподівань батьків.

Для того, щоб визначити конструктивні шляхи вирішення конфліктних ситуацій, пропоную спочатку ознайомитись з найбільш поширеними примітивними реакціями, що часто стають причиною конфлікту.

Реакція амбіції. Отримавши інформацію, яка надає перевагу іншій особі, людина негайно намагається принизити значення цієї інформації, підкреслюючи особисту значимість в очах оточуючих.

Реакція самозадоволення. Бажання похвалитися своїми можливостями або привілеями, досягненнями, при цьому спостерігаючи за реакцією оточуючих. Отримання радості від заздрощів інших людей.

Реакція заздрощів. Людина досягла успіху, інша від її успіху «захворює». Вона вважає, що чийсь успіх можливий лише після успіху її самої.

Реакція злорадства. Людина радіє з того, що комусь погано. Часто при цьому не приховує своїх почуттів.

Реакція захоплення. Бажання у будь-який спосіб присвоїти собі заслуги іншої людини, не дивлячись на власні реальні заслуги.

Реакція агресії. Людина використовує загрозу та грубість для досягнення своєї мети. Це притаманно людям амбіційним і нечутливим до страждань інших.

Реакція присвоювання. Людина постійно намагається опікати когось і дошкуляти йому заради реалізації власних цілей.

Реакція байдужості. Байдуже ставлення до фізичних і моральних страждань іншої людини.

Психологи визначили дванадцять основних кроків для вирішення конфліктних ситуацій. Роблячи їх, спробуйте відповісти на поставлені запитання.

Пам'ятка батькам для вирішення конфліктів

(Класний керівник роздає батькам роздруковану пам'ятку.)

1. ***«Виграти — виграти».***
   У чому полягають мої справжні потреби?
   Чого прагне протилежна сторона?
   Чи хочу я благополучного виходу для нас обох?
2. ***Творчий підхід.***
   Які нові можливості розкриваються цією ситуацією?
   Замість того щоб думати, «як це могло б бути», чи бачу я нові можливості в тому «що є»?
3. ***Емпатія.***
   Як би я почувався на місці протилежної сторони?
   Що намагається сказати протилежна сторона?
   Чи вислухав я думку іншої сторони як слід?
   Чи знає протилежна сторона, що я її чую?
4. ***Оптимальне самоствердження.***
   Що я намагаюсь змінити?
   Як я можу сказати про це без обвинувачень?
   Чи відповідають мої слова моїм почуттям, а не моїм думкам про те, хто правий, а хто винний?

Чи дотримуюсь я формули «Будь м'яким із людьми і жорстким з проблемою»?

5. ***Спільна влада.***
Чи не зловживаю я своєю владою?
Чи не зловживає своєю владою протилежна сторона?
Чи не можемо ви співпрацювати замість того, щоб сперечатися?

6. ***Управління емоціями.***
Що я відчуваю?
Чи покладаю я на когось провину за свої почуття?
Що я хочу змінити?
Чи позбавився я бажання покарати протилежну сторону?
Що я можу зробити для того, щоб краще володіти своїми почуттями? (Наприклад, викласти їх у письмовій формі.)

7. ***Готовність вирішити конфлікт.***
Чи дійсно я хочу вирішити конфлікт?
Чим викликана моя образа:
— якимсь минулим неприємним інцидентом;
— якоюсь потребою, яку я ніяк не можу задовольнити;
— моєю упередженістю, у якій я ніяк не можу зізнатись собі.

8. ***Картографія конфлікту.***
У чому полягає питання, проблема конфлікту?
Хто його головні учасники?
Визначте потреби кожного учасника конфлікту (тобто порушення яких інтересів призвело до виникнення конфлікту).
Що слід зробити, щоб знайти розумний вихід із складної ситуації?

9. ***Розробка альтернатив.***
Які варіанти розвитку конфлікту можна передбачити?
Визначте найбільш прийнятний для всіх сторін.

10. ***Переговори.***
Чого я хочу добитись? Сформуйте чітке уявлення про загальний результат, тоді Ви зможете визначити свою подальшу поведінку.

Як можна добитись справедливого результату, прийнятного для всіх?

Чи не ігнорую я пропозиції іншої сторони? Чи не наполягаю лише на своїх доводах?

Які питання я згоден включити в спільну згоду?

11. Посередництво.

Чи можемо ми самостійно вирішити проблему? Можливо, нам потрібен посередник? Хто може стати посередником у вирішенні конфлікту?

Чи підходить мені роль посередника у вирішенні конфлікту? Як я маю діяти, щоб не образити жодну з конфліктуючих сторін.

12. Розширення кругозору.

Чи бачу я всю картину конфлікту, а не лише власну позицію у ньому?

До чого може у майбутньому призвести заглиблення конфліктної ситуації?

Педагогічний практикум для батьків.

1. Батькам пропонується пройти анкетування «Що таке конфлікт» (*див. Коментар*) та «Ваша поведінка у конфліктній ситуації».

Анкета «Ваша поведінка у конфліктній ситуації»

Дайте відповідь на запитання:

1) Чи вважаєте Ви за необхідне піднімати тему конфліктів на батьківських зборах?
2) Чи виникають у Вашій родині конфліктні ситуації з дітьми?
3) Як Ви вирішуєте конфлікти?
4) Чи можна взагалі обійтися без конфліктів?
5) Чи можете ви поділитися досвідом виходу з конфліктних ситуацій, пов'язаних з Вашим сином або донькою?

Після анкетування батьки обмінюються досвідом щодо спілкування з дітьми-підлітками і вирішення конфліктних ситуацій.

2. Батькам пропонується обговорити ситуації.

Ситуація 1.

Після зборів незадоволені успіхами своєї дитини батьки приходять додому і вимагають від неї пояснень. Вони кажуть, що з такими оцінками після школи нікуди не візьмуть. У відповідь дитина каже: «Значить, піду працювати». Як слід вчинити батькам у цій ситуації?

Ситуація 2.

Батьки з певної мети подарували своїй дитині гроші. Вона витратила їх не за призначенням, придбала те, про що давно мріяла. Батьки обурені, а дитина на свою адресу почула чимало гнівних докорів. Врешті-решт підліток грюкає дверима і йде з дому.

Ситуація 3.

Між матір'ю і чотирнадцятирічною донькою протягом тривалого часу виникають гарячі суперечки щодо того, о котрій годині дівчина має повертатися з прогулянки додому. Мати наполягає на тому, що донька повинна бути вдома не пізніше 9 години вечора, а донька вважає, що тут взагалі неприпустимі жодні обмеження.

Ситуація 4.

Ви повертаєтесь з роботи додому і вже на сходах чуєте гучну музику, веселощі у вашій квартирі. Ви заходите до квартири і бачите свою дитину і її друзів, які веселяться. У хаті — повний безлад. Ваша дитина дивиться на Вас і каже: «Привіт! Ми трохи повеселимось! Не заперечуєш?».

Підсумки зборів.

Дорослішаючи, молодь приходить уже не в той світ, до якого ми її готували згідно зі своїм світосприйняттям. Досвід старших їй здається неприйнятним. Тож нам, батькам, слід сприймати своїх дітей і час, коли вони зростають, більш поблажливо. А конфлікти поколінь, що виникають і є невід'ємною частиною життя, можна звести до мінімуму, якщо не вимагати від дітей повного конформізму і залежності,

якщо терплячіше ставитись до індивідуальних відмінності усіх членів родини. Діалог і прагнення зрозуміти одне одного — місток, який поєднує, а не розділяє старше і молоде покоління.

(Класний керівник роздає батькам роздруковані пам'ятки та поради.)

Пам'ятка для батьків

Шановні тата й мами!

Конфліктна ситуація може докорінно змінити ваше життя!

Постарайтесь, щоб ці зміни були на краще.

Як поводитись під час конфлікту?

1. Перед тим, як Ви опинитесь у конфліктній ситуації, подумайте над тим, який результат від цього Ви бажаєте отримати.
2. Упевніться в тому, що результат для Вас дійсно важливий.
3. У конфлікті визнавайте не лише свої інтереси, але й інтереси Вашої дитини.
4. Дотримуйтесь етики поведінки в конфліктній ситуації, вирішуйте проблему, а не зводьте рахунки.
5. Будьте тверді і відкриті, якщо впевнені у своїй правоті.
6. Примусьте себе чути доводи своєї дитини.
7. Не принижуйте і не ображайте дитину для того, щоб потім не шкодувати про це.
8. Будьте справедливими і чесними в конфлікті, не жалійте себе.
9. Умійте вчасно зупинитися, щоб не втратити прихильність дитини.

Що робити батькам, щоб зберегти любов і повагу своїх дітей?

1. Не слід вбачати в самостійності дитини загрозу втратити її.
2. Пам'ятайте, що дитині потрібна не стільки самостійність, скільки право на неї.

3. Щоб дитина виконала те, що Вам потрібно, постарайтесь зробити так, щоб вона сама цього захотіла.
4. Не зловживайте опікою і контролем, не перевантажуйте цим дитину.
5. Не створюйте в родині «революційну» ситуацію, а якщо створили, то прикладіть зусиль, щоб вирішити її мирним шляхом.
6. Пам'ятайте слова Ґете: «У підлітковому віці багато людських чеснот виявляються в дивацтвах й імпульсивних вчинках».

За що й проти чого веде боротьбу Ваша дитина в підлітковому віці?

1. За те, щоб перестати бути дитиною.
2. За припинення зазіхання на її волю.
3. За ствердження своєї особистості серед однолітків.
4. Проти зауважень, іронічних висловлювань щодо її фізичної дорослості.

Поради для батьків

1. Необхідно допомогти підлітку знайти компроміс душі і тіла.
2. Усі зауваження слід робити доброзичливим, спокійним тоном, не використовуючи ярликів.
3. Потрібно докладно познайомити підлітка з будовою та функціонуванням організму людини, підібрати відповідну літературу з цього питання.
4. Необхідно пам'ятати, що доки розвивається тіло дитини, болить і потребує допомоги її душа.

ЗБОРИ № 3

Тема. **Родина — школа любові.**

Мета: 1. Розширити уявлення батьків про родину як головну загальнолюдську цінність.

2. Познайомити батьків з результатами досліджень щодо впливу родинної атмосфери на розвиток моральних якостей підлітка.

3. Спонукати батьків до розмірковувань про особливості виховання дитини в родині.

Коментар: для проведення зборів класний керівник заздалегідь проводить анкетування батьків і учнів з метою визначення рівня комфортності дитини в родині.

Анкета для батьків «Думки»

Кожен з батьків ставить відмітку навпроти ствердження, яке поділяє.

№ п/п	Думки	Мати	Батько
1	Вважаю, що з дитиною слід говорити, не допускаючи критики рішень батьків		
	Вважаю, що з дітьми можна говорити про все		
2	Вважаю, що самостійність дітей допустима лише у певних межах		
	Вважаю, що дітям потрібно надавати свободу вибору в усьому		
3	Вважаю, що дітям необхідно брати участь у проблемних сімейних розмовах		
	Вважаю, що неможна повідомляти дітям про суперечки між дорослими		

Анкета для учнів «Це я»

Закінчіть речення.

1. Мій улюблений колір _____.
2. Моє улюблене свято _____.
3. Мені _____ років.
4. Мій знак зодіаку _____.
5. На кишенькові розходи мені дають _____ грошей.
6. В одязі я віддаю перевагу _____ стилю.
7. У мене _____ друзів.
8. Моя улюблена група (співак/співачка) _____.
9. Я пишу вірші (так, ні).
10. Я веду щоденник (так, ні).

Анкета для учнів «Моє місце в родині»

Дайте відповіді на запитання.

1. Чи виникають у твоїй родині приводи, що призводять до суперечок, невдоволень?
2. Твої обов'язки в родині.
3. Чи залежить мир у родині від дітей? Поясніть свою думку.

Анкета для учнів «Моє життя в родині»

Оберіть найбільш прийнятні для вас варіанти відповідей.

1. Що б ти хотів отримати від родини, у якій живеш?
   а) Доброї організації побуту;
   б) радощів від спілкування;
   в) спокою, захищеності.
2. Чи самотній ти в родині?
   а) Так;
   б) ні;
   в) не знаю.
3. Чи бажаєш ти, щоб твоя майбутня родина була схожою на твою нинішню?
   а) Так;
   б) ні;
   в) не знаю.

4. Як ти вважаєш, що найбільше хвилює твоїх батьків у родинному житті?
   а) Здоров'я дітей;
   б) навчання дітей;
   в) трудова участь дітей у житті родини.
5. Яка з наведених нижче життєвих настанов є для тебе найбільш вагомою?
   а) Бути матеріально забезпеченим;
   б) зустріти кохання;
   в) мати багато друзів;
   г) реалізувати власні інтелектуальні можливості.
6. Чи є в тебе таємниці від родини?
   а) Так;
   б) ні.
7. Чим для тебе є вечір, проведений вдома?
   а) Радість спілкування;
   б) нагода бути самим собою;
   в) мука, нудьгування.
8. Чи знайомий ти з моральними та матеріальними проблемами, що існують у твоїй родині?
   а) Так;
   б) ні.

На класній дошці написано вислови:
«Вся сім'я вмісті, так і душа на місці»
«Не потрібен і клад, коли в родині лад»
«Не буде добра, коли в родині ворожнеча»

Хід зборів

Бесіда.

У теплому родинному колі

Кожна людина все своє життя проводить в родині. Спочатку в батьківській, потім у своїй власній, а потім, буває, в родині своїх дітей. З часом склад родини змінюється, стають іншими обов'язки її членів, піклування. Ми рідко за-

мислюємось про значення звичних слів: «мир», «родина». Проте мир на Землі, мир у державі розпочинається з миру в родині. Родина — це школа любові для дорослих і дітей. У родині люди стають особистостями, унікальними і неповторними. У метушні повсякденного життя ми не завжди встигаємо поговорити одне з одним. А якщо випадає вільна хвилина, ми дуже довго шукаємо привід для розмови.

Як ми, батьки, спілкуємось із дітьми, чи вважаємо їх повноправними членами родини?

(Класний керівник знайомить батьків з висновками, зробленими на основі анкети «Думки».)

Колись у старовину існувала традиція: вся родина збиралась за столом. В основі цього звичаю покладено прагнення об'єднати усіх членів родини, щоб не втрачати духовний зв'язок поколінь. Про стіл казали: «У дім прийшов — усіх навколо себе зібрав». Отже, не пожалійте і ви, шановні батьки, сил і часу для того, щоб зібратися разом із дітьми і поспілкуватись. Слід зібратись разом, щоб очі бачили, а серце відчувало: це рідне для усіх вас родинне коло, ваша відрада й опора.

Дитина — дзеркало батьків

Психологи та соціологи не раз задавались проблемою порівняння характерів та особливостей родинних стосунків з рівнем моральної вихованості, і неодмінно виявлялось, що між першим та другим існує чіткий зв'язок. Можна навіть визначити різні групи родин і відповідно різні типи поведінки підлітків. Ось два головні признаки, що характеризують родину:

1) гармонійність відносин у родині;
2) особливості виховних зусиль батьків.

Проведені дослідження дозволили визначити кілька груп родин.

У родинах першої групи взаємовідносини між батьками і дітьми будуються на взаємній повазі, піклуванні одне про одного, доброзичливості. Протиріччя, що виникають у таких родинах, нетривалі і вирішуються без конфліктів.

Ці родини підтримують тісний зв'язок зі школою, батьки і вчителі діють спільно. У підлітків, які виховуються в таких родинах, можна виділити наступні загальні риси характеру і поведінки: товариськість, доброзичливе ставлення до оточуючих, колективізм, повага до старших.

Друга група родин. Тут також спостерігається узгодженість родинних відносин, але, на відміну під першої групи, ставлення до виховання підлітків більш пасивне. Взаємовідношення між батьками і дітьми можна скоріше назвати співіснуванням. У таких родинах авторитет батьків невисокий. У підлітків із родин даної групи разом з певними позитивними якостями можна спостерігати і негативні: лінь, упертість, лицемірство.

Третя група родин. Найбільш характерна риса — конфлікти. У педагогічному плані такі батьки неспроможні, а діти, що виховуються в таких родинах, часто відносяться до категорії «важких».

Четверта група родин. Це родини, в яких нікого не хвилює внутрішній світ дитини. Їхнє головне правило: «Щоб навчався відмінно і поводився пристойно». Стосунки між батьками і дітьми позбавлені близькості, взаєморозуміння. І результат такого виховання — повне не сприймання дитиною моральних норм своєї родини.

Отже, шановні батьки, ви маєте завжди пам'ятати, що моральне обличчя дитини — її погляди, ставлення до людей — головним чином залежать від того, яким підліток баче своїх батьків удома, у родині. Дитина — це дзеркало, у якому його батьки можуть побачити самих себе.

Чому підлітки часто невідверті з батьками

Ваша дитина може бути впевненою, що батьки — її найкращі друзі, але при цьому мало про що їм розповідати. Вона не любить говорити про власні справи ані вдома, ані в школі. Можливо, це взагалі риса характеру, притаманна всім членам родини, людям, що звикли самостійно вирішувати свої проблеми, не жаліючись. Син перестає ділитися

з батьками, він довіряється другові: або той помітно впливає на нього, користується у нього авторитетом, або із ним легше розмовляти.

У таких випадках батьки часто починають зловживати своїми правами і роздувати трагедію з кожної таємниці, яку діти їм не довірили. Розгубившись, батьки не відрізняють довіри від відвертості, їм здається: якщо підліток довго приховує таємницю, значить вони назавжди втратили його довіру.

Якщо діти ніколи не відчували довіри до батьків, значить, тато або мама не зуміли її завоювати, і напевне дорослі одержать поразку нині, коли у підлітків настав час заводити серйозні стосунки. Марно намагатися знову перебудовувати відносини на основі взаєморозуміння, яке діти вже знайшли в іншому місці. Якщо ж батьки завжди були друзями своїх дітей і все залишилось по-старому, їм буде зрозуміла потреба підлітків довіритись одне одному.

Підліток, упевнений у батьківській делікатності, не буде перед ними прикидатися безтурботним, коли засмучений, і вони, не знаючи імен та фактів, усе одно допоможуть йому своєю впевненою, дружньою присутністю.

У миті безнадійного відчаю, коли наші діти беззахисні перед стражданням, спокійна домашня обстановка, теплі стосунки батьків особливо допоможуть їм віднайти впевненість, зрозуміти, що немає нічого непоправимого. Відвертість, потреба розповісти докладно, «як це було», притаманна дитині, доки вона мала і їй необхідно поділитися своїм занепокоєнням із тим, хто допоможе правильно зрозуміти події. Але не можна претендувати на відвертість підлітка, який вважає за краще розмірковувати самостійно і, напевне, на самоті переживає свої проблеми як через сором'язливість, так і через вікову самовпевненість, упевненість у тому, що здатен розібратися в усьому сам, без допомоги дорослих.

Підлітки часто бояться порад батьків, продиктованих життєвим досвідом. Вони не хочуть чути, що муки кохання пройдуть, що на зміну йому прийде забуття і байдужість, адже не бажають, щоб це відбулося.

Дорослі іноді припускаються жахливої помилки, жартуючи над емоційним станом дітей. Навіть досить освічені батьки дозволяють глузувати над закоханістю дітей, робити образливі натяки, розмовляти про це в іронічному тоні зі своїми друзями та родичами. Ці, негідні розумної дорослої людини, вчинки не лише підривають довіру дитини до батьків, але й назавжди відвертають її від родини і домівки.

Методи батьківського контролю і виховання

Вчені-психологи визначили чотири основні методи родинного виховання дітей: автократичний, авторитетний і в той же час демократичний, ліберальний та хаотичний.

У чому ж полягають ці методи?

Автократичний — усі рішення, що стосуються дітей, приймають виключно батьки.

Демократичний (авторитетний) — рішення приймаються батьками разом із дітьми.

Ліберальний — при прийнятті рішення останнє слово, як правило, залишається за підлітком.

Хаотичний — застосовуються усі попередні методи в залежності від конкретної ситуації.

Найкращим для взаєморозуміння між батьками і підлітками є демократичний (авторитетний) метод виховання. Його можна вважати так званою «золотою серединою» між двома крайностями — авторитарним та ліберальним стилями. Цей стиль у найбільшій мірі сприяє формуванню у дитини самостійності, активності, ініціативи і соціальної відповідальності. Поведінка підлітка спрямовується у цьому випадку послідовно і разом із цим раціонально і вільно:

— батьки завжди пояснюють мотиви своїх вимог і заохочують підлітка до їх обговорення;
— батьківська влада застосовується лише у випадку необхідності;
— батьки цінують в дитині як слухняність, так і незалежність;

— батьки встановлюють правила і наполягають на їхньому дотриманні, але не вважають себе за непогрішимих осіб;
— батьки прислухаються до думки дитини, але не діють лише за її бажанням.

Демократичний стиль виховання найбільш позитивно впливає на підлітків. Батьки в таких родинах користуються владою, але виявляють своє піклування і дають добрі поради. Звичайною мірою дисциплінарного впливу є розмова з підлітком. У результаті в родині встановлюється атмосфера довіри, поваги і тепла. У дітей виховується самостійність, здатність у будь-якій ситуації приймати правильне рішення, товариськість і комунікабельність у відношенні з оточуючими.

Якими ж хочуть бачити підлітки своїх батьків? Як свідчать результати опитувань, проведених у різних країнах, підлітки мріють про таких батьків, які:
— цікавляться ними й готові допомогти, якщо потрібно;
— вислухають і стараються зрозуміти;
— дають відчути, що вони люблять своїх дітей;
— висловлюють своє схвалення;
— приймають підлітка таким, який він є — з усіма недоліками і помилками;
— довіряють дитині і вірять у її можливості;
— ставляться до підлітка як до дорослої людини;
— веселі, завжди у доброму гуморі, уміють створити теплу атмосферу вдома і подають гарний приклад.

Педагогічний практикум для батьків.

1. Батькам пропонується заповнити анкету.

Анкета для батьків «Життя Вашої дитини в родині»

Оберіть найбільш прийнятні для вас варіанти відповідей.

1) Як ви гадаєте, чого очікує Ваша дитина від родини, в якій живе?
   а) Доброї організації побуту;

б) радощів від спілкування;
в) спокою, захищеності.

2) Що найбільш вас хвилює?
   а) Здоров'я дитини;
   б) навчання дитини;
   в) трудова участь дитини в житті родини.

3) Чи самотня Ваша дитина в родині?
   а) Так;
   б) ні;
   в) не знаю.

4) Як Ви гадаєте, чи забажає дитина, щоб її майбутня родина була схожа на Вашу?
   а) Так;
   б) ні;
   в) не знаю.

5) Яка з наведених нижче життєвих настанов є, на Ваш погляд, для дитини найбільш вагомою?
   а) Бути матеріально забезпеченим;
   б) зустріти кохання;
   в) мати багато друзів;
   г) реалізувати власні інтелектуальні можливості.

6) Чи знайома Ваша дитина з тими моральними і матеріальними проблемами, що існують в родині?
   а) Так;
   б) ні.

7) Чи є у Вашої дитини особисті таємниці, які вона приховує від родини?
   а) Так;
   б) ні;

8) Що для Вашої дитини вечір, проведений вдома?
   а) Радість спілкування;
   б) нагода бути самим собою;
   в) мука та нудьгування.

Після заповнення батьками анкети класний керівник пропонує їм ознайомитись з відповідями їхніх дітей на анкету «Моє життя в родині».

2. Батькам пропонується обговорити ситуації.

Ситуація 1.

Ваша донька зробила модну стрижку, відрізавши косу. Ваша реакція?

Ситуація 2.

Син привів додому великого дворового собаку. Ваші дії?

Ситуація 3.

Вашій донці запропонували роботу за кордоном у якості фотомоделі. Як ви вчините?

Ситуація 4.

Ви дізналися, що син приховує від Вас, що потоваришував із дівчинкою? Ваша реакція?

3. Батькам пропонується заповнити анкету.

Анкета для батьків «Чи знаю я свою дитину?»

1) Улюблений колір Вашої дитини?
2) Улюблене свято?
3) Скільки Вашій дитині років?
4) До якого знаку зодіаку належить Ваша дитина?
5) Скільки грошей Ви даєте дитині на кишенькові розходи?
6) Якому стилю Ваша дитина віддає перевагу в одязі?
7) Скільки друзів у Вашої дитини?
8) Яка улюблена група (співак/співачка) Вашої дитини?
9) Чи пише Ваша дитина вірші?
10) Чи веде Ваша дитина щоденник?

Після заповнення батьками анкети, класний керівник роздає їм анкети їхніх дітей. Батьки порівнюють свої відповіді з відповідями дітей.

Підсумки зборів.

Світло у вікні дома... Які почуття воно викликає у наших дітей? Радість, що на тебе чекають? Щасливе зітхання: «Ну от я і вдома»; роздратування: «Ну чого їм не спиться,

що їм треба від мене!»; побоювання: «Як пройти тихенько, щоб обійшлось без скандалу та галасу»? Яка із цих думок виникне у вашої дитини, коли вона стане на поріг рідної домівки, — залежить саме від вас, батьки, від вашого вміння знайти компроміс у відносинах із нею, допомогти порадою і зарадити у біді.

ЗБОРИ № 4

Тема. **Підліток і шкідливі звички.**

Мета: 1. Поповнити знання батьків щодо причин і ознак паління, вживання алкоголю, наркотичних речовин підлітками.

2. Запевнити батьків у необхідності обговорення в родині проблеми паління і алкогольної залежності.

3. Визначити найбільш ефективні методи боротьби у підлітковому віці зі шкідливими звичками.

Коментар: для проведення зборів класний керівник заздалегідь доручає учням намалювати етикетки для пляшок спиртних напоїв, для пачок цигарок, такі, щоб, подивившись на них, людині не захотілося б пробувати речовини, які там знаходяться. Напередодні зборів учитель організовує з учнівських малюнків виставку.

Класний керівник проводить анкетування учнів та батьків.

Анкета для учнів «Мої думки щодо цигарок»

Закінчи речення:

1. Паління — це _____.
2. Цигарка в руці — це показник _____.

3. Для того, щоб кинути палити, потрібно _____.
4. Паління дає мені можливість _____.

(Учитель може додати речень на свій розсуд, а також провести аналогічне анкетування на тему алкоголю.)

Анкета для учнів «Я та алкоголь»

(Пропонується учням, якщо у класі виявлено випадки вживання алкогольних напоїв)

1. Чи пам'ятаєш ти, в якому віці вперше спробував алкоголь?
2. Що це був за напій?
3. Хто тобі його запропонував?
4. Як ти поставився до цієї пропозиції?
5. Як часто ти вживаєш спиртні напої?
6. Що може послужити приводом для вживання алкоголю?
7. Ти сам купуєш алкоголь чи тебе пригощають?
8. Які у тебе виникають відчуття під час вживання алкоголю?
9. Чи сварять тебе батьки за вживання алкоголю?
10. Як ти реагуєш на зауваження батьків?
11. Чи пропонують тобі спиртні напої твої рідні?
12. Ти відмовляєшся чи п'єш разом із ними?
13. Скільки ти можеш випити за один раз?

Анкета для батьків

1. Наш син/донька вживає спиртні напої:
   а) інколи;
   б) ніколи;
   в) рідко;
   г) часто.
2. Ми як батьки:
   а) намагаємось із цим боротися;
   б) не бачимо нічого страшного, якщо дитина іноді вживає спиртне;
   в) сподіваємось, що все минеться само собою.

3. У нашій родині ми вживаємо спиртне:
   а) дуже рідко;
   б) у свята;
   в) як усі;
   г) ніколи;
   д) коли в цьому є потреба.
4. Друзі нашого сина/доньки:
   а) зовсім не вживають алкоголь;
   б) п'ють лише легке спиртне;
   в) п'ють досить часто;
   г) п'ють інколи;
   д) не можуть обійтись без спиртного.
5. Ми вважаємо, що в родині:
   а) можна обійтись без вживання спиртних напоїв;
   б) неможна обійтись без вживання спиртних напоїв;
   в) усе залежить від ситуації;
   г) можна вживати спиртне, але лише у великі свята.

На класній дошці написано вислови:

«Потрібно підтримувати міцність тіла, щоб зберегти міцність Духа». (*В. Гюго*)

«Від вина гине краса, вином скорочується молодість». (*Горацій*)

«Жодне тіло не може бути на стільки міцним, щоб вино не могло зашкодити йому». (*Плутарх*)

Хід зборів

Бесіда.

Звичка — друга натура?

Підростають наші діти... Із маленьких безпомічних дітлахів вони перетворюються на підлітків. Зростають діти, і більш серйозними стають проблеми, з якими ми стикаємось.

Сьогодні мені б хотілося запропонувати вам замислитись про шкідливі звички, що підстерігають на життєвому шляху кожну людину, що здатні перекреслити все життя.

Як вберегти свою дитину від куріння, алкоголю, наркотиків? Можливо, ми не знайдемо сьогодні унікального рецепту, але спробуємо розібратись у цій проблемі.

Звичка — друга натура... Як часто ми чуємо ці слова. Кожна людина має багато звичок, як шкідливих, так і корисних. Звички — це автоматизовані дії, які виявляються незалежно від бажань людини. Корисні звички допомагають нам відчути себе зібраною людиною, організованою, готовою до подолання труднощів. Вони допомагають людині під час стресу, в умовах дефіциту часу. На жаль, у людей — і дорослих, і дітей — самі по собі виникають не лише корисні, але й шкідливі звички. Будь-яка звичка з'являється не випадково. В основі її покладено механізм підживлення. Якщо звичка отримала неодноразове позитивне підживлення, то вона закріплюється і позбавитись її буде важко. Проблему шкідливих звичок вирішують і психологи, і педагоги, зі шкідливими звичками дітей борються і батьки.

Чому підлітки починають палити, вживати алкоголь?

Підлітковий вік — вік становлення. Підліток ще погано знає навколишній світ, самого себе. Він поспішає жити, увійти у світ дорослих людей, все хоче попробувати, про все скласти власну думку. Якщо ж до цього додати чимало нових проблем, перші розчарування, драми, то можна зрозуміти, чому саме підліток такий схильний до вживання алкоголю, паління та наркоманії. Результати обслідувань школярів, які мають шкідливі звички, дозволили скласти так званий рейтинг причин, що, на думку самих підлітків, відіграли найважливішу роль у прийнятті ними згубного рішення.

1) Бажання походити на своїх друзів, знайомих, відповідати своїй групі однолітків.
2) Бажання відчути нові приємні відчуття, про які так багато розповідають освічені знайомі.
3) Цікавість, прагнення випробувати себе у новій, майже екстремальній ситуації.

4) Вплив авторитетної для підлітка людини.
5) Прагнення забутися, розслабитися, зняти напряг, неприємні відчуття.
6) Прагнення демонстративного протесту.

Таким чином, найбільш дієвою причиною залучення підлітків до алкоголю та інших шкідливих звичок є бажання походити на своїх друзів, знайомих, відповідати вподобанням свого оточення.

Чи варто обговорювати з дитиною проблему шкідливих звичок, якщо вини є у батьків?

Існує дві головні причини, через які батьки ухиляються від розмов з дитиною про тютюн та алкоголь:

батьки вважають, що не мають права говорити про це, адже самі палять або вживають алкоголь;

батьки не вважають за необхідне торкатись цієї проблеми, тому що самі не палять і не вживають алкоголь і гадають, що їхнього прикладу для дитини достатньо.

Шановні батьки, в обох випадках ви робите помилку. Незалежно від того, вживаєте ви самі чи ні, розмова на цю тему завжди корисна. Ваша дитина ще не визначилась, тому її може «занести» в будь-який бік. Дуже важливо не ухилятись від запитань дитини з приводу вашої особистої поведінки.

Однак, чим більш відвертими будете ви, тим простіше буде вашій дитині зрозуміти те, що ви говорите. Наприклад, ви можете сказати, що добре розумієте ту шкоду, яку завдає паління, але самі не в змозі позбавитись цієї звички. Якщо у вашій родині ніхто не палить і не п'є, то ви напевне подаєте гарний приклад. Проте, на практиці буває і так, що позитивна атмосфера в родині сама по собі не виховує в дитині протидію зовнішньому впливу. Тож і в цьому випадку підлітку потрібна батьківська порада. Що ж допоможе дитині протистояти біді?

1) Внутрішній самоконтроль і визначення життєвої мети (вона, звичайно, може змінюватись, але головне, що така мета є);

2) любов до батьків, бажання бути поруч із ними;
3) можливість активної участі в суспільному житті (відвідування гуртків, спортивних секцій, студій);
4) бажання вчитися, успіхи у навчанні;
5) визнання і заохочування з боку оточуючих (дитина відчуває свою значимість, повагу до себе).

Ось на ці фактори батьки мають звернути увагу в першу чергу і на їх основі будувати спілкування із дітьми і їхнє виховання.

Як саме потрібно обговорювати з підлітком проблему шкідливих звичок?

Перш за все визначте, що ви хочете донести до свідомості дитини, яку думку сформувати? Пам'ятайте, метою вашої розмови про негативний вплив вживання алкоголю, тютюну — не відгородити дитину від зіткнення із цими речовинами, але навчити приймати розумні рішення, займати правильну і відповідальну позицію при зустрічі з цими речовинами, тобто — уміти накласти на себе обмеження, а стосовно деяких речовин (тютюну, наркотиків) — уміти повністю відмовитись від їх вживання.

У реальному житті існують деякі труднощі дотримання прийнятого рішення, тому обов'язково має бути обговореною тема існування і важливості соціального впливу. Ваша дитина повинна знати про вплив оточення на неї (а також про вплив, який вона може здійснити на своє оточення). Підліток повинен навчитися казати «ні» тому, хто пропонує йому щось погане. Тому батьки мають виявляти інтерес до того, чим займаються друзі їхньої дитини.

Як загартувати дитину настільки, щоб вона могла сказати «ні» спокусі? Відповідь шукають дорослі по всьому світу. Психологи радять батькам поставити перед собою два завдання:

— сформувати в дитини ставлення до спокуси, уміння дати їй точну оцінку і сказати собі: «Так, у світі є багато речей, що приносять задоволення. Деякі з них небезпечні, і я зумію побудувати своє життя без них»;

— створити умови для об'єднання підлітків навколо позитивних цілей.

Фахівці пропонують практичні поради, які можуть виявитись корисними підлітку в певних ситуаціях. Вони пишуть, що відмова від спиртного або наркотиків — не така вже легка справа. Вона потребує серйозного обмірковування, певної практики і підтримки зі сторони, а головне — сили волі. Психологи пропонують навчити дитину скористуватися найбільш прийнятною відповіддю при відмові від запропонованого наркотику чи алкоголю.

Ось приблизні кліше:

«Дякую, ні. Це не в моєму стилі»

«Дякую, ні. Мені час на тренування»

«Дякую, ні. Мені це не до вподоби»

Форма відмови може бути будь-якою. Важливо, щоб вона була рішучою. Якщо вам вдасться запевнити підлітка, що саме відмова від наркотику, а не його вживання — ознака сили та дорослості, то ви захистите його від жахливого лиха — наркоманії. Це ж можна сказати і про алкоголь та паління. Було б добре, якби дитина знала, що ті, хто пропонує їй легкий «кайф», можуть бути легко викриті.

Наприклад, зацікавлена у розповсюдженні наркотиків людина зазвичай каже:

1. «Наркотики вживають сильні і талановиті люди».
   Фактично: всі вони, якщо навіть були такими, дуже скоро втратили свої силу і талант.
2. «Наркотик робить людину вільною».
   Фактично: наркомани абсолютно вільні від радощі життя.
3. «Наркотики бувають «всерйоз» і «не всерйоз» — від них завжди можна відмовитись».
   Фактично: вони перетворюють життя на безкінечну боротьбу за існування.
4. «Наркотики допомагають вирішити життєві проблеми».
   Фактично: вони перетворюють життя на суцільну проблему.

5. «Наркотики, як пригодницький роман — позбавляють від нудьгування і прози життя».
   Фактично: позбавляють, але разом із життям.

Як дізнатися, що дитина щось вживає?

Багато батьків побоюються того, що їхня дитина робить чимало небезпечних речей, а вони про це не підозрюють. Вони хотіли б знати, як це можна визначити, якщо зловживання дійсно існує. Однак, не дивлячись на те, що симптоми вживання відомі, навіть якщо ви будете тримати в руках аркуш зі списком таких симптомів, неможливо визначити, що саме вживає ваша дитина. Тому можна дати добру пораду: якщо поведінка вашої дитини стала не такою, як зазвичай, ви можете, не ставлячи прямих запитань, розпитати, чи не вживає вона якихось речовин?

Батьки мають обов'язково звернути увагу на такі зміни у поведінці дитини:

1. Раптова зміна друзів.
2. Різке погіршення поведінки.
3. Зміна у харчуванні, смакових звичках.
4. Випадки забудькуватості, недоладної мови.
5. Різки зміни настрою.
6. Повна втрата попередніх інтересів.
7. Раптові порушення координації рухів.
8. Часте згадування наркотиків, алкоголю під час жартів та розмов.
9. На фоні повного здоров'я — розширені зіниці, почервонілі очі, кашель, нежить, блювання.

Однак бути уважним до дитини — це не значить пильно наглядати за кожним її кроком і підозрювати в усьому поганому. Це значить — любити і підтримувати її. Дуже давно відома американська акторка Марлен Дітріх так сказала про свою матір: «Міцніше підлоги під ногами, коли я була маленькою. Міцніше скелі, коли потрібна була підтримка, й набагато міцніше скелі в мить, коли стоїш без допомоги і готовий бігти стрімголов».

Педагогічний практикум для батьків.

1. Батькам пропонується обговорити питання.
   1) Чи вважаєте ви за необхідне відзначати свята вживанням алкогольних напоїв? Чому?
   2) У вашої дитини наближається день народження. Він хоче придбати пляшку вина. Ваші дії?
   3) Випадково ви знайшли у кишені куртки вашої дитини цигарки, запальничку. Ваші дії?
2. Класний керівник розділяє батьків на три групи. Кожній групі пропонується розробити перелік аргументів для підлітків щодо небезпеки шкідливих звичок (паління, вживання алкоголю, наркотиків).
   Перелік може розпочинатися, наприклад, таким висловом: «Паління шкідливе і небезпечне, тому що:...».
3. Після виступу батьків класний керівник роздає їм роздруковані пам'ятки із запитаннями, що примусять підлітка замислитись і правильно повестись у випадку, коли йому запропонують наркотичні речовини.

Пам'ятка для підлітків

1) Чому, з якою метою пропонують безкоштовно речовину, що коштує дорого і яку можна дістати лише за гроші або в обмін на цінні речі?
2) Вживає наркотики людина, яка пропонує їх тобі, чи лише «пригощає» інших?
3) Якщо вона сама не вживає наркотик, то навіщо пропонує його іншим? Якщо ж вживає, то чи може без нього обходитись? Коли стверджує, що так, як це може довести на дії?
4) Свою відмову від пропозиції спробувати наркотик можна супроводжувати такими висловами: «У мене алергія», «Я підтримую форму для спорту», «Мені час на побачення».

Підсумки зборів.

Підліток прагне вирватись з-під диктату дорослих. Як свідчать життєві спостереження, ми всі не дуже любимо

прислухатись до чужої думки. А дитині тим більше хочеться випробувати себе без будь-чиєї допомоги, поради. Тож не позбавляйте її цієї нагоди, наскільки це можливо. Навчіть дитину приймати правильні рішення самостійно, і ви самі відчуєте, що це — запорука її щасливого життя і вашого спокою.

На останок нашої зустрічі пропоную вам, шановні батьки, сформувати принципи підтримки дитини, які вбережуть її здоров'я і щастя вашої родини:

— терпимість;
— увага;
— тактовність і делікатність;
— обов'язкове дотримування слова як важливого інструменту в родинних стосунках;
— уміння поставити себе на місце дитини;
— гнучка система контролю, яка не пригнічує підлітка, а підтримує його;
— ознайомлення підлітка з науковими фактами й відомостями про шкоду наркотиків, паління і алкоголю.

ЗБОРИ № 5

Тема. **Вікові проблеми підлітків.**

Мета:
1. Познайомити батьків з психологічними віковими особливостями підлітків.
2. Обговорити з батьками основні проблеми, з якими стикаються діти у підлітковому віці.
3. Допомогти батькам визначити правильні методи виховання підлітків.

Коментар: для проведення зборів класний керівник заздалегідь проводить анкетування та тестування учнів.

Анкета для учнів «Ти і твоя родина».

1. Із ким у родині ти найбільш дружний?
2. Кому з рідних довіряєш свої таємниці?
3. Чи все про тебе знають батьки?
4. Чи розуміють тебе батько та мама?
5. Чи завжди батьки поводяться з тобою справедливо?
6. Якщо тобі погано, кому ти довіриш свої почуття?
7. До кого звернешся, якщо потрапиш у біду?

Анкета для учнів «Моя думка про себе»

1. Чи подобається тобі власне ім'я?
2. Чи вважаєш ти себе привабливим?
3. Чи відчуваєш ти труднощі при спілкуванні з однолітками?
4. Які емоції ти переживаєш найчастіше?
5. Чи задовольняють тебе твої стосунки з батьками?
6. Чи хотів би ти щось змінити у своїх стосунках з батьками? Що саме?

Тест «Готовність дитини до саморозвитку».

Визначте знаком (+) або знаком (—) наявність чи відсутність у себе наведених нижче якостей.

1) У мене часто з'являється бажання більше дізнатися про себе.
2) Я вважаю, що мені не потрібно в чомусь змінюватись.
3) Я впевнений у своїх силах.
4) Я вірю, що все задумане мною, здійсниться.
5) У мене немає бажання дізнатися про свої плюси та мінуси.
6) У моїх планах, я частіше сподіваюсь на успіх, ніж на поразку.
7) Я хочу краще та ефективніше працювати.
8) Я вмію примусити себе, коли потрібно.
9) Мої невдачі багато в чому пов'язані з невмінням щось робити.
10) Я цікавлюсь думкою інших про мої якості та можливості.

11) Мені важко самостійно досягти задуманого і виховати себе.
12) У будь-якій справі я не боюся невдачі й помилок.
13) Мої якості та вміння відповідають вимогам навчання.
14) Обставини сильніші за мене, навіть якщо я дуже хочу щось зробити.

Ключ до тесту:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
+	–	+	+	–	–	+	+	+	+	–	+	–	–

Результати тестування:

10—14 відповідей співпадають з ключем: Учень готовий до саморозвитку, йому притаманні урівноваженість, самостійність, упевненість.

6—9 відповідей співпадають з ключем: Учень прагне більше дізнатися про себе, випробувати свої можливості на практиці.

1—5 відповідей співпадають з ключем: Учню потрібна допомога і підтримка дорослих, він не готовий до саморозвитку.

Хід зборів

Бесіда.

Який період підліткового віку вважається найскладнішим?

Найскладнішим у житті підлітка виявляється час, що припадає на 13—14 років. Саме в ці роки сумніви у власних можливостях і відчуття неповноцінності набувають найбільшої сили. Підліток відчуває постійний тиск з боку дорослих й одночасно прискіпливе ставлення однолітків. Якщо він вже зарахував себе до категорії дурнів і невдачників, то навіть маленьке неприйняття з боку оточуючих або жарт на свою адресу набувають для нього великого значення. Дуже болісно дитина переживає такі ситуації: ніхто не запросив

її на важливий захід, ніхто не схотів сісти поруч за парту, вранці вони виявила на обличчі нові прищі... Багатьом хлопчикам та дівчатам доводиться стикатися з подібними ситуаціями протягом всього підліткового періоду.

Задачі, які має вирішити підліток

Американський психолог Роберт Хевігхерст визначив наступні задачі розвитку дитини підліткового віку.

1. Прийняття власної зовнішності й уміння ефективно володіти тілом.
2. Формування нових і більш зрілих стосунків з однолітками обох статей.
3. Прийняття чоловічої або жіночої соціально-сексуальної ролі.
4. Досягнення емоційної незалежності від батьків та інших дорослих.
5. Підготовка до трудової діяльності, що могла б забезпечити економічну незалежність.
6. Підготовка до власного сімейного життя.
7. Поява бажання нести соціальну відповідальність і розвиток відповідної поведінки.
8. Формування системи цінностей та етичний принципів, якими можна керуватися у житті, тобто формування власної ідеології.

Вісім задач підліткового життя створюють чітку послідовність. І не дивно. Навички, здобуті при вирішенні попередньої задачі, знадобляться для вирішеня наступної.

Результатами вирішення всіх завдань юності є настання зрілості. Якщо людині це не вдалося, вона буде завжди відчувати ускладнення в стосунках з оточуючими.

У чому ж конкретно полягає вирішення вищезгаданих задач?

Прийняття власної зовнішності. У підлітковому віці людині притаманно занадто перейматися з приводу своїх фізичних даних. То зріст дуже маленький, то, навпаки, занадто високий, то маса тіла недосконала. Підлітку необхідно прийняти свій вигляд та зміни, що відбуваються в ор-

ганізмі, а також навчитися доглядати своє тіло й ефективно володіти ним під час занять спортом, виконання фізичної роботи, відпочинку.

Формування нових стосунків. Дитячі дружба та інтереси між однолітками однієї статі у підлітковому віці змінюються на різностатеву дружбу. Хлопчики все ще штовхають дівчаток, смикають їх за кіски замість того, щоб подати їм пальто? Значить, вони ще не подорослішали. Час навчатися мистецтву спілкування й поведінки з представниками протилежної статі.

Прийняття соціально-сексуальної ролі. Який вигляд має чоловік, а який — жінка? Як вони мають поводитись? Ким мають стати у житті? Підлітку потрібно навчитися більш дорослих стосунків з однолітками. Подумати, наприклад, про те, що являє собою чоловіча або жіноча роль у родині. Поговоріть із дітьми, вони вам точно вкажуть, ким хто є у світі дорослих.

Досягнення емоційної незалежності. Підліток має сформувати стосунки, засновані на взаєморозумінні, прив'язаності та повазі, але вільні від емоційної залежності. Підлітки, що постають проти батьків та інших дорослих і розв'язують із ними конфлікти, мають навчитися краще розуміти самих себе й старших, уміти розбиратися в причинах конфліктів.

Підготовка до трудової діяльності. Одна з головних задач юності — вибір професії й досягнення економічної незалежності. Перша частина цієї задачі полягає для дитини в тому, щоб з'ясувати, чого вона хоче від життя. Друга частина — вибір професії, навчання і початок трудової діяльності.

Підготовка до власного сімейного життя. Більшість хлопчиків і дівчаток прагнуть створити у майбутньому щасливу родину. Напевне, вони ще не замислюються над цим серйозно, але своє майбутнє бачать саме таким. І результатом вирішення цієї задачі, як правило, є наслідування прикладу родинного життя своїх батьків. Дівчата беруть приклад з матерів, а хлопці — з батьків.

Отже, підлітковий вік — дуже складний період життя вашої дитини, як у фізіологічному та психологічному відношенні, так і у соціальному.

Як допомогти дитині вирішити проблеми?

Період юності, як зазначалось вище, найболісніший у житті, супроводжується швидкими фізіологічними й емоційними змінами.

Тринадцять і чотирнадцять років — найважчі двадцять чотири місяці в житті. Саме в цей час невпевненість у собі й відчуття неповноцінності досягає піку при максимальному тиску соціальної середи.

Самооцінка підлітка майже повністю залежить від схвалення чи несхвалення групи однолітків. Батькам необхідно зберігати контакт з підлітком у ці складні роки. Особливо це важливо тоді, коли, здавалося б, мила й щаслива дитина буквально на очах перетворюється на дратівливого чотирнадцятирічного анархіста. Взаємними образами та криками нічого не добитися. Одна з головних помилок батьків — це безкінечні словесні баталії з дітьми, що призводять лише до стресів та втрати взаєморозуміння. Тож не сперечайтесь з вашими дітьми. Не робіть їх об'єктом постійних загроз, несправедливих звинувачень і образ, а головне, не дошкуляйте їм постійними причіпками. Діти, що вступили у підлітковий вік, особливо не переносять цього, обираючи для себе характерний спосіб захисту: стають наче глухими. Найкращий спосіб погіршити стосунки з донькою або сином — ходити за ними по п'ятах, повторюючи одні й ті самі зауваження з регулярністю годинникової зозулі.

Батьківський гнів не виправляє підлітків. Необхідно, використовуючи обставини, якими б вони не були, впливати на їх поведінку, поєднуючи її із закликами до любові, співпраці та взаємним поступкам. Не зовсім великий арсенал — але це все, чим ми озброєні.

Важлива підготовка дітей до складнощів, які очікують їх у перехідному віці. Нам не вдається достатньо підготувати їх до тиску соціальної середи, до фізіологічних змін, що

чекають на них з переходом у статеву зрілість. Замість цього ми відпускаємо їх, необізнаних, небезпечним шляхом, наче Червону Шапочку, яка, весело підстрибуючи, біжить лісовою стежкою через темний ліс. Якби батьки цієї милої дівчинки розповіли їй про Сірого Вовка, то, можливо, вона помітила б, що бабуся від дня їхньої останньої зустрічі злегка обросла шерстю і відростила хвіст.

Ми маємо поставити перед собою мету: допомогти нашим дітям уникнути зустрічі з «вовками», які можуть їх проковтнути. Присвятіть дитині хоча б день, вийдіть разом із нею на прогулянку, змініть обстановку і поговоріть про те, що може очікувати на неї в недалекому майбутньому. Такі бесіди особливо корисні перед початком статевого дозрівання, до них необхідно готуватися, адже вам буде потрібно зачепити гострі теми підліткового віку.

Найбільш поширена помилка батьків 14—15-річних дітей — це відмова визнавати їхню незалежність та зрілість. Нам хочеться притиснути до себе улюблене дитя, не дивлячись на те, що воно рветься на волю. Ми намагаємось приймати за них рішення, дбайливо прикривати їх крилами і перешкоджати найменшій можливості падіння. Але, вчиняючи так, ми підштовхуємо підлітків на один із хибних шляхів: або пасивно сприймати наш захист, залишаючись до зрілого віку залежними від батьків «дітьми», або постати у великому обуренні, відвертаючи будь-яке наше втручання у своє життя. У першому випадку діти можуть стати моральними каліками, а в другому — перетворитися на розлючених людей, готових у будь-яких невдачах звинувачувати всіх підряд, відмовляючись від родинних зв'язків, що насправді так потрібні кожному з нас.

Що потрібно робити батькам, щоб полегшити перехідний вік дитини?

Головна проблема підліткового віку — конфліктність. Звичайно, терпіти хамство власної дитини дуже важко. Так і хочеться дати грубіянові гідну відсіч й поставити його на місце. Та чи буде від цього зиск? Адже ми, дорослі, чудово

знаємо: будь-яке загострення стосунків лише підлиє масла в огонь. Будьте мудрішими, не провокуйте свою дитину на грубість. У цьому вам допоможуть наступні правила поведінки в даній ситуації.

1. Дайте свободу. Спокійно погодьтеся з думкою, що ваша дитина вже виросла, й надалі утримувати її біля себе не вдасться, а її неслухняність — це прагнення вийти з-під вашої опіки.

2. Жодних нотацій. Більше за все підлітка обурюють батьківські настанови. Змініть стиль спілкування, перейдіть на спокійний, ввічливий тон і відмовтесь від категоричних оцінок та суджень. Зрозумійте: дитина має право на власну думку і власні висновки.

3. Ідіть на компроміс. Іще нічого нікому не вдалося довести за допомогою скандалу: тут немає переможців. Коли і батьки, і підлітки захоплені негативними емоціями, здатність розуміти одне одного зникає.

4. Поступається розумніший. Багаття суперечки швидко згасне, якщо в нього не підкидати дров. Щоб скандал припинився, хтось має замовкнути. Дорослому зробити це простіше, ніж підлітку з його нестійкою психікою. Запам'ятайте: лаври переможця у стосунках із власними дітьми не прикрашають батьків.

5. Не треба ображати. Припиняючи суперечку, не намагайтесь зробити дитині боляче за допомогою єхидних зауважень або гриманням дверима. Умінню гідно виходити з важких ситуацій дитина навчається у нас.

6. Будьте міцні й послідовні. Діти — тонкі психологи. Вони чудово відчувають слабкості дорослих. Тому, не дивлячись на вашу готовність до компромісу, син або донька мають знати, що батьківський авторитет непорушний. Якщо ж дорослі демонструють підлітку власну невитриманість, істеричність, непослідовність, важко чекати від нього доброї поведінки.

Як підтримати самооцінку підлітка

Людині потрібно, щоб її любили, розуміли, визнавали, поважали, щоб вона була комусь потрібна і близька, щоб у неї був успіх у справах, навчанні й роботі, щоб вона могла реалізувати власні здібності, вдосконалюватися, поважати себе. Основа самооцінки дитини закладається в залежності від того, як із нею поводяться батьки. Якщо вони розуміють і приймають її, терпляче ставляться до її недоліків і промахів, вона виростає з позитивним ставленням до себе. Якщо ж дитину постійно «виховують», критикують і муштрують, самооцінка її виявляється низькою, хибною.

Загальний закон тут простий: у дитинстві ми дізнаємось про себе лише зі слів та ставлення до нас рідних. Образ дитини будується зовні, рано чи пізно вона починає бачити себе такою, якою її бачать інші. Кожним зверненням до підлітка — словом, вчинком, інтонацією, жестом, виглядом і навіть мовчанням — ми сповіщаємо йому не лише про себе, але й завжди про нього, а часто саме про нього.

Від знаків вітання, любові й визнання у підлітка складається відчуття: «зі мною все гаразд», «я — добрий». А від сигналів засудження, невдоволення, критики — відчуття: «зі мною щось негаразд», «я — поганий». Покарання, а тим більше саме покарання лише заглиблює його відчуття неблагополуччя й нещастя. Унаслідок підліток, врешті-решт, може дійти висновку: «Поганий, то й нехай! і буду поганим!» Цей виклик, за яким приховується гіркота відчаю.

Щоб не допустити глибокого розладу дитини із самим собою і навколишнім світом, потрібно постійно підтримувати її самооцінку, відчуття самоцінності. Це можна зробити, керуючись наступними принципами:

1. Безумовно приймати дитину такою, якою вона є.
2. Активно співчувати її потребам і хвилюванням.
3. Бути разом із нею (читати, поділяти захоплення, відпочивати).
4. Не втручатися в ті її заняття, з якими вона справляється самостійно.

5. Допомагати, коли просить.
6. Підтримувати успіхи.
7. Довіряти їй свої почуття.
8. Конструктивно вирішувати конфлікти.
9. Використовувати у повсякденному спілкуванні фрази: «Мені добре з тобою», «Мені подобається, як ти...», «Ти, звичайно, впораєшся», «Як добре, що ти у нас є».
10. Якомога частіше обнімати її, але не «затискувати».

Педагогічний практикум для батьків.

1. Батькам пропонується відповісти на запитання анкети.

Анкета для батьків «Дитина у нашій родині»

- Із ким у родині найбільш дружня ваша дитина?
- Кому з рідних довіряє дитина свої таємниці?
- Чи все ви знаєте про свою дитину?
- Чи розумієте ви свою дитину?
- Чи завжди ви поводитесь з дитиною справедливо?
- Якщо дитині погано, кому вона довіряє свої почуття?
- До кого звернеться ваша дитина, якщо потрапить у біду?

Після заповнення батьками анкети, класний керівник пропонує їм познайомитись з відповідями дітей на анкету «Ти і твоя родина». Батьки співвідносять свої відповіді з відповідями дітей.

2. Батькам пропонується міні-тест «Спілкування дітей і батьків».

Уважно роздивіться запропоновані мімічні вирази обличчя і дайте відповіді на запитання.

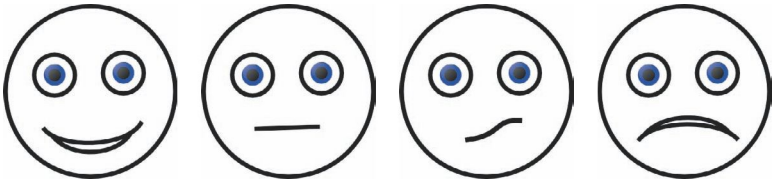

1) З яким обличчям ви найчастіше спілкуєтесь з дитиною?
2) З яким обличчям найчастіше спілкується з вами дитина?
3) Яким, на вашу думку, має бути вираз обличчя вашої дитини під счас спілкування із вами?

Класний керівник аналізує відповіді батьків і дає практичні поради щодо спілкування з підлітками.

3. Класний керівник обговорює з батьками результати тестування учнів «Готовність дитини до саморозвитку», дає методичні поради.

Пам'ятка для батьків
«Правила спілкування з підлітками»

Дайте дитині свободу.
Жодних нотацій.
Йдіть на компроміс.
Поступається розумніший.
Не слід ображати.
Будьте міцні та впевнені.

Підсумки зборів.

І наостанок нагадаю вам, шановні батьки, слова відомого американського педіатра Бенджаміна Спока: «Любіть вашу дитину такою, якою вона є, і забудьте про риси, яких у неї немає... Результат виховання залежить не від ступеня суворості чи поблажливості, а від ваших почуттів до дитини й від тих життєвих принципів, які ви прищеплюєте їй».

ЗБОРИ №6

Тема. **Вік першого кохання.**

Мета: 1. Визначити цілі статевого виховання підлітків.
2. Розповісти батькам про особливості сексуального розвитку і статевого дозрівання підлітків, психологічні особливості хлопців та дівчат.
3. Допомогти батькам сформувати у дітей високоморальне ставлення до протилежної статі і підготувати їх до майбутнього родинного життя.

Коментар: для проведення зборів класний керівник заздалегідь проводить анкетування учнів.

Анкета для учнів «Моє бачення чоловічої та жіночої ролей»

- Які риси характеру та особливості поведінки притаманні дорослій людині?
- Чи вважаєш ти себе дорослою людиною?
- Чи поділяють твою впевненість у цьому твої батьки?
- Чи легко тобі спілкуватися з однолітками протилежної статі?
- Чи є у тебе друзі протилежної статі? Якщо так, то які інтереси вас поєднують?
- Як ти вважаєш, спілкування між хлопцями та дівчатами має відрізнятися від спілкування в середині хлопчачого або дівочого колективу? Чому?
- Чи вважаєш ти, що жінка і чоловік рівні у всьому?

Анкета для учнів «Що це — кохання?»

- Що таке кохання?
- Чи згоден ти, що в основі кохання покладена ідеалізація?
- Чи може людина побороти власний потяг до іншої особи?
- Що в коханні має переважати? Які відносини?
- У кохання свої ступені. Назви їх.

Хід зборів

Бесіда.

Чи потрібне інтимне виховання?

Соціально-психологічна практика показує, що проблеми неправильної міжособової взаємодії з однолітками протилежної статі за кількістю посідають основне місце в ряді консультативних запитів молоді віком від 14 до 25 років. У час активного самовизначення підлітки стикаються зі стереотипами та помилками стосовно представників протилежної статі. Спотворене сприйняття партнера в подальшому переходить у проблеми «обманутих очікувань», «несправджених сподівань», «втрачених ілюзій», «сплюндрованих почуттів», «розтоптаного кохання».

Сьогодні в суспільстві склалася переломна ситуація, коли існуючі традиційні стереотипи маскулінності (чоловічої ролі) та феменінності (жіночої ролі) вже застаріли, а нові, сучасні, ще не встигли достатньо сформуватися. У такій ситуації гостріше, ніж у стабільній культурі, перед молодим поколінням постають питання вибору статеворольової ідентичності, адекватного формування уявлень про міжособові емоційно значимі стосунки, про особові риси та характеристики майбутнього статевого або шлюбного партнера. Позитивне розв'язання цих питань багато в чому залежить від родинного виховання дитини, позиції батьків.

Сучасні підлітки знають дуже багато про навколишній світ, проблеми освоєння космічного простору, атомну енергію і багато чого іншого, але часто не мають достатніх знань про функціонування свого організму, фізіологічні і психологічні особливості, відмінності між представниками чоловічої та жіночої статей, про специфіку їх взаємовідносин у різний вік та ін. Проте, знання цього роду дуже необхідні дитині, яка вступає на шлях дорослішання.

Для того щоб дати правильний напрямок розвитку знань, поглядів та переконань підлітків у сфері міжстатевих

стосунків, у питаннях підготовки їх до родинного життя, батькам необхідно знати й враховувати деякі особливості розвитку дитини.

Мета статевого виховання

Мета статевого виховання — оволодіння представниками підростаючого покоління моральною культурою в сфері взаємовідносин статей. Це означає, по-перше, розуміння підлітком суспільного інтересу, покладеного в його взаємовідносини з іншою статтю; по-друге, вміння знаходити правильне рішення конкретних моральних проблем, що виникають у сфері цих взаємовідносин.

Дотримання моральних норм дозволяє зберегти здоров'я. Здоров'я — одна з головних цінностей людини, і його збереження — важлива суспільна задача. Перед усім — це профілактика венеричних захворювань.

Після того як підліток отримав початкове уявлення про статеве життя, він має дізнатись і про шкоду для здоров'я завчасних статевих відносин.

Особливості статевого розвитку хлопчиків та дівчаток

Психологи давно помітили цікавий характер зміни складу юнацької середи. Спочатку вона представляє розрізнені одностатеві групи, потім ці групи змішуються, і нарешті створюються вже достатньо сталі пари юнаків та дівчат. Остання зміна зумовлена завершенням статевого розвитку.

Головні складності цього періоду пов'язані з тим, що підлітки біологічно дозрівають раніше, ніж інтелектуально та соціально, і з тим, що дівчата дорослішають раніше за хлопців.

Темп і початок статевого дозрівання у підлітків різняться. Хлопчики і дівчатка холеричного темпераменту раніше дозрівають і більш рішучі, активні в статевому відношенні. Їх важче запевнити у чомусь, якщо вони закохані і готові прийняти рішення, яке приводить батьків у жах. З юнаком

холеричного темпераменту потрібно поводитись особливо терпляче, доброзичливо. У поєднанні з високим батьківським авторитетом це може вплинути на його поведінку.

Сангвінік дозріває в статевому відношенні в нормальні терміни. Він досить комунікабельний і нерідко схильний до легковажних вчинків, легко знайомиться, частіше заводить сумнівні зв'язки. Для нього притаманна необдуманість вчинків, швидке прийняття рішень. Такі хлопці та дівчата потребують особливої уваги та контролю з боку батьків.

Підлітки флегматичного темпераменту замкнуті, потайливі. І хоча у фізичному та статевому розвитку вони нерідко відстають від однолітків, більш спокійні та стримані у відносинах між статями, флегматики також потребують уваги й розуміння батьків, оскільки до таких дітей найбільше підходить приказка: «У тихому болоті чорти водяться». Іноді саме флегматики роблять батькам неприємні сюрпризи.

Різні темпи статевого дозрівання — різне виховання. Припустімо, що у вас донька або син — флегматики. У них відсутнє або слабо виражене еротичне відчуття. У них немає потягу до протилежної статі. Вони в цьому сенсі біологічно та, відповідно, психологічно спокійні. Отже, певною мірою батьки не тривожаться.

А от скажімо, холеричний темперамент «гарантує» напруженість переживань. У таких юнаків та дівчат все виражено сильно: негативізм, прагнення до самостійності. Вони більш радикальні, підчас бувають агресивні. У них багато сил, і вони не завжди знають, як ними розпорядитись. Якщо вони захоплені гнівом, то дуже, якщо кохають, то міцно, якщо прагнуть чогось, то нестримано.

Важливо, щоб високі енергетичні можливості були спрямовані правильно. Корисно зацікавити дітей спортом, і тоді їхня енергія використовуватиметься природно і продуктивно. Активність слід спрямовувати на досягнення цікавих і важких цілей. Тоді підлітки зайняті, витрачають свої сили, багато чого досягають і задоволені. Для них небезпечна

бездіяльність, безцільність проведення часу — тут може виявитись і сексуальна спрямованість їхніх інтересів.

Ті чи інші властивості темпераменту самі по собі зовсім не біда, а генетична даність. Питання лише в тому, на що буде використана енергетична міць.

Так чи інакше, входження в юнацький вік супроводжується у багатьох хлопчиків зростанням еротичних інтересів, що проявляється у надмірній закоханості, яка, до речі, буде носити досить парадоксальний характер. Річ у тому, що в юності спостерігається дуже різке протиставлення кохання та сексу як «високого» та «брудного». Саме тому часто хлопець не відчуває потягу до дівчини, яку кохає, і не кохає дівчину, до якої його тягне.

Як вже зазначалось вище, дівчата дозрівають раніше, ніж хлопці. Дівчата в період своєї закоханості особливо гостро потребують співчування, розуміння. В силу підвищеної емоційності, вони більш уразливі, образливі, прискіпливі до себе, своєї зовнішності. Але в той же час дівчина, яка пережила справжнє почуття, буде все життя уникати випадкових зв'язків, легких стосунків і шукати кохання, що піднімає людину над звичайним життям.

Про що і як слід говорити з дитиною

Для того, щоб дитина зростала гармонійною особистістю, перспективною і не закомплексованою, здоровою, вона має сформувати для себе чітке визначення моральності, усвідомити свою роль як представника певної статі, навчитися спілкуватися з особами іншої статі, не відчуваючи дискомфорту і зберігаючи моральну чистоту стосунків. У майбутньому це стане запорукою її успіху і в суспільному, і в особистому житті.

Отже, завдання батьків — допомогти підлітку у цій нелегкій справі. Звісно, кожна мати і кожен батько розуміють важливість інтимного виховання і бажають своїй доньці чи сину щастя. Але питання сексуального виховання часто так і залишаються для підлітка без відповідей. Чому? Тому що батьки просто не знають, як порушити цю делікатну тему,

як слід обговорити її з власною дитиною, і уникають зайвої, на їхній погляд, бесіди. Тож підліток залишається сам на сам зі своїми страхами, невпевненістю, цікавістю, зайвими комплексами. Родинне табу на «дорослі» теми штовхає дитину шукати «вчителів» поза рідною домівкою. І отримана в такий спосіб сексуальна «освіта», як правило, є згубною.

Тож чи не краще дати дитині правильні відповіді на її запитання і своєю батьківською любов'ю та піклуванням врятувати від лиха. Взаєморозуміння — безумовно, головна умова будь-яких відносин, тим більше родинних. Якщо воно є, вам легше буде обговорити з дитиною інтимні питання і сформувати у неї правильний погляд на їх вирішення.

Якщо розмова заходить про сексуальні стосунки, слухайте дитину уважно, відклавши всі справи. Якщо розмова виникла в неслушну мить, перенесіть її, але так, щоб не здавалось, що ви уникаєте теми. Важливо показати підлітку вашу зацікавленість — відкладіть газету, вимкніть телевізор, не позіхайте і не поглядайте на годинник. Не треба підганяти дитину, «витискуючи» з неї більше, ніж вона хоче сказати.

Дайте дитині зрозуміти, що слухаєте її уважно, час від часу щось уточнюючи, перепитуючи, показуючи, що ви не загубили нитку бесіди. Такий «зворотний зв'язок» заохочує підлітка на продовження розмови.

Обговорюючи з дитиною питання сексуальності, уникайте жартів, використовуйте позитивні методи комунікації, засновані на заохочуванні та «зворотному зв'язку». Негативні методи спілкування можуть закріпити у свідомості підлітка насторожене ставлення до проблем статі і тим самим зашкодити розвитку його нормальної сексуальності. Не чекайте, що підліток розкриє перед вами всі карти, не дивуйтесь і не засмучуйтесь, якщо він поспішить піти, як тільки ви заговорите «про це». Добре вже, що він побачив вашу готовність до розмови, можливо, пізніше він повернеться до неї.

Не починайте «від Адама». Якщо ви збираєтесь говорити з дитиною про те, як запобігти вагітності, то говоріть

відразу про контрацептивні засоби, а не про пташок та бджілок — інакше, коли ви дійдете до суті проблеми, підлітка вже напевне не буде в кімнаті.

Будуйте фрази так, щоб вони починались з «я», або «мені» («Я гадаю, я вважаю, мені здається...»). Висловлювання, що розпочинаються зі слова «ти», носять атакуючий характер і викликають бажання оправдатися, заперечувати: це швидко руйнує контакт.

По можливості формулюйте свої висловлювання в форму стверджень, а не запитань, оскільки запитання часто сприймаються як пастки. Наприклад, коли ви запитуєте доньку: «Чому ти ні з ким не зустрічаєшся, окрім Сергійка?», вас зовсім не цікавить, чому саме цього хлопця обрала донька. Цим запитанням ви висловлюєте своє незадоволення, не цікавлячись її думкою. Замість цього запитання доречно було б зазначити: «Мені здається, що дівчата твого віку не обмежуються одним другом».

Якщо розмова набуває конфліктного характеру, всіма зусиллями уникайте «абсолютних» категорій типу «завжди», «ніколи», «щоразу». Ці поняття взагалі слід використовувати обережно, адже вони неодмінно викликають заперечення у того, кому адресовані.

Дівчата, як правило, випереджають хлопчиків у фізичному, статевому та психічному розвитку на 2—3 роки. Донька раніше стає дівчиною, ніж син — юнаком. Якщо дівчинка товаришує з хлопчиком свого віку, батьки можуть бути більш стримані в питаннях статевого просвітництва. У дружбі зі старшим хлопчиком не слід бачити неодмінно щось погане, але тут варто відверто розмовляти з донькою про правильну статеву поведінку.

Перше кохання дитини: дозволити чи заборонити?

Взаємостосунки хлопців та дівчат у підлітковому віці стикаються з багатьма моральними проблемами. Підлітки потребують допомоги дорослих (не в заборонах, а в допомозі!), передусім батьків. Проте одночасно молодь хоче — і має

право — відгородити свій інтимний світ від безцеремонного втручання й підглядування. Наберіться мудрості, не робіть цього, тоді ступінь довіри до вас з боку дітей буде вищим.

Поставтесь із розумінням до того, що ваша дитина прагне спілкуватися з протилежною статтю: так вона здобуває безцінний соціальний досвід, без якого навряд чи буде надалі щасливою.

Підтримайте прагнення дитини в період закоханості мати гарний вигляд. Придбайте їй нову сукню, сорочку, джинси, запевніть підлітка, що він гарний, тож не може не сподобатись.

Якщо дитина розчарована, переживає нещасне кохання, спробуйте пояснити їй, що ця біда (а для дитини це дійсно може стати бідою) обов'язково минеться, що життя нагороджує тих, хто не пасує перед труднощами та вміє боротися із ними. Підтримайте дитину.

Вилучіть із практики родинного виховання нотації, глузування, натяки, вистежування. Все це принижує дитину, викликає у неї відразу, замкнутість, штовхає на негідні вчинки.

Запросіть до себе додому друга (подругу) вашої доньки (сина). Поспілкуйтесь з предметом романтичних мрій вашої дитини. Але не ставтесь до нього як слідчий чи прокурор! Знайдіть цікаві теми, сходіть куди-небудь.

Педагогічний практикум.

1. Класний керівник обговорює з батьками результати анкетування учнів.
2. Батькам пропонуються на обговорення питання:

Як сформувати у хлопчика правильне ставлення до жінки?

Думка психолога. Якщо хлопець не привчений з дитинства ставитись із повагою до жінки, якщо він може дозволити собі в її присутності нецензурні вислови, він невихований. Невихований взагалі, і в сексуальному відношенні зокрема. У вихованні правильного ставлення до

жінки найбільшу роль відіграє особистий приклад батька. Потрібно говорити синові правильні речі, але ціна їм — копійка, якщо, закінчивши повчання, чоловік кидається на дружину з лайкою. Фраза батька, що звертається до сина: «Ти що розхнюпився, як баба», і подібні до неї не сприяють формуванню поважного ставлення до жінки.

Що, на ваш погляд, найбільш важливе в інтимному вихованні дівчинки?

Думка психолога. Багато хто з батьків погодяться, що найважливіше для дівчинки — цнотливість. Причому, не фізіологічна цнотливість як така, а цнотливість думок, зустрічей, стосунків. Щоб ані в друга, ані в приятеля, ані, тим більше, у випадкового знайомого не виникло й думки про те, що з цією дівчиною йому буде легко добитися інтимної близькості. Часто неправильна поведінка дівчат призводить до серйозних психічних травм, зґвалтувань, чималим бідам, зламаної особистості.

Підсумки зборів.

Озброїти дітей достовірними знаннями про природу сексуальності, контрацепції, про профілактику статевих інфекцій, захистити від рокових помилок — завдання батьків. Я дуже раджу всім знайти і використати у виховних цілях книгу доктора психології Каліфорнійського університету Дж. Гейла «Сексуальність підлітків: порадник для батьків».

ЗБОРИ № 7

Тема. **Фізичне виховання підлітків у родині.**

Мета: 1. Розширити уявлення батьків про роль та зміст поняття «здоров'я дітей», дати рекомендації щодо основних напрямків розвитку фізично здорової дитини.

2. Ознайомити батьків з роботою, спрямованою на поліпшення фізичного стану учнів, яка проводиться в школі.

Коментар: на збори запрошуються шкільний лікар та викладач фізичної культури.

Перед проведенням зборів з учнями слід провести анкету.

Анкета для учнів «Спорт у моєму житті»

1. Якими видами спорту тобі подобається займатися?
2. Як ти почуваєшся після цих занять?
3. Чи згоден (згодна) ти з думкою: «Спорт — це здоров'я»? Чому?
4. Чи любиш ти уроки фізкультури?
5. Чим саме тобі подобається займатись на цих уроках?
6. Що б ти хотів (хотіла) виправити (вдосконалити) за допомогою цих уроків?
7. Твої побажання вчителю фізичної культури.

Хід зборів

Бесіда.

Здоров'я — найцінніший скарб

Шановні батьки! Кожен із нас знає, що найголовніше в житті будь-якої людини, а особливо дитини, — це здоров'я. Про необхідність здорового способу життя нині можна почути звідусіль, в першу чергу із засобів масової

інформації. Ми знаємо, як важливо бути здоровим, фізично повноцінним. Та чи завжди ми приділяємо належну увагу цій проблемі, виховуючи та розвиваючи свою дитину? Задумаймося над цим.

Існують різні визначення поняття «здоров'я»: «стан організму поза хворобою»; «стан, при якому різноманітні фізіологічні показники не виходять за межі норми» (тобто нормальний кров'яний тиск, нормальний аналіз крові тощо.) Організацією Об'єднаних Націй здоров'ю було дане наступне визначення: «Здоров'я — стан повного фізичного, психічного, соціального та морального благополуччя, а не тільки відсутність захворювань та нездужань».

Кожен інтуїтивно відчуває, що може бути і «багато здоров'я» і «мало здоров'я». В останньому випадку ця якість явно нестійка: від найменшої зовнішньої дії виникає хвороба — і здоров'я як не бувало.

Проблеми здоров'я у дітей шкільного віку

Досвід запевняє у тому, що приблизно у 85 % учнів, які погано вчаться, головна причина відставання у навчанні — незадовільний стан здоров'я, якесь нездужання чи захворювання, найчастіше цілком непомітне, таке, що піддається лікуванню лише спільними зусиллями матері, батька, лікаря та вчителя. Приховані, замасковані дитячою живістю, рухливістю нездужання та захворювання серцево-судинної системи, дихальних шляхів, шлунково-кишкові дуже часто є не хворобою, а відхиленням від нормального стану здоров'я. Багаторічні спостереження фахівців показали, що так зване сповільнене мислення — це у багатьох випадках наслідок нездужання, якого не відчуває і сама дитина, а не якихось фізіологічних змін чи порушень функцій клітин кори півкуль. В окремих дітей можна помітити хворобливо бліді обличчя, відсутність апетиту тощо. При цьому дитина втрачає здатність до зосередженої розумової праці. Особливо зростає число нездужань у період бурхливого росту організму.

«Резерви здоров'я» та шляхи їх пошуку

У цей час особливо потрібні «резервні потужності» органів та організму в цілому, які вмикаються при дії зовнішніх шкідливих факторів чи при власних великих навантаженнях та утримують фізіологічні показники у нормі.

Як добути ці резерви? Лише через навантаження, через вправи, через зусилля та обмеження; лише тренуванням м'язів, серця, легень, нервів. Радикальним лікуванням у таких випадках також є зміна режиму праці та відпочинку: тривале перебування на свіжому повітрі, сон при відкритій кватирці, вчасний відхід до сну та ранній підйом, належне харчування.

І неодмінно, щоб мати добре здоров'я, не хворіти, а якщо хворіти, то не тяжко, необхідні постійні вправи. Часто наші діти хворіють тому, що вони мало рухаються, їдять надмірну кількість жирної їжі, їх змалечку занадто тепло одягають, позбавляють свіжого повітря та іноді неконтрольовано «напихають» ліками.

Головні труднощі фізичного виховання та освіти — у дозуванні виховальних дій. У якому віці і скільки «виховувати», збільшувати обмеження чи заохочення? Засоби та методи — також важливе питання. Багато залежить від особистості вихователя та індивідуальних особливостей дитини.

Правильно оцінити нахили своєї дитини — це умова, без якої нема виховання. Батьки повинні обов'язково ставити перед собою цю задачу та цілеспрямовано змалку спостерігати за дитиною, порівнювати її з іншими дітьми, радитися з педагогами, психологами.

Важливу роль у розвитку фізично здорової дитини має відіграти фізкультура та спорт, загартування. Вони тренують не лише тіло, але й характер. Ігри та спорт виховують товариськість, комунікабельність, згуртованість. Ніхто не сумнівається у користі здоров'я, але воно не прийде само, без праці. Потрібні напруження та обмеження, потрібна воля. На щастя, розвити та зберегти здоров'я дитини простіше, ніж

дорослої людини. У дитячому організмі ще діють уроджені програми активності, які є необхідним елементом росту.

Батьки не можуть бути осторонь фізичного виховання дитини. Позитивний вплив, як правило, має їх особистий приклад.

Пам'ятайте, що повністю вберегти дітей від хвороб — неможливо. І цьому є ряд причин. Найперша — мікроби. Вони дуже різноманітні. Захист є, але поки сформується імунітет, слід 1—2—3 тижні прохворіти. Для здорової дитини, та ще й при сучасній медицині, такі хвороби безпечні. Організм у змозі впоратися з ними сам, навіть без будь-якого лікування — що у дійсності і буває.

Рекомендації щодо здорового способу життя та подолання хвороб

Потрібно вірити у здоров'я і не боятися хвороб, медикаменти без необхідності не вживати. Правильне харчування, фізкультура і загартовування насамперед стимулюють нашу імунну систему, яка рятує від інфекції. Хороше тренування фізкультурою серцево-судинної та дихальної систем є додатковою гарантією. Обмежене та різноманітне харчування захищає шлунково-кишковий тракт та обмін речовин. Здоров'я, сила та краса визначають хороший настрій дитини. Але вони не вирішують питання її щастя. Необхідно пам'ятати: щоб бути здоровим, дуже важливо бути щасливим. Такою є логіка прямих та зворотних зв'язків. Психологічні напруження, неприємності є такими ж шкідливими для тілесного здоров'я дітей, як і дорослих. Тому особливо важлива духовна атмосфера у родині та успіхи дитини у суспільному житті, тобто коли вона достатньо добре навчається та займає гідне місце серед товаришів по силі, спритності, розуму.

Будь-яка хвороба, завдаючи болю та страждань людині, перешкоджає проявленню нею духовної сили та енергії.

Ми маємо навчити своїх дітей піклуватися про своє тіло та підтримувати фізичне здоров'я, а також тому, як

вберегтися від різноманітних захворювань. Кожному відома приказка «У здоровому тілі здоровий дух», ще древні визнавали взаємозалежність між фізичним та духовним розвитком.

Не вилікувана хвороба, не усунене хворобливе явище у подальшому набуває хронічного характеру та може завдати дітям невиправної шкоди, зруйнувати основу їх майбутнього щастя. То ж не забувайте: якими виростуть діти — залежить, насамперед, саме від вас, батьків.

Пам'ятки для батьків

Проблеми здоров'я: стомленість та поганий сон.

Питання раціональної організації розумової праці дітей та попередження виникнення перевтомлення, його негативних наслідків протягом тривалого часу привертала увагу вчених. Ось найбільш важливі висновки цих досліджень:

1. Стомлення буває двох видів. Тимчасове та поверхневе стомлення знімається невеликим відпочинком, який відшкодовує витрачену енергію. Довготривале та глибоке стомлення, причиною якого є розумове та фізичне виснаження, вимагає не лише тривалого відпочинку, релаксації для відновлення сил, але і медичного лікування.
2. Причини стомлення різноманітні та залежать від багатьох факторів: досвіду, роботи, зацікавленості, характеру роботи, яку людина виконує тощо. Так, наприклад, діти по-різному стомлюються від фізичної та розумової діяльності. Фізичні особливості (маса тіла, зріст, розвиток м'язової системи), розумові здібності також мають великий вплив на ступінь стомленості. Якщо дитина береться за справу охоче, з радістю, робочий процес та досягнутий при цьому успіх приносить їй задоволення, то відчуття стомленості у неї буде значно меншим, аніж у того, хто не виявляє зацікавленості, байдужий до роботи.
3. Стомленість свідчить про те, що людина не може відновити енергію ніякими іншими способами, окрім сну

та відпочинку. Однак існують деякі види розумової та фізичної стомленості, при яких корисні інші способи відновлення сил. Наприклад, для ослаблених, неврастенічних дітей, які часто хворіють та мають слабкий тип нервової системи, характерні підвищена стомлюваність, відчуття постійного дискомфорту, зниження працездатності. У цьому випадку необхідно створити сприятливі умови для розвитку працездатності та провести курс лікування.

4. Надмірні фізичні навантаження так само втомлюють та виснажують мозок дитини, як і розумова праця. А стомлення, яке викликає рішення математичних задач, можна порівняти з стомленням, що викликає м'язова напруга.
5. Однією із безсумнівних ознак перевтоми є порушення сну. Дитина швидко засинає, але потім прокидається і не спить всю ніч або, навпаки, ледве засинає.
6. Перевтомлення може викликати у дітей різні наслідки: зниження концентрації уваги, розгубленість, погіршення координації рухів. Дитина, яка перевтомилася, буває підвищено збудженою, роздратованою чи в'ялою, сльозливою, психічно вразливою. На заняттях у класі вона не може ясно викладати свої думки, її успішність та творчі здібності знижуються.

   Перевтома, нервове збудження часто супроводжуються серцево-судинними порушеннями, головними болями, змінами тиску, а також безсонням.

Як зберегти працездатність дитини

1. Повернувшись із школи, дитина має хоча б декілька хвилин полежати спокійно, розслабившись. Після обіду дуже добре зробити невелику прогулянку.
2. Дитині не слід годинами сидіти за підручниками. Через кожні 30—45 хвилин необхідно робити 15-хвилинні перерви.
3. Найкращий засіб для відновлення витраченої енергії — сон. Діти 10—12 років повинні спати 9—10 годин на добу.

Доповідь шкільного лікаря на тему: «Фізіологічні проблеми дітей молодшого підліткового віку»

Лікар відповідає на запитання батьків з теми.

Доповідь учителя фізкультури на тему: «Фізичний розвиток та виховання школярів на уроках фізкультури»

Учитель фізкультури відповідає на запитання батьків з теми.

Педагогічний практикум для батьків.

1. Ознайомлення батьків з результатами анкетування учнів на тему «Спорт у моєму житті». Обговорення результатів анкетування.

2. Батькам пропонується обговорити ситуацію.

«...Батьки звернули увагу, що їхня 12-річна дочка, яка була до недавнього часу поступливою та спокійною, стала плаксивою, роздратованою. На звичайні та не зовсім звичайні зауваження з приводу її недостатньої участі останнім часом у домашніх справах стала неприродно бурхливо, до сліз, реагувати. Навчатися стала гірше, що пояснювала втомленістю у зв'язку з посиленням навчальних навантажень та необхідністю багато займатися вдома.

З уроків вона нерідко відпрошувалась через головні болі, чого раніше з нею не траплялося. І зовні вона виглядала такою змарнілою, що близькі стривожилися: «Чи не захворіла?» Тим більш, що до останнього часу її здоров'я не викликало ніяких побоювань: вона росла здоровою дитиною. Стурбовані батьки проаналізували все. Домашнє становище було спокійне і не могло стати причиною погіршення стану. У дівчинки завжди була жива, товариська вдача, доброзичливість у спілкуванні з оточуючими. У неї були гарні здібності, тому надавати першочергове значення великим навантаженням дорослі не поспішали...»

Запитання до батьків:

1. Які, на ваш погляд, можуть бути причини погіршення самопочуття дівчинки?
2. Якою має бути поведінка батьків у залежності від цих причин?
3. Що може стати реальною підставою для виникнення конфліктів у цих ситуаціях?

Підсумки зборів.

Класний керівник, перевіряючи ефективність зборів, просить батьків назвати найважливіші, на їхню думку, напрямки розвитку та виховання здорової дитини.

ЗБОРИ № 8

Тема. **Вулиця та спілкування наших дітей.**

Мета: 1. Розширити уявлення батьків про особливості спілкування дітей за межами школи та дому та необхідну позицію батьків з цього приводу.

2. Попередити про небезпечні ситуації, які можуть виникнути з дітьми на вулиці в разі недостатності контролю з боку дорослих.

3. Проаналізувати знання батьків про місця перебування дитини у вільний час, товариство своєї дитини та їх ставлення до таких стосунків.

Коментар: Напередодні зборів дітям пропонується письмово відповісти на запитання анкети.

Анкета для учнів

1) Чи багато друзів ти маєш? Назви їх.
2) Чому ти дружиш саме з цими дітьми? Що тобі в них подобається?
3) З ким із друзів ти найчастіше проводиш вільний час?
4) Чим ви займаєтеся у вільний час?
5) Де ви з друзями зазвичай спілкуєтесь?
6) Назви деякі теми, які тебе хвилюють і які ти обговорюєш з друзями.
7) Які спільні захоплення у тебе і у твоїх друзів?

Для батьків готуються бланки з аналогічними запитаннями для їх розповіді про свою дитину та подальшого порівняння відповідей.

Хід зборів

Бесіда.

Дружба наших дітей

Батьки й діти... Це вічний світ, у якому завжди було і буде багато важкого і непізнаного.

Чи завжди ми приділяємо своїй дитині належну увагу, чи дійсно живемо її проблемами, турботами, радостями та печалями? Мабуть, нечасто батьки задають собі це запитання...

А тим часом наші діти ростуть, набувають нових знань, які, на жаль, не завжди хороші; знаходять нові захоплення та заводять нових товаришів...

Яка ж вона, юнацька дружба?

Нерідко питання «Хто друзі вашої дитини?» ставить батьків у глухий кут. Тим більше, мабуть, не всі зможуть розказати про мотиви їх дружби.

Дружба підлітків — справа делікатна. Звичайно, не варто заохочувати випадкові знайомства. Але й не можна грубо, нетактовно, під загрозою забороняти дружбу. Чи не стануть ті, від котрих ви оберігаєте дочку чи сина, від цього ще дорожчими? Діти-підлітки не можуть обійтися без друзів. Тут

дуже важливо тонко та тактовно з'ясувати: наскільки сильним може бути вплив друзів; чи не втрачає у спілкуванні з ними ваша дитина своє власне «я». Можна, наприклад, запросити нових знайомих на який-небудь сімейний захід, на якому ви, з одного боку, не заперечите нову дружбу, а з іншого — самі ближче познайомитесь. А якщо виявиться, що друзі і справді «нікудишні», то тут справа не лише у тому, що дитину «утягли» чи на неї «погано вплинули». Можливо, у неї є схильність саме до таких товаришів. Значить, ви щось прогледіли, не зуміли своєчасно виробити у неї моральний імунітет проти невихованості.

Ставлячи вимоги синові чи дочці, батько і мати одночасно мають те ж саме вимагати і від себе. Помилку може допустити і дитина, і дорослий. І страшна не та помилка, яка трапилася, а та помилка, яку не виправили. І в цьому відношенні ми повинні також подавати приклад.

Підліток і вулиця

Вулиця... Приходить час, і це просте, звичайне слово, наповнюється для всіх, хто живе у домі, якимось новим смислом. Найчастіше це відбувається, коли, підростаючи, діти вступають у пору отроцтва.

«Мамо, а тепер я піду на вулицю, погуляю», — говорить син чи дочка, пов'язуючи це своє право із законною винагородою за добросовісно виконані уроки, домашнє доручення.

«І що вони там знаходять, на тій «вулиці»? — ревниво задають собі питання старші. — Немов магнітом їх туди тягне».

Іще вчора дитина мріяла про відпочинок разом із батьками, гурток у школі... А тепер надається перевага вулиці. І у батьківському серці зріє тревога: часто, дуже часто саме з «вулиці», як здається нам, проникають у дім небажані риси у поведінці наших підростаючих дітей, з «вулицею» асоціюється повсякчас таке визначення, як «важкі діти».

Але якщо ми згадаємо себе у віці сина чи дочки, навряд чи хто заперечить, що нам і самим у цьому віці раптово по-

чинав здаватися чомусь тісним затишний домашній світ і нас манив до себе цей таємничий світ вулиці.

Але не лише у самій, як такій, вулиці, є справа. Для підлітка це і спосіб розширити сферу свого спілкування і, якщо хочете, «світ побачити та й себе показати».

Особливості підліткового віку

Коли ми чуємо слово «підліток», у нас виникає, напевне, якийсь невизначений образ, сповнений протиріч. Якщо раніше дитина, молодший школяр шукав у всьому підтримки батьків, почував при цьому себе впевненіше, сміливіше, то зараз підліток насторожено зустрічає не тільки зауваження, але і поради. Звичайно ми вважаємо, що людина, яка росте живе майбутнім, спрямована у майбутнє. Це справедливо. Але при цьому ми часто забуваємо, що вона живе уже сьогодні. І це «сьогодні» для неї не менш важливе, ніж «завтра».

У цьому віці відбувається ломка багато дечого, що було звичним, таким, що вже склалося. Такий перелом торкається майже всіх сторін життя та діяльності підлітка. Особливо помітні рухи до більш активних, ніж будь-коли, пошуків можливостей для самоствердження.

Стрімко зростає бажання підлітка утвердити власне право на самостійність. А разом з тим і ростуть сумніви батьків щодо своєчасності цієї самостійності. Ви не довіряєте вашим дітям, тримаєте їх «в лабетах». Ви огороджуєте їх від життя частоколом заборон, ви вимагаєте беззаперечної покори. Але чим більш жорстко ви вчините з сином чи дочкою, схиляючи їх до підлеглості, тим гостріше з їх боку реакція протесту те непокори. І деякі підлітки шукають шляхи до самоствердження у сім'ї, а знаходять їх переважно саме на тій же «нещасній» вулиці.

Так що ж вулиця ... друг, а чи ворог? Одна мати, турбуючись за сина, з болем винить вулицю: «...Коля був хорошим хлопчиком, слухняним, ласкавим. Бувало, інші батьки починають кликати: «Костю, Сергійко, йдіть додому!» А ті

і вухом не ведуть. Мій — не так, з одного слова все покидав та негайно виконував мої накази. Більше всього був удома. Навчався добре... А зараз не розумію, що із ним трапилося. Спочатку помітила я, що він негарні слова з вулиці приносить, потім ігнорувати мої зауваження став, а ще через рік я сина просто не змогла впізнати. Куди все хороше поділося? Вулиця його згубила. Як потрапив у її обійми, так і злочинцем може стати...»

Дискусія на тему «Вулиця і підліток»

Запитання до батьків:

1. Чим, на вашу думку, зумовлена зміна у поведінці хлопчика?
2. Чи вважаєте ви, що у цьому є вина і мами?
3. Чи згодні ви з ствердженням матері Колі «вулиця згубила сина»?
4. Чи були вже з вашими дітьми подібні проблеми? Яке їх рішення ви вважаєте оптимальним?

Висновок

Напевне, мати не хоче зрозуміти, що у Колі це не що інше, як бажання дати відсіч, довести, що він уже не маленький і також на щось здатен. Це його відповідь на відмову у визнанні права підлітка на дорослість.

Вулиця: «за» і «проти»

Але чи можливе дитинство без вулиці? Ні! Діти, а тим більше підлітки, не можуть вільний час проводити у чотирьох стінах, замкнено. Вони прагнуть спілкування. Причому не лише в школі чи у позакласному закладі, але і на вулиці у найширшому смислі цього слова. Вулиця небезпечна, коли її вплив стає єдиним, головним, коли він не коригується нічим іншим. Вулиця — полігон випробування дітей на стійкість життя. І вони витримають це випробування, якщо вдома на них чекають батьки-друзі, а у школі вони зустрічаються з вчителями-друзями.

Підлітка вабить вулиця, де порівняно більше подразників, цікавіше, ніж удома, де його все ще вважають за дитину. Потяг дітей до неї необхідний та природний. Підлітки — це завтрашнє юнацтво. А у юності людину більше за все турбує питання: «Яка я?» Відповісти на нього можна лише тоді, коли відчуєш, побачиш, зрозумієш, як до тебе ставляться товариші; вони ж багато у чому визначають, які життєві позиції обирає підліток.

Так, вулиця ще нерідко дає підліткові не лише позитивне: велика кількість правопорушень та злочинів неповнолітніх коїться у середовищі вільного спілкування, особливо у вечірній час на вулиці. Все це дає достатньо підстав винести вулиці вирок обвинувачення та приговорити її до строгої ізоляції від наших дітей. Але чи єдиний це шлях? Чи варто поспішати з виконанням «приговору» та тримати під арештом власних дітей?

Дорослі і діти — чи можливе взаєморозуміння?

Вулиця може стати і добрим вихователем, якщо їй у цьому допоможемо ми, дорослі. У багатьох батьків — страх перед вулицею. Вони готові обвинуватити її у будь-якому зриві своєї дитини. Але якщо навіть так трапляється, чи не криється першопричина у бідності тих стосунків, які пов'язували батьків та дітей у родині, і вулиця легко взяла верх?

Чому у родині чудових трудівників часом виростає ледача людина, яка не хоче ні навчатися, як належить, ні працювати? Чому потрапляє у компанію хуліганів підліток з родини, де батьки — прекрасні люди, яких всі поважають. Чому цих дітей заразив приклад поганих друзів, а не гарний приклад батьків?

Це відбувається тому, що під одним дахом старші та молодші існували духовно відокремленими один від одного. У дорослих свої справи, турботи, інтереси, радості та печалі, у дітей — свої. За такого характеру спілкування діти не знають власних батьків такими, якими їх бачать колеги по роботі, друзі, знайомі. Те, що має бути прикладом у старших, залишається поза полем зору підлітків. Зате

саме перед ними частіше, ніж перед будь-ким, виглядають запальними, незадоволеними тією чи іншою невдачею. Підлітку, що особливо жадібно тягнеться до всього радісного, важко співчувати незрозумілим йому тревогам дорослих. Він не є співучасником життя батьків, родини. Він у сімейному житті залишається наче сторонньою особою, не відчуваючи близькості своїх батьків. Так само інтереси підлітка у такій родині сприймаються досить однобічно.

Особливості дружби підлітків

Дружба — одне із найглибших почуттів серед багатьох людських переживань. І не можна забувати, що якщо маленькій дитині можна сказати: «Дружи з Катрусею, не дружи з Оленкою», то підліток навряд чи безсуперечно прийме подібну пораду. Він хоче сам знайти собі друга, перевірити дружбу. І вулиця, тобто місце, де підліток бачить себе вільним від зайвої вказівної опіки, часто стає для нього місцем перевірки своїх якостей, у тому числі вміння показати себе у дружбі.

Підлітка гостро хвилює його положення серед ровесників. Незадоволена потреба до самоствердження нерідко штовхає його до досягнення мети за будь-яку ціль. Ось тут наша вулиця може бути дійсно небезпечною, якщо ми не дізнаємось, що син знайшов тут таких друзів, у середовищі яких хуліганський вчинок буде кваліфікуватися як спритність рук чи доведення кмітливості.

Відома приказка недарма говорить: «Скажи мені, хто твій друг, і я скажу, хто ти». На жаль, ми не завжди про неї згадуємо. Окремим батькам не спадає на думку поцікавитися — чи задоволена їх дитина своїми стосунками з товаришами по класу, школі, чому вона часом надає перевагу «вуличним знайомствам» — компанії невідомих людей.

Педагогічний практикум для батьків.

1. Батькам пропонується дати відповіді на запитання про свою дитину.

Анкета для батьків

- Чи багато друзів має Ваша дитина?
- Назвіть її найближчих друзів.
- Як Ви думаєте, чому Ваша дитина товаришує саме з цими дітьми? Що їй у них подобається?
- З ким із друзів вона найчастіше проводить вільний час?
- Ви знаєте, чим вони займаються у вільний час?
- Де Ваша дитина зазвичай спілкується зі своїми товаришами?
- Назвіть деякі теми, які напевно хвилюють дітей-підлітків і які Ваша дитина обговорює з Вами чи із своїми друзями.
- Які спільні захоплення має Ваша дитина та її друзі?

Потім класний керівник знайомить батьків з аналогічними відповідями на питання їхніх дітей. Результати анкетування порівнюють та обговорюють.

(*Виступи батьків, висновки.*)

2. Батькам пропонується обговорити ситуацію.

«Ніщо мене так не обурює, як панічне і огидне волання: «Вуличні хлопці!».

— Ви розумієте, все було добре, а потім Серьожа заприятелював з різними хлопцями в нашому дворі...

— Ці «різні хлопці» розбещують Серьожу. Серьожа тиняється невідомо де. Серьожа з шафи взяв відріз на брюки і продав. Серьожа прийшов на світанку, і від нього тхнуло горілкою. Серьожа образив матір.

Тільки зовсім безнадійний простак може повірити, що все це зробили «різні хлопці», «вуличні хлопці». Серьожа — зовсім не нова марка. Це звичайний, досить набридлий стандарт, і виробляється він аж ніяк не «вуличними хлопцями», і не «хлопцями з нашого двору», а лінивими й безсовісними батьками, виробляється зовсім не блискавично, а наполегливо і терпляче, починаючи з того часу, коли Серьожі було півтора року. Виробляється за допомогою дуже

багатьох найогидніших пристосувань: без турботливих лінощів, привільного фантазування та самодурства, а найголовніше — за допомогою непростимої безвідповідальності і мізерного стану почуття обов'язку...»

(За А.С. Макаренком.)

Запитання до батьків:

1. Яка вина батьків у тому, що Серьожа росте аморальною людиною?
2. Чи існують шляхи виправлення хлопця?
3. Чи є, з Вашої точки зору, все ж вина «вулиці» у ганебній поведінці підлітка?
4. Що б ви порадили батькам хлопця?

Підсумки зборів.

На завершення сьогоднішньої розмови пригадаймо слова Макаренка: «... Ви повинні знати, чим живе, що любить, чого не любить, що хоче і чого не хоче ваша дитина. Ви повинні знати, з ким вона дружить, з ким грається, і у що грається, що читає, як сприймає прочитане...

Це все ви маєте знати завжди, з перших років вашої дитини. Ви не повинні раптово дізнаватися про різні неприємності та конфлікти, ви повинні їх відчувати і попереджати».

ЗБОРИ № 9

Тема. **Друзі та однолітки в житті підлітка.**

Мета: 1. Розповісти батькам про специфіку взаємовідносин між підлітками.
2. Сприяти встановленню гармонійних відносин в родинах учнів.
3. Визначити для батьків шляхи корегування.

Коментар: для проведення зборів класний керівник проводить анкетування учнів та батьків.

Анкета для батьків

Батькам пропонується дати відповіді на запитання про свою дитину:

1) Чи багато друзів має Ваша дитина? Назвіть її найближчих друзів.
2) Як Ви думаєте, чому Ваша дитина товаришує саме з цими дітьми? Що їй у них подобається?
3) З ким із друзів вона найчастіше проводить вільний час?
4) Ви знаєте, чим вони займаються у вільний час?
5) Де Ваша дитина зазвичай спілкується з своїми товаришами?
6) Назвіть деякі теми, які напевно хвилюють дітей-підлітків і які Ваша дитина обговорює з Вами чи із своїми друзями.
7) Які спільні захоплення має Ваша дитина та її друзі?

Анкета для учнів

1) Чи багато друзів ти маєш? Назви їх.
2) Чому ти дружиш саме з цими дітьми? Що тобі у них подобається?
3) З ким із друзів ти найчастіше проводиш вільний час?
4) Чим ви займаєтеся у вільний час?
5) Де ви з друзями зазвичай спілкуєтесь?
6) Назви деякі теми, які тебе хвилюють і які ти обговорюєш з друзями.
7) Які спільні захоплення у тебе і у твоїх друзів?

Хід зборів

Бесіда.

Юнацьке суспільство

Юнацьке суспільство — певною мірою модель дорослого суспільства, і воно виконує ніким не замінну роль: воно навчає моральним нормам, які прийняті у світі дорослих; вчить виконувати ролі юнака або дівчини, показуючи своїм заохоченням чи засудженням, що гідно для представників

кожної статі; і, нарешті, без товариства однолітків юна людина не в змозі досягти автономії від дорослих і затвердити себе як особистість.

Збільшення потреби в спілкуванні з однолітками сприяє виникненню двох цікавих явищ, що притаманні саме ранній юності: очікування та пошук спілкування.

Від очікування спілкування — до його пошуку: юнаки і дівчата уважно придивляються до оточуючих; зацікавленість викликає кожне нове обличчя, що з'явиться в їхньому полі зору, і серед відомих їм людей вони раптом можуть відкрити зовсім нову для себе людину, прагнути завести із ним знайомство.

У зрілому віці, коли досвід спілкування достатньо великий, коли підхід до людей і оцінка їх, загалом, склалась, коли потреба в спілкуванні не настільки гостра, людина постійно ловить себе на думці, що навіть зовсім незнайомі їй люди начебто знайомі. В юності ж усе не так. Юнака чи дівчину оточують «знайомі незнайомці», «незнайомі знайомці» — широке поле для людських відкриттів, захоплень і розчарувань.

Збільшується коло спілкування: юні спілкуються не лише в школі, родині, дворі. У них з'являються зв'язки в різних районах міста, в різних соціальний і вікових верствах.

Товариство однолітків дозволяє підліткам відчути і побачити свою приналежність до великої групи людей, приналежність до її норм, цінностей. Вони стверджуються через цю схожість на однолітків — схожість у всьому, до дрібниць. У той же час товариство однолітків надає юнакам і дівчатам можливість відчути і свою відокремленість від інших вікових груп (від світу дітей і від світу дорослих), свою несхожість, особливість, затвердити себе через цю особливість.

Вплив однолітків на підлітка

Жоден соціальний інститут доки не може взяти на себе функції, які виконують підліткові групи. Вони допомагають засвоїти навики соціальної поведінки, пережити послаблення зв'язків з батьківською домівкою, легше присвоюють

підліткові первинний статус. Однолітки передають специфічні для підліткового віку ціннісні уявлення і, нарешті, задовольняють потребу в гетеросексуальних контактах.

Вплив однолітків може не лише допомагати, але й заважати успіхам у навчанні, залежно від того, які цінності, погляди і взаємовідносини панують у даній групі.

Так, якщо у ній зібрались відмінники, то виникає ефект самонавідної індукції: один починає заводити іншого і всі разом позитивно впливають на загальну атмосферу в групі. Між ними обов'язково виникає невидима конкуренція: хто з них більш «крутий» у навчанні, хто більше знає, у кого кращі оцінки. Такий самий закон, але з протилежним результатом, діє в групі посередніх учнів або двієчників: хто сильніший фізично, більше може випити.

Компанії однолітків збираються на вулиці для спільного проводження вільного часу і розмов; ходять на дискотеки, в клуби, рок-концерти. Можуть організувати поїздку за місто або відпочити на пляжі.

Як виникають дружні компанії?

У свою компанію підлітки приймають схожих на себе: оцінюється манера одягатися і поводитися, статус в класі, захоплення у вільний від навчання час, уміння та здібності, соціально-економічне положення, репутація і особистісні якості.

Помітну роль у підлітковій середі можна відігравати лише за умови, що ти дотримуєшся її правил. Отже, за думкою психологів, інтенсивне групування, таке властиве цьому «важкому вікові», служить необхідною умовою соціалізації підлітка.

Жорсткість ієрархії, конкретність ролевих функцій і авторитетність лідерів та тому чи іншому етапі функціонування групи створюють ілюзію її формальності. Але умови існування, що постійно змінюються, нівелюють всю систему цих правил, якою б страшною клятвою вони не скріплювались. Мова, зокрема, йде про неформальні об'єднання, які володіють адаптивною структурою й швидко реагують на будь-які зміни в групі.

Група однолітків надає своїм членам необхідну свободу та незалежність, які для підлітка є головними ознаками «дорослого світу». Разом із цим група для підлітка — це соціальний захист та емоційна приналежність, якої вони потребують, як ще не зовсім дорослі особистості. Тут судять не дорослі, а однолітки. Це зовсім нова ситуація для підлітка. З точки зору соціалізації це принципово важливий момент: підліток навчається дивитися на себе очами інших людей, які, по-перше, не є родичами, а по-друге, не старші за віком. Те й друге — неодмінні атрибути дорослого суспільства, де також вчинки людей оцінюють рівні за віком і не родичі. У групі однолітків індивід мов би приміряє на себе соціальну одежу дорослої людини.

Взагалі можна говорити про те, що як тільки до думки своєї групи дитина починає прислухатися в такій же самій мірі, як до думки батьків, вона починає дорослішати. Відбувається це в 10—12 років. У більш старшому віці оцінки й думка групи однолітків починають домінувати.

Відмінності між групами дівчат та хлопців

Групи юнаків та дівчат мають свою особливості. Одне з досліджень показало, що хлопчики перед усім стурбовані тим, яке місце вони займають у своїй групі, а дівчат більше хвилює почуття спільності та взаєморозуміння між подругами, довіра.

У дівочих компаніях більше стурбовані підтримуванням гармонійних відносин і прагненням справдити очікування своїх подруг, ніж у групах хлопців. В одному дослідженні впливу однолітків на підлітків, що було проведене серед учнів старших класів, було виявлено, що цей вплив більше проявлявся в житті дівчат. Малась на увазі необхідність проявляти організаційну активність і підтримувати імідж «гарної дівчинки».

Для хлопців зовнішній тиск зводився до того, щоб бути мужнім і фізично розвинутим, палити чи вживати алкоголь, мати сексуальні стосунки.

Друг підлітка — однодумець і суддя

У підлітковий період потреба у близьких друзях різко зростає. Підлітки прагнуть звільнитися від батьківського піклування, замінивши його довірливими, емоційними відносинами з друзями, з якими знаходяться спільні інтереси і за допомогою яких вони можуть розібратися в собі та позбавитися відчуття самотності.

Підлітки схильні обирати друзів, цінності яких схожі на їх власні. Друзів вони вибирають часто серед учнів своєї школи, свого класу, і, як правило, тієї самої статі. Друзі незамінні в такій самій мірі, як батьки чи близькі. Вони виступають першими представниками світу «неродичів», з якими стикається дитина, що не навчилася іще мати справу з формальними агентами соціалізації. Входження у світ дорослих та у світ «інших», незнайомих йому людей, для будь-якої дитини є процесом складним, драматичним. Полегшити таке входження мають друзі. вони є одночасно й «іншими», і «своїми». По-родинному вони теплі, співчутливі та приємні в спілкуванні, але по- «неродинному» вони суворі, критичні, вимогливі. Вони не пробачають таких вчинків, які може пробачити мати чи батько. Вони можуть більш об'єктивно судити про вади вашої дитини і відверто сказати їй про це, що, знову ж, не завжди роблять батьки. Крок за кроком друзі виконують корисну функцію провідників у світ дорослих.

Друг допомагає сформувати у дитини здатність виявляти теплоту, ніжність, піклування, відповідальність — такі необхідні властивості у стосунках між людьми і побудові власної родини. Гарний друг виступає своєрідним дзеркалом нашого «Я», що необхідно мати для того, щоб дивитися в нього і правильно оцінювати самого себе, стадії духовного росту, власні успіхи і невдачі.

Образ ідеального друга

Особистісні якості — важлива умова для підліткової дружби. Сюди входять риси характеру, уміння дружити

і манера поведінки. Опитування 204 підлітків 7, 9 та 11-х класів показав, що особистісні якості є найбільш важливою обставиною для виникнення дружби, ніж успіхи в чомусь або зовнішні характеристики. Це спостереження справедливо для підлітків будь-якої вікової групи.

З віком усе більше підлітків під час встановлення товариських зв'язків перш за все звертають увагу саме на особистісні якості, а не на успіхи й зовнішні переваги. Таким чином, один з головних способів, за допомогою якого підлітки намагаються добитися уваги однолітків,— це розвивати в собі якості, що викликають захоплення з боку інших.

Психологи на основі кількох досліджень визначили особистісні характеристики, які підлітки бажають або не бажають бачити у своїх однолітках.

Прийнятні й неприйнятні для підлітка риси особистості

Прийнятні	Неприйнятні
Зовнішність	
Привабливість	Непривабливість
Жіночість, гарна фігура (у дівчат)	Відсутність жіночості, зайва повнота або негарна фігура (у дівчат)
Мужність, гарна фігура (у хлопчиків)	Зніженість, повнота (у хлопчиків)
Охайність	Неохайність, довге брудне волосся (у хлопчиків)
Гарний одяг	Старомодний одяг або такий, що не личить
Поведінка	
Розкутість, товариськість, уміння спілкуватися	Сором'язливість, невпевненість
Активність, енергійність	Апатичність, безініціативність, пасивність
Участь у суспільному житті	Відлюдкуватість

Закінчення таблиці

Соціальні навики: гарні манери, вміння вести бесіду, уважність, врівноваженість, тактовність, уміння танцювати, грати в різні ігри, захоплення спортом	Розбещеність, погані манери, неповага до інших, хвалькуватість, грубість, невміння грати в різні ігри, танцювати.
Життєрадісність, уміння розважатись	Невміння веселитись, жартувати
Відповідність до свого віку, зрілість. Гарна репутація	Інфантильність
Риси характеру	
Доброта, здатність проявляти співчуття, розуміння	Дратівливість, агресивність, сварливість, схильність до помсти
Товариськість, витриманість	Неуважність, егоїзм, жадібність
Відсутність егоїзму, щедрість, великодушність	Песимізм, постійна невдоволеність собою та іншими
Оптимізм	Безвідповідальність, легковажність
Чесність, прямота	Брехливість, хитрість
Наявність ідеалів	Невміння розуміти жарти, відсутність почуття гумору
Впевненість у собі, вміння цінити себе й одночасно бути скромним	Самозакоханість

Отже, обираючи собі друга та оцінюючи його особистість, підлітки підсвідомо користуються приблизно такими характеристиками.

Підлітки можуть помилятися у своєму виборі: поведінка приятелів, замість того щоб відповідати запитам, може стати причиною розчарування і гніву. Чим більш сильні та егоїстичні почуття, що примушують підлітка добиватися чиєїсь дружби, тим більш вірогідно, що такі стосунки

будуть напруженими. Кожного разу, коли бажання неврівноважених, незрілих у соціальному плані підлітків не отримують свого задоволення, відповіддю стає бурний сплеск емоцій, що може призвести до тимчасового або остаточного розриву стосунків.

Чи завжди батьки — друзі своїх дітей?

Як з'ясували психологи, батьки недооцінюють роль товаришів у вихованні своїх дітей. Вони повністю виключають їх зі складу можливих порадників, у той час як, за зізнаннями 36 відсотків дітей, вони користуються порадами друзів.

Ігнорування ролі друзів у житті дітей як позиція родини підтверджується і зізнанням 22 відсотків батьків, що вони не знають друзів своєї дитини в обличчя. Слід зазначити, що відповіді дітей на аналогічне запитання ще раз свідчить про помилки у родинному вихованні: 55 відсотків підлітків спілкуються з товаришами, які невідомі їхнім батькам.

(Класний керівник обговорює результати анкетувань учнів та батьків.)

Стати своїй дитині другом

Наша батьківська любов — необхідна для самоствердження дитини, яка дорослішає, її добрих стосунків з іншими людьми, позитивного сприйняття себе самої. Відсутність батьківської любові призводить до нервових та психічних розладів, викликає ворожість та агресивність по відношенню до інших людей.

Наша батьківська любов, тепло та ніжність по відношенню до дитини, здатність бачити в ній людину, терпимість, увага, заохочування, довіра, щирість можуть творити педагогічні дива.

Оскільки потяг до самоствердження є важкою особливістю юності, не протистійте їй, а використовуйте у виховних цілях. Станьте вашій дорослій дитині другом, а не керівником.

Надавайте дівчатам та хлопцям усе більшої самостійності й висловлюйте довіру до неї, постійно підкреслюючи їх особисту відповідальність.

Терпляче виводьте юність зі світу мрій у світ реальний. але в жодному разі не ставтесь до цих мрій зневажливо, не знищуйте ідеали.

Ніколи не принижуйте гідність дітей. Поважайте їх особистість. Але водночас викликайте в них дух змагання — із собою та іншими — у потрібних справах та намірах.

Створюйте для підлітків соціально корисні форми самоствердження; зокрема, терпеливо та впевнено доводіть, що не головоломні випробування та ризиковані життєві проби, а все ж таки сумлінне навчання, наполеглива праця набагато більше сприяють формуванню сили волі (яку, до речі, підлітки дуже поважають).

Нарешті, щоб у цьому складному віці між вами та вашими дорослими дітьми не виник психологічний бар'єр, навчіться поважати в них гарні риси характеру і думки. Навчіться дивитись на проблеми очами власних сина чи доньки. І чути те, що вони вам говорять.

Педагогічний практикум для батьків.

1. Батькам пропонується відповісти на запитання тесту.

Тест для батьків «Друзі мої та моєї дитини»

1) Я знаю, хто найкращий друг моєї дитини:
   а) напевне;
   б) приблизно;
   в) припускаю.
2) Якщо моя дитина посвариться з другом:
   а) зроблю вигляд, що нічого не помічаю;
   б) відразу ж докладно розпитаю, навіть якщо вона не бажає торкатись цієї теми;
   в) спробую непомітно підштовхнути її до відвертої розмови.
3) Мені хочеться, щоб друзі моєї дитини:

а) мали про мене добру думку;
б) мене не цікавить, що вони думають про мене;
в) мені взагалі не хотілося б ділити дитину з її друзями.

4) Якщо у моєї дитини з'являться нові друзі, то:
а) я дивитимусь на це негативно: ні до чого мати багато друзів;
б) я намагатимусь якомога ближче познайомитись з цією особою і по можливості потоваришувати;
в) я залишу це на розсуд самої дитини: вона має право сама вибирати собі друзів.

5) Якщо я дізнаюся, що друг моєї дитини поводиться в школи чи на вулиці погано, то я:
а) усе ж таки намагатимусь заборонити дружити з такою особою;
б) обговорю цю ситуацію з дитиною, надавши їй право самій робити висновок;
в) не звертатиму уваги, лише намагатимусь якомога більше часу приділяти дитині.

6) Я вважаю, що гарні друзі:
а) найцінніший подарунок на все життя;
б) іноді безцеремонно забирають твій час;
в) це — велика рідкість у наш час.

7) Нашій дружбі з найкращими друзями вже:
а) 10 та більше років;
б) 5 та більше років;
в) ми не маємо таких давніх друзів.

8) У нашій родині діє правило:
а) Друзів не обирають;
б) Не той друг, що лащиться, а той, що печалиться;
в) Друзі перевіряються радістю твоєї оселі.

9) Коли до моєї дитини приходять друзі:
а) я стараюсь поспілкуватися з ними;
б) я надаю їм можливість повної свободи спілкування без моєї участі;
в) я не люблю, коли вони приходять. Вони поводяться галасливо та безцеремонно.

10) Моя дитина довіряє мені всі думки і почуття, пов'язані з її друзями:
   а) розповідає завжди докладно і просить поради, якщо у цьому є необхідність;
   б) розповідає лише те, що вважає за потрібне;
   в) не розповідає нічого.
11) Якщо ми їдемо куди-небудь на відпочинок чи екскурсію, і разом із нами бажають поїхати друзі дитини, то:
   а) ми з радістю беремо їх;
   б) ми категорично проти таких поїздок — за одним важко наглядати;
   в) наша дитина з таким проханням ніколи не звертається до нас.

Ключ до тесту

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
а)	5	3	5	1	1	5	5	1	5	5	5
б)	3	1	3	5	3	3	3	3	3	3	1
в)	1	5	1	3	5	1	1	5	1	1	3

Результати тесту:

40—55 балів. Ви приділяєте багато уваги розвитку у своєї дитини комунікативної культури, на власному прикладі демонструєте вміння бути другом дитині та її друзям.

Побудова ваших стосунків з дитиною дозволить їй побороти відчуття самотності, повірити у власні сили, бути авторитетною та успішною серед однолітків.

25—39 балів. Між вами і вашою дитиною існують непогодження з питань важливості дружби для вашої родини. Ви навчаєте свою дитину товаришувати з користю, а це, як відомо, безслідно не проходить.

Ви самі не дуже бажаєте мати друзів, і ці традиції приносите в життя власної дитини. Вам нецікаво знати, яким чином складаються її стосунки з однолітками, яким є її статус в компанії. Ви дуже ризикуєте. По мірі свого дорослішання дитина може завести таких друзів, які віддалять її від вас на багато років.

24 та менше балів. Ви маєте замислитись над тим, які паростки ви отримаєте через деякий час з посіяних вами зерен неприязні в душі дитини. Ваша виховна система «тріскає по швах» й от-от розвалиться. Використовуючи у своєму педагогічному арсеналі лише заборонні заходи, неможна виховати відповідальну й упевнену в собі людину.

2. Класний керівник роздає батькам пам'ятку.

Пам'ятка для батьків «Як навчити дитину дружити»

1. Поясніть дитині, що привабливість людини полягає не в її зовнішності, а в гарних рисах її характеру.
2. Якомога частіше спілкуйтесь з дитиною. Так дитина навчиться висловлювати свої думки і поводитися тактовно.
3. Заохочуйте в дитині прагнення бути добрим, відданим і чесним другом.
4. Розвивайте у підлітка позитивну самооцінку і життєвий оптимізм.
5. Цінуйте своїх дітей, намагайтесь бути для них найкращими друзями.

Підсумки зборів.

Щастя багато в чому залежить від уміння людини спілкуватися з іншими. Тому одна з головних задач батьків — допомогти підлітку в розвитку соціальних навиків.

Вам просто необхідно навчити свою дитину встановлювати добрі стосунки з оточуючими людьми.

Соціальний успіх визначається наступними умовами:

Особиста привабливість, тобто акуратність, чистоплотність, гарні манери.

Навики спілкування, тобто комунікабельність, вміння невимушено спілкуватись, ерудованість.

Щирість у спілкуванні, тобто вміння співчувати іншим, проявляти турботу.

Шановні батьки! Вірте у своїх дітей. Цінуйте їх, намагайтесь бути гостинними по відношенню до тих, кого ваші діти обрали собі за друзів, навіть якщо ви не схвалюєте їх вибір.

ЗБОРИ № 10

Тема. **Молодіжна економіка і кишенькові гроші.**

Мета: 1.Розширити уявлення батьків про формування економічного мислення дітей і культу поводження з грішми.

2.З'ясувати протиріччя і проблеми родинного виховання на шляху до формування економічного мислення підлітків.

3.Відпрацювати підходи до виховання культури поводження дітей з грішми.

Коментар: для проведення зборів класний керівник заздалегідь проводить тестування та анкетування учнів і батьків.

Анкета для батьків

1) Чи вважаєте ви тему грошової культури актуальною?
2) Оцініть за 5-бальною системою здатність ваших дітей розмірковано розпоряджатися грішми.
3) Чи є у вашої дитини кишенькові гроші? Якщо так, то яка в середньому сума щодня?
4) Вказану суму ваша дитина:
   а) заробляє самостійно;
   б) бере у вас;
   в) інше (вказати).
5) Чи зможе, на вашу думку, ваша дитина стати успішним бізнесменом?
6) Чи трапляється, що дитина бере гроші без вашого дозволу?
7) Чи залучаєте ви дитину до обговорення стосовно здійснення важливих та серйозних покупок?
8) Чи має ваша дитина уявлення про родинний бюджет, скільки з нього витрачається на харчування, одяг, розваги? Укажіть приблизну місячну суму, яку виділяєте з бюджету на харчування.

9) Чи виявляє ваша дитина ініціативу щодо фінансової незалежності від вас?
10) Чи даєте ви дитині гроші за добре навчання чи сумлінно виконане доручення?

Анкета для учнів

1) Чи вважаєш ти тему грошової культури актуальною?
2) Оціни за 5-бальною системою свою здатність розмірковано розпоряджатися грішми.
3) Чи є у тебе кишенькові гроші? Якщо так, то яка в середньому сума щодня?
4) Вказану суму ти:
   а) заробляєш самостійно;
   б) береш у батьків;
   в) інше (вказати).
5) Як ти вважаєш, чи зможеш у майбутньому стати успішним бізнесменом?
6) Чи трапляється, що ти береш гроші без дозволу батьків?
7) Чи залучають тебе батьки до обговорення стосовно здійснення важливих та серйозних покупок?
8) Чи маєш ти уявлення про родинний бюджет, скільки з нього витрачається на харчування, одяг, розваги? Укажи приблизну місячну суму, яку виділяють батьки з родинного бюджету на харчування.
9) Чи виявляєш ти ініціативу щодо фінансової незалежності від батьків?
10) Чи дають батьки тобі гроші за добре навчання чи сумлінно виконане доручення?

Тест для учнів «Гроші і я — друзі?»

1. У який спосіб легше всього здобути гроші?
   а) багато працювати, бути добре інформованим, ризикувати, вкладати гроші в справу;
   б) сподіватися на спадок «дядечка», грати в лотерею;
   в) пройти по кар'єрній драбині — від найнижчої сходинки до найвищої.

2. Який персонаж Уолта Діснея викликає у тебе особливу посмішку?
   а) Дональд Дак;
   б) Густав Ганс;
   в) Драг обер Дак.
3) Який розмір прибутку може, на твій погляд, спонукати найбагатших людей світу до укладання договору?
   а) Від 0,5 млн до 1 млн;
   б) до 10 млн;
   в) десятки мільйонів та вище.
4) З яким із цих стверджень ти згодний:
   а) чим більше грошей, тим більше задоволення;
   б) гроші — влада;
   в) гроші викликають заздрість.
5) Чи відома тобі гра «Гроші за листом»? Кладеш у конверт невелику суму грошей, шукаєш жертву, яка також платить, і, врешті-решт, твій вклад повертається до тебе сторицею. Чому ти віддаси перевагу:
   а) не брати участь у цій грі;
   б) брати участь і заробляти на цьому;
   в) бути ініціатором гри.
6) Як би ти поставився до того, що про тебе згадують в газетах у розділі «Світська хроніка»?
   а) Зрадів би;
   б) не хотів би;
   в) про мене і так часто пишуть.
7) У який спосіб можна виграти на скачках?
   а) Ризикувати високими ставками;
   б) економити гроші, обмежуючись присутністю;
   в) придбати коня-переможця.
8) Хто, на твій погляд, має найбільший шанс швидко та гарантовано розбагатіти?
   а) Режисер, актор, письменник, художник, спортсмен;
   б) адвокат, лікар, маклер, політик;
   в) голова фірми, видавець.
9) Як ти ставишся до приятелів, які організували бізнес?
   а) Позичу їм гроші: коли-небудь і вони позичать мені;

б) гроші та дружба речі несумісні;
в) краще сам позичу у друзів.

10) Будь відвертим: якщо тобі вдалося стати мільйонером, чи насолоджувався б ти таким положенням?
а) Звісно, насолоджувався б;
б) демонстрував би свою насолоду всім, хто мені не довіряє або дивиться зверхньо;
в) ні.

11) Куди б ти вклав свій мільйон?
а) У нерухомість, в коштовності та золото, предмети мистецтва;
б) в акції та інші цінні папери;
в) зробив би так, як вирішила моя друга половина.

12) Якщо в тебе вже є 2 мільйони, чи будеш ти прагнути заробити ще?
а) Дрібну суму — не обов'язково, велику — так;
б) звичайно;
в) ні, мені і так вистачить.

Ключ до тесту:

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
а	6	3	0	6	3	0	0	0	3	0	3	3
б	0	0	3	3	0	6	3	3	6	3	6	6
в	3	6	6	0	6	3	6	6	0	6	0	0

Результати тесту:

0—23 бали. Ти дуже непрактична людина. Кращий спосіб для тебе розбагатіти — вдало одружитися, отримати спадок або виграти в лотерею.

24—48 балів. Багатство для тебе пов'язане з працею. Уникай фінансових спекуляцій. Краще для тебе — зробити кар'єру. Навіть якщо ти не станеш мільйонером, твоє життя все одно буде забезпечене матеріально.

49—72 бали. У тебе добрі шанси розбагатіти. У тебе комерційний склад розуму, ти відокремлюєш дружбу від грошей. Ти не станеш вихвалятися своїми статками й при цьому терпляче нарощуватимеш капітал.

Хід зборів

Бесіда.

Гроші в нашому житті

Щодня ми маємо справу з грошима, постійно залежимо від них. Гроші визначають статки родини, самостійність фірм, добробут держави. Про що сьогодні наші співгромадяни розмовляють найчастіше — про погоду? Ні, найактуальніша тема — грошові справи, складності родинного побуту, можливість заробити. І напевне всі погодяться з думкою поета: «Хоча гроші щастя нам не приносять, але з ними набагато легше бути нещасним».

Спільну мову з грошима знайти можна, якщо не робити накопичення сенсом життя і, тим більше, не використовувати для цього нечесні, хоча й привабливі методи. Культура поводження з грошима — частина загальної культури людини. Вона полягає в здоровому ставленні людини до грошей, має виховуватись з дитинства і бути основою відносин між людьми, в яких, так чи інакше, беруть участь гроші. Саме така думка закладена у віковічній народній мудрості, яка і сьогодні не втратила своєї моральної цінності. Раджу вам, шановні батьки, прочитати ці стародавні вислови разом з дітьми.

Народна мудрість щодо грошових відносин

Гроші наживай, та честь не продавай.
Добрий покупець дорожчий за гроші.
Не треба бариша, була б слава хороша.
Зайвого не бери, душу не згуби.
Неправедно прийде, швидко й піде.
Нажите гріхом не обернеться добром.
Копійку пошкодуєш, карбованець втратиш.
Із копійки карбованці робляться.
Хто не береже копійки, той сам не вартий карбованця.
І чорт багато грошей має, а в болоті сидить.

Про що свідчить статистика анкетування

(Класний керівник будує аналіз анкетування, виходячи з реальних показників. Нижче надається орієнтовна доповідь.)

Анкетування учнів нашого класу, що відбулося нещодавно, дозволяє визначити, як вирішується грошове питання в їхніх родинах. Були порівняні ваші відповіді, шановні батьки, і відповіді ваших дітей.

Порівняння показало, що більшості (92 %)респондентів тема видається цікавою. Середній бал, який ставили батьки своїм дітям за вміння розпоряджатися грошима — трохи менше 3. Діти ж виявились більш впевненими у собі, їх оцінка — 4,2 бала. Вірогідно, нам, дорослим, невідомі деякі їхні приховані можливості стосовно грошей. Майже всі учні мають кишенькові гроші, щоправда, ці суми різняться. Причому батьки, як показало порівняння, не завжди знають про це. Звідси резонне запитання: відкіля береться така різниця між сумами, названими дітьми та батьками? Але приємно визнавати, що діти відповідали чесно.

На жаль, кишенькові гроші майже на 85 % вийняті з гаманців батьків. Проте добре, що деякі хлопці та дівчата самі їх заробляють: неважливо скільки, важливо, що заробляють самі. 75 % батьків і всього 2 % дітей сумніваються, що наші підлітки в майбутньому стануть успішними бізнесменами. На жаль, у двох випадках із двох думка дітей не враховується під час прийняття рішення щодо важливих покупок. Проте всім відомо: щоб навчитися кататися на ковзанах, потрібно, як мінімум, на них стати. Отже, обмежуючи участь дітей, ми позбавляємо їх соціального досвіду.

Батьки вважають (зокрема 77 %), що діти знають розмір родинного бюджету. Але це не так. Лише в одному випадку сума витрат родини на харчування співпала у батьків та дитини. У більшості інших відповідей немає навіть приблизного збігу. А між цим, загальновідомо, що невміння молодого подружжя розпоряджатися фінансами є однією з найпоширеніших причин розлучення. Давайте зважимо на цей факт.

Цікаво, що лише 22 % батьків помітили ініціативу дітей до заробляння грошей, тоді як більше 80 % дітей вважають, що з їхнього боку ініціатива була. Ми з етичних міркувань не будемо говорити про те, чи беруть діти гроші у батьків без дозволу.

Поради підліткам щодо поводження з грошима

Насправді гроші самі по собі не здатні принести ані добра, ані лиха. Усе залежить від ставлення до них людини. Вони не завдадуть шкоди нашій душі, якщо не робити їхнє накопичення головним сенсом життя і, тим більше, не вишукувати задля цього нечесних шляхів. Саме це мають довести до свідомості підлітків батьки.

Культура поводження із грішми — частина загальної культури людини. Щоб не страждати від нестачі грошей і у той же час не потрапити під їхній вплив, непогано скористатися такими порадами (роздає батькам роздруковану пам'ятку для підлітків).

Пам'ятка для підлітків

Не соромтесь вести грошові підрахування. Це свідчитиме про те, що ви — заощадлива людина і відповідально ставитесь до своїх витрат.

Грошові підрахування слід вести на самоті, не привертаючи уваги сторонніх, адже це — ваша особиста справа.

Ретельно плануйте свої витрати: ви поки ще не здатні самостійно заробляти, тому небагато можете дозволити собі.

Пам'ятайте, що ваші батьки багато працюють, щоб забезпечити вам добробут. Тому поважайте їхній труд і не витрачайте кишенькові гроші на нікчемні дрібниці.

Ніколи не грайте на гроші. Захопившись, ви не помітите, як програли набагато більше, ніж спроможні заплатити, і потрапите у грошову залежність від того, хто виграв.

Ні у кого не позичайте гроші. Якщо у вас не вистачає грошей на якусь покупку, краще зверніться до батьків або відкладіть її на пізніше, коли зможете зібрати потрібну суму.

Старовинні прислів'я кажуть: «Копійку наживай, та честі не продавай» та ще «Прибуток важливий, а честь важливіша». Нехай ці вислови стануть девізом для ваших дітей на все життя.

Чим би не займались наші діти в майбутньому, вони мають пам'ятати, що найдорожчі в житті речі не мають ціни. Наприклад, здоров'я, повага, любов. Наш батьківський обов'язок — виховувати дітей так, щоб вони не обділяли себе, намагаючись усе виміряти грошима, щоб вони розуміли, що далеко не все на світі продається і покупається. Поставте їм запитання «На що ти витратиш свою першу зарплатню?». Буде цікаво почути відповідь. Подумайте у вільний час, які потреби можна задовольнити лише за гроші, а які — ні. Скоріше за все ви дійдете висновку, що за гроші можна отримати далеко не все.

Педагогічний практикум для батьків.

1. Класний керівник роздає батькам список людських потреб і пропонує обговорити його вдома з дітьми.

Потреби людей та гроші

Пізнання навколишнього світу.
Спокійне і безпечне життя.
Постійний саморозвиток.
Харчування.
Вплив на інших людей.
Модні речі.
Кохання.
Самоствердження.
Гарне здоров'я.
Повага близьких.
Добре влаштований побут.
Дружба.
Освіта.
Одяг.
Спілкування з людьми та природою.

2. Батькам пропонуються питання для обговорення:
   Як ви гадаєте, в якому віці дитина стає фінансово незалежною (хоча б частково)?
   Чи доцільно дозволяти дитині брати участь у витратах родинного бюджету? Якщо так, то в якій мірі?
   Які педагогічні прийоми сприятимуть розвитку у дитини грошової культури?

Підсумки зборів.

Сьогодні ми поговорили про те, що гроші — це перепустка до здійснення наших мрій. Вони важливі і потрібні нам, адже дають нам можливість придбати бажане. Проте давайте замислимось: чи все на світі можуть дати нам гроші? Чи існує те, що за їхньою допомогою неможливо отримати? Французький письменник Жан Лабрюйєр колись сказав: «Багатству деяких людей не варто заздрити: вони нажили його такою ціною, яка нам не по кишені — вони пожертвували заради нього спокоєм, здоров'ям, честю, совістю. Це занадто дорого». Прислухаймося до цих мудрих слів і передамо їх нашим дітям. Дійсно, душа людини, яка вважає гроші єдиним мірилом усіх життєвих цінностей, зубожіла. І ніякі матеріальні блага не прикриють духовне жебрацтво.

ЗБОРИ № 11

Тема. **Виховання психологічної витривалості у підлітків.**

Мета: 1. Познайомити батьків з видами і ознаками стресів.
2. Визначити профілактичні методи протистояння стресу.
3. Надати батькам поради щодо виховання психологічної витривалості у підлітків.

Коментар: для проведення зборів класний керівник заздалегідь здійснює анкетування й тестування учнів.

Анкета для учнів

1) Що, на твою думку, означає слово «стрес»?
2) Перелічи стресові ситуації, які тобі доводилось пережити.
3) Як ти вважаєш, чи можна до стресової ситуації віднести неочікувану радісну подію, сюрприз?
4) Чи легко ти хвилюєшся? З яких причин?
5) Чи є в тебе особисті методи боротьби з хвилюванням?

Хід зборів

Бесіда.

Що таке стрес?

Сучасна система освіти останнім часом переживає сувору критику з боку психіатрів, психотерапевтів, психологів через відсутність у навчальних планах освітніх установ такого навчального предмета, який би готував молоду людину до самостійного життя, надаючи знання, що допомогли б їй орієнтуватися у своїй долі, не залишатися безпорадним у плануванні і здійсненні ділової кар'єри та особистого життя, навчили б розбиратися в собі та оточуючих, зберегти на все життя фізичне і психічне здоров'я.

Не володіючи необхідними в цій галузі знаннями, учні та випускники шкіл стикаються з багатьма проблемами, підсумком яких, напевне, може стати повне незадоволення життям, що призводить до невротичних відхилень, розвитку соматичних та психічних захворювань, у тому числі серцево-судинних, депресивних розладів. Часто, щоб побороти цей стан, підлітки вдаються до хибних заходів: починають палити або вживати алкоголь.

Стрес — це стан негативного нервово-психічного напруження, що виникає у відповідь на складні життєві ситуації.

Будь-яка подія, велике емоційне напруження — це стресовий фактор, незалежно від того, радість це чи печаль. Адже стрес у широкому розумінні — це не лише смерть близької людини, але й закоханість, творчі або навчальні досягнення, вирішальні іспити.

Саме останні три фактори є супутниками підліткового віку. Додамо до цього переліку ще втрату взаєморозуміння з дорослими, зміну цінностей і переоцінку власної особистості — ось такий тягар лягає на психіку юної людини.

Психологи виділяють три фази стресу:

— реакція занепокоєння (відображає мобілізацію всіх ресурсів організму);

— фаза опору, коли завдяки мобілізації організму вдається успішно долати вплив на організм стресової події;

— фаза виснаження, коли надто тривала або надто інтенсивна боротьба призводить до зниження адаптаційних можливостей організму і людина стає більш уразливою для хвороб.

Ознаки переживання стресу

Психологічним наслідком постійного нервово-психічного напруження, тобто стресу, стає невроз, який можна охарактеризувати загалом як втрату життєрадісності та моральну нездатність підлітка успішно виконувати власні соціальні обов'язки.

За якими ознаками можна визначити, що ваша дитина переживає стрес? Виявляється, фізичні симптоми стресу дещо схожі на симптоми простудного захворювання, грипу:

- незначне підвищення температури;
- біль в горлі;
- збільшення лімфатичних вузлів;
- болі в м'язах;
- порушення сну.

На психологічному рівні відбуваються наступні зміни:

- з'являється відчуття втоми та слабкості;
- депресія;
- зниження інтелектуальних можливостей;
- роздратування.

Стратегія і тактика виховання антистресової стійкості

Забезпечення батьками безпеки психічного стану дитини — найважливіша умова профілактики неврозів та депресивних розладів у підлітків. Батьки мають:

Обмежити кількість телепередач, які дивиться дитина.

Обмежити прослуховування рок-музики — вона порушує пропорцію внутрішнього ритму підлітка.

Обмежити перебування за комп'ютером.

Обговорюйте події, що відбуваються в житті дитини, створіть атмосфери взаємної довіри.

Підсумки зборів.

Стародавні мудреці казали: «Від одного до семи років дитина — цар». Всі прислужують їй, непомітно, дипломатично. «Від семи до п'ятнадцяти років дитина — раб». «Господар» піклується про свого «раба», любить його, і «раб» платить йому любов'ю та слухняністю, і головне тут — виховування слухняності, без неї «раб» не може реалізувати власні ділові якості в дорослому віці, не зможе поважати вашу старість. «Від п'ятнадцяти років та старше дитина — друг». Ви можете тільки радити їй, як чинити, а вибір залишається за нею. Пам'ятайте про це, шановні батьки.

e-RANOK

ЗБОРИ № 12

Тема. **СНІД — життя без майбутнього.**

Мета: 1. Поглибити знання батьків про СНІД, основні шляхи зараження цією хворобою та заходи щодо її профілактики.

2. Формувати у батьків адекватність розуміння проблеми існуванні хвороби СНІД.

Коментар: для проведення зборів класний керівник заздалегідь проводить анкетування учнів.

Анкета для учнів
«Перевір свої знання про СНІД»

1. Що таке СНІД? Що ви знаєте про цю хворобу?
2. Чи спричинює вірус імунодефіциту людини (ВІЛ) СНІД?
3. Чи уражає ВІЛ імунну систему організму?
4. Чи відрізняються за зовнішнім виглядом ВІЛ-інфікований та хворий на СНІД від здорової людини?
5. Чи передається СНІД через поцілунок?
6. Чи передається СНІД через нестерильний медичний інструментарій?
7. Чи допоможе використання презерватива під час статевих контактів уберегтися від СНІДу?
8. Чи можна виявити вірус відразу після інфікування?
9. Чи проводить держава політику:
   а) на виявлення хворих на СНІД та ВІЛ-інфікованих;
   б) на ізолювання їх від суспільства?
10. Чи має медицина ліки від СНІДу, вакцину, що перешкоджала б інфікуванню?

Правильні відповіді:

1 — власні думки; 2 — так; 3 — так; 4 — ні; 5 — ні; 6 — так; 7 — так; 8 — ні; 9 «а» — так; 9 «б» — ні; 10 — ні.

Хід зборів

Бесіда.

Що таке СНІД?

У генеалогії цієї страшної хвороби багато загадкового. Науковці й досі не дійшли згоди про походження лиховісного ВІЛ — вірусу імунодефіциту людини. Висуваються різні гіпотези, зокрема і фантастичні, мовляв, вірус занесли на Землю інопланетяни. Є й більш обґрунтовані версії.

Почнемо з того, що існує два види вірусу. Вони ідентичні за структурою, але різняться за генетичним апаратом. Найбільшого поширення дістав ВІЛ-1. ВІЛ-2 виявлений відомим французьким вірусологом й імунологом Люком Монтаньє лише кілька років тому в африканців, що лікувалися від СНІДу у Франції і Португалії. За своїми ознаками він наближається до вірусів, виявлених на території Гвінеї, Гвінеї-Бісау, Сенегалу та інших країн континенту, але попри це вчений не вважає, що вірус походить з Африки — на його думку, для цього бракує вагомих аргументів. До того ж, якби це було так, розмірковує вчений, то спершу вірус перекинувся б до найближчої за географією Європи, але не до США, як це сталося насправді.

Югославський лікар та історик медицини Мірко Грмек вважає, що привід до епідемії СНІДу — це порушення рівноваги між поширеними хворобами і тяжкими інфекційними захворюваннями, яких майже повністю позбулися завдяки успіхам медицини. За Грмеком, епідеміям нових, незнаних досі хвороб, передують їх поодинокі прояви впродовж десятиліть, навіть століть. Уся біда в тому, що медики просто не встигли своєчасно звернути на них увагу, вивчити і осмислити через ту ж таки їх рідкість у медичній практиці. До того ж новий вірус здатен досить довго нічим себе не виявляти в організмі людини, очікуючи більш сприятливих для себе умов.

А ось іще одна версія, теж не позбавлена наукового сенсу. Професор радіології з Пітсбурзького університету

Е. Шернглас та його колеги з Бременського університету, дослідження яких висвітлювалися у британській науковій пресі, вважають, що однією з головних причин появи вірусу СНІД у США та Африці є викиди в атмосферу радіоактивних елементів під час випробувань ядерної зброї. Сталося мутаційне перетворення одного з рідкісних у природі вірусів під дією радіоактивного випромінювання Стронцію-90, який у величезних кількостях викидався в атмосферу в 50—60-ті роки XX століття. Учені також спромоглися встановити, що переважна кількість Стронцію-90 випала на території Північної Америки і Центральної Африки. Як відомо, населення саме цих районів земної кулі найбільше постраждало від смертоносного вірусу. Цей елемент нагромаджується в організмі людини переважно у червоному мозку й уражує його клітини, які відіграють роль у діяльності імунної системи.

Цей вірус дуже дрібний, набагато менший за бактерії, проте неймовірно підступний. Розмножується, тільки потрапивши в клітини білих кров'яних тілець людини — основних вартових її імунної системи. Вірус руйнує їх із середини. Наслідки цього жахливі: людина стає беззахисною перед будь-якою інфекцією.

Практичне значення в передачі СНІДу мають тільки ті речовини, в яких збудник міститься в достатній кількості: кров, сперма, піхвові виділення, жіноче молоко.

Основні шляхи зараження ВІЛ-інфекцією

Лікарі встановили шляхи зараження цим небезпечним вірусом:

— статевий;
— під час переливання донорської крові, зараженої вірусом імунодефіциту;
— при використанні нестерильного медичного інструментарію (шприців, системи для переливання крові);
— від ВІЛ-інфікованої або хворої на СНІД матері дитині до, під час або після пологів.

Інкубаційний період від моменту зараження ВІЛ до перших проявів інфекції може бути як коротким — чотири-п'ять тижнів, так і дуже довгим — декілька років. За цей період збудник СНІДу руйнує лімфоцити, що неминуче призводить до глибоких змін усієї імунної системи хворої людини. Особливо небезпечним є те, що вірус уражає клітини ЦНС.

Що повинно викликати занепокоєність у зміні стану здоров'я:

— збільшення лімфатичних вузлів практично одночасно у кількох місцях: на шиї, у ліктьових згинах, під руками, у паху;
— втрата ваги, що прогресує (режим харчування не змінений);
— часті гнійні й запальні ураження слизової оболонки рота, шкіри, статевих органів;
— підвищення температури тіла, що тримається більше як місяць без будь-якої причини.

Групи ризику зараження СНІДом

Хто може бути найімовірнішим вірусоносієм? Це так звані групи ризику. До них належать: гомосексуалісти (бісексуали), наркомани, що вводять наркотики внутрішньо, повії, особи, які часто змінюють статевих партнерів. Групою ризику є також новонароджені, матері яких ВІЛ-інфіковані або хворі на СНІД. Але було б великою помилкою думати, що СНІД вибирає собі жертви тільки серед груп ризику. Ризик інфікування на ВІЛ із більшою чи меншою ймовірністю загрожує кожній людині. Вірус-убивця розповзається планетою з невловимою швидкістю. Епідемія страшна не тільки смертями, а й тим, що призводить до тяжкої соціальної та економічної деградації суспільства.

Щодня у світі СНІДом заражується до 5 тисяч осіб. Перед цією хворобою виявилися беззахисними дорослі й діти, багаті й бідні, чоловіки і жінки, білі й чорні, люди різного віросповідання.

Що треба робити:

— здійснювати санітарно-профілактичні заходи боротьби зі СНІДом;

— вести жорсткий контроль донорської та плацентарної крові, її препаратів та інших біологічних рідин;

— у лікарнях вести контроль за стерилізацією ріжучих, колючих та інших інструментів;

— пам'ятати, що основний шлях зараження — статевий;

— пам'ятати, що вберегти нас від СНІДу може тільки власна обачність;

— дотримуватись закону України «Про запобігання захворюванню на СНІД та соціальний захист населення»;

— дбати про соціальний захист, милосердя та співчуття до ВІЛ-інфікованих осіб та хворих на СНІД;

— створювати служби профілактики ВІЛ-інфекції, служби здоров'я, анонімне обстеження.

Як загасити пожежу під назвою СНІД?

Не проста це справа. Учені Колумбійського пресвітеріанського медичного центру в Нью-Йорку знайшли спосіб відтворювати ген так званої молекули CO4, завдяки якій вірус потрапляє в клітини білокрівців. Отже, з'явилася можливість відтворити й саму цю молекулу, щоб докладніше вивчати її структуру.

Як відомо, вірус атакує клітину білокрівця в одній тільки точці — точці кріплення молекули CO4 до клітини. З'явилася ідея створити її синтетичний імітатор — свого роду мішень для вірусу. Згодом експериментами підтвердилося, що мішень діє успішно, примушуючи ВІЛ розпорошувати свої сили вхолосту, а справжні точки білокрівців лишаються неушкодженими. Каліфорнійська компанія «Генентехнік» виготовила препарат, що діє за цим принципом. Він поки що експериментальний.

Але на цьому пошуки не припинилися: фірма працює над створенням нового покоління цього препарату — гібрида CO4 з антитілом людини, який допомагатиме імунній системі геть знищувати уражені вірусом клітини. Правда, в організмі хворого утворюють антитіла проти ВІЛ і природним шляхом, але вони не здатні впоратися самостійно з таким завданням. Переваги нового засобу в тому, що він затримується в організмі довше й обіцяє більший ефект. Але основним лікарським препаратом проти СНІДу все ще залишається азидотимідин. І хоча він дає значні побічні ефекти, проте перешкоджає відтворенню лиховісного вірусу. На жаль, ефективність препарату знижується вже через півроку. Винайдено ще один, похідний від азидотимідину і менш токсичний препарат. Крім нього є вже промисловий зразок нових ліків проти СНІДу — CO4 — їх апробація триває у кількох клініках США.

Педагогічний практикум для батьків.

Батькам пропонується заповнити анкету.

Контактування з людиною, хворою на СНІД	Небезпечно	Безпечно
Дружньо цілуватися.		
Мати статеві відносини.		
Їсти за спільним столом.		
Спати у спільному ліжку.		
Обмінюватися рукостисканням.		
Допомагати під час промивання рани.		
Сидіти за однією партою.		
Позичити олівець.		
Користуватися чужою зубною щіткою.		
Пити із спільного питного фонтанчика.		

Закінчення таблиці

Користуватися спільним туалетом.		
Цілуватися в губи.		
Кашляти або чхати в одній кімнаті.		
Спільно відвідувати басейн.		
Їхати в громадському транспорті.		
Купатися в одній річці.		
Бути вкушеним ВІЧ-інфікованою людиною.		
Читати одну й ту саму книгу.		
Користуватися чужою бритвою.		

Обговорення результатів анкетування.

Підсумки зборів.

Учені не втрачають надії, деякі навіть певні, що медикаменти, спроможні перемогти ВІЛ, неодмінно з'являться у найближчі 5—7 років. Що ж до вакцини для масового застосування, то, за їхніми прогнозами, вона з'явиться вже в нашому столітті. А поки що всі зусилля науковців і громадськості треба спрямувати на профілактику СНІДу — такі перспективи на найближче майбутнє.

Кожна людина повинна до кінця усвідомити всю небезпеку, яку несе СНІД, і зробити все можливе, щоб уберегти себе і своїх рідних та близьких від цієї страшної інфекції, бо СНІД може увійти практично в кожний дім, кожну сім'ю.

Здоровий спосіб життя, чистота у взаєминах — найкращі методи профілактики СНІДу.

ЗБОРИ № 13

Тема. **Гра власним життям — загроза суїциду підлітків.**

Мета: 1. Розглянути проблему псевдосуїциду через призму психології підлітка.
2. Акцентувати увагу батьків на аморальності гри власним життям та небезпеці такої поведінки.

Коментар: для проведення зборів класний керівник готує роздавальний матеріал (роздруковані картки, на яких записана ситуація для обговорення).

Хід зборів

Бесіда.

Що таке суїцид?

Ви, мабуть, зустрічали людей, яких називають розбещеними, слабохарактерними, неврівноваженими. На жаль, саме ці категорії людей схильні маніпулювати власним життям для досягнення мети, не розуміючи його цінності й неповторності.

Давайте проаналізуємо наступну ситуацію:

«Олі з дитинства не відмовляли ні в чому. Батьки готові були на що завгодно, тільки б рідна доня була задоволена. Одяг шили на замовлення, відвозили і забирали із школи до сьомого класу, найменша застуда викликала справжню паніку.

Одного сезону в моду ввійшли шкіряні куртки. Оля забажала і собі, але батьки попросили її зачекати, тому що недавно купили комп'ютер, і грошей поки що нема. Але Оля не бажала чекати, адже їй не відмовляли раніше. Батьки не могли зрозуміти її злості, образи — вони робили все можливе для своєї дитини. «Це питання життя і смерті»,— сказала Оля. Батько запротестував, мов, ніколи питання речі не буває важливішим за життя.

Наступного дня, повернувшись з роботи, вони застали доньку непритомною, а навколо неї лежали розкидані таблетки. Олю відвезли до лікарні, врятували життя. А після повернення додому на неї чекала розкішна шкіряна куртка. Протягом життя Оля знов і знов лякала рідних спробами самогубства. Батьки йшли на все, доки одного разу не зрозуміли всієї небезпеки і серйозності ситуації, після чого звернулись за допомогою до психолога».

Як ви оцінюєте описану ситуацію? На чий бік ви станете? Суїцид здатен вирішити наші проблеми? А чим він відрізняється від псевдосуїциду? Чим небезпечний псевдосуїцид? На чому він заснований?

Небезпечна гра життям

Так, небезпека гри із смертю полягає в тому, що думки про неї можуть засісти в підсвідомості й спрацювати в момент, коли сама людина не бажатиме помирати. Крім того, якщо ви будете постійно шантажувати людей навколо себе, з часом ваші погрози не сприйматимуть серйозно, і тоді доведеться перейти від слів до справи, інакше все виглядатиме як фарс. Отже, людина сама заганяє себе в глухий кут.

Найбільш схильні до суїцидальних дій підлітки, що не можуть правильно оцінювати ситуацію, не хочуть прислухатися до думки старших. Як правило, псевдосамогубець завжди діятиме так, щоб його життя змогли врятувати (розкидані таблетки, щоб знали, від чого знепритомнів; хтось із старших присутній вдома і зможе вчасно надати допомогу тощо).

Особливість підліткової психології в тому, що всі невдачі виглядають катастрофічними, здається, що проблеми не піддаються вирішенню, ситуації виглядають безвихідними. Наявна схильність до перебільшення, неспроможність реально оцінювати обставини, нездатність самотужки вирішувати свої проблеми — ось причини підліткового суїциду. Ці причини потрібно знати, розуміти їх природу, а також те, що кожна людина дорослішає, стає з часом самостійною,

набуває життєвого досвіду, словом, стає спроможною самостійно жити.

Крім того, варто задуматися, чи є у світі щось цінніше за людське життя.

Отже, псевдосуїцид не є способом вирішення проблем, досягнення мети; шантаж не є засобом отримання бажаного, а будувати стосунки з людьми на основі страху просто неприпустимо.

Дітям потрібно навчитися відкрито обговорювати проблеми, ситуації, шукати шляхи розв'язання наболілих питань.

До людей, схильних гратися з власним життям, недопустимо ставитися байдуже (ну і стрибай із вікна!), тому що це може призвести до катастрофічних наслідків.

Псевдосуїцид спотворює особистість, він негативно впливає на здоров'я людини.

При спробі вашої дитини покінчити з життям треба терміново звертатися за допомогою до психолога або психотерапевта.

Підсумки зборів.

Обговорюйте з дітьми їхні проблеми, не відвертайтесь від них. Навчіть дітей не вважати ганебним просити допомоги, гнати геть важкі думки, не намагатися досягти бажаного, шантажуючи інших власним життям, адже межа між грою і реальною небезпекою загинути надто тонка.

ЗБОРИ № 14

Тема. **Випускні іспити: як подолати стрес.**

Мета: 1. Проаналізувати підготовленість дітей до іспитів.

2. Ознайомити батьків з правилами проведення підсумкової атестації.

3. Дати батькам рекомендації стосовно надання дітям допомоги в період готування до складання іспитів.

Коментар: для проведення батьківських зборів класний керівник заздалегідь проводить анкетування й тестування учнів.

Анкета для учнів

1) Як ти вважаєш, чи підвладний ти стресам?
2) Які відчуття викликає у тебе майбутнє складання іспитів?
3) Як ти оцінюєш свою підготовленість на сьогодні до іспитів?
4) Чи є у тебе власні випробувані методи для успішного запам'ятовування навчального матеріалу? Які?
5) Який режим роботи для підготовки до іспитів ти вважаєш найкращим?
6) Як ти вважаєш, які продукти харчування активізують розумову діяльність?

«Стрес-тест» для учнів

Вислови своє погодження чи непогодження з наступними ствердженнями, користуючись шкалою:

1— майже ніколи;
2— рідко;
3— часто;
4— майже завжди.

1) Мене дратують дрібниці.
2) Я нервую, коли потрібно на когось чекати.
3) Коли я потрапляю в незручну ситуацію, то червонію.

4) Коли я серджуся, то можу когось образити.
5) Я не терплю критики, дратуюсь.
6) Якщо в транспорті мене штовхнуть, то роблю так само або грубо відповідаю.
7) Увесь вільний час я чимось зайнятий.
8) На зустріч завжди приходжу завчасно або запізнююсь.
9) Не вмію вислухувати, завжди вставляю репліки.
10) Страждаю на відсутність апетиту.
11) Буваю неспокійним без причин.
12) Вранці почуваюся погано.
13) Почуваюся втомленим, погано сплю, не можу відключитися.
14) Після тривалого сну не почуваюся добре.
15) Гадаю, що із серцем у мене не все гаразд.
16) У мене виникають болі в шиї та спині.
17) Я барабаню пальцями по столу, а коли сиджу, качаю ногою.
18) Мрію про визнання, хочу, щоб мене хвалили за те, що я роблю.
19) Вважаю себе кращим за багатьох.
20) Не дотримуюсь дієти.

Результати тесту:

30 балів і менше. Ти живеш спокійно і розмірковано, встигаєш вирішати проблеми, які виникають. Ти не страждаєш на завищену або низьку самооцінку.

31—45 балів. Твоє життя наповнене діяльністю й напружене. Ти страждаєш від стресу як у позитивному сенсі (тобто у тебе є прагнення досягти чогось), так і в негативному. Скоріше за все, ти не зміниш спосіб життя, але залишай трохи часу на задоволення.

46—60 балів. Твоє життя — постійна боротьба. Ти зарозумілий і мрієш про кар'єру. Для тебе важлива думка інших, і це тримає тебе в стані стресу. Якщо будеш продовжувати так і надалі, то доб'єшся багато чого, але навряд чи

це принесе тобі задоволення. Уникай зайвих стресів, приборкуй гнів через дрібниці. Не намагайся досягати завжди максимального результату. Час від часу давай собі повний відпочинок.

61 бал та більше. Ти живеш, як водій машини, який одночасно натискає на газ та гальма. Зміни образ життя. Стрес, якому ти підвладний, загрожує твоєму здоров'ю та майбутньому.

Хід зборів

Бесіда.

Інформація про екзаменаційний період

Складання іспитів — це відповідальний період будь-якої людини, адже саме від його результатів залежить майбутнє.

Пропоную розглянути кілька екзаменаційних періодів, типові проблеми і можливі шляхи подолання труднощів, що виникають у дітей. Ефективність цієї роботи багато в чому зумовлена консолідованими зусиллями педагогів та батьків дітей.

На успіх складання іспитів впливають три фактори:

1. Пізнавальний (інтелектуальний) — рівень знань;
2. Мотиваційний — націленість дитини на виконання учбових завдань і можливих труднощів);
3. Емоційний — здатність дитини витримати важкий екзаменаційний «марафон».

Безумовно, рівень знань є запорукою успішного складання іспитів. Батькам необхідно попіклуватися, перед усім, про те, щоб старшокласник мав можливість займатися додатково з тих дисциплін, за якими знання гірші.

Для цього потрібно підтримувати постійний зв'язок з учителями-предметниками, а також з класним керівником. Саме педагог може дати кваліфіковану і корисну пораду, а при необхідності допомогти покращити знання.

Батьки також можуть звернутися до репетитора, тобто до фахівця з іншого учбового закладу. Зараз це поширена

практика. Якщо ви вирішили, що старшокласник буде поступати до конкретного вузу, то необхідно дізнатись, чи є там підготовчі курси. Якщо є, то буде доцільним записати на їх відвідування дитину. Це дозволить з урахуванням специфіки більш глибоко вивчити ті чи інші дисципліни і, як наслідок, підвищити рівень підготовки.

Мотивація — це необхідна умова успіху. Батькам школярів важливо сформувати у дитини мотив до складання іспитів, тобто показати перспективу. Парадоксальний факт, але те, що може бути вагомим ресурсом, як правило, з вини батьків виявляється великим мінусом. В основі негативного, «несерйозного» ставлення школярів до складання іспитів може бути покладена батьківська установка, яка пов'язана з можливістю вступу до вузу на контрактне навчання, тобто на платній основі. Хочеться застерегти батьків від такого підходу, адже у будь-якої медалі є зворотний бік.

По-перше, у дитини закріплюється інфантильність, а не здатність приймати самостійне рішення.

По-друге, закріплюється пасивність. Усвідомлення того, що для отримання студентського квитка можна не напружувати мозок, саме по собі розбещує підлітка.

Така позиція неприйнятна, адже сприяє формуванню відповідного емоційного фону, підриває віру дитини в успіх і власні сили, можливості.

Якщо вже мова зайшла про емоційний компонент, то потрібно охарактеризувати його проблематику.

Правила організації життя дитини в передекзаменаційний та екзаменаційний період

Передекзаменаційний та екзаменаційний період — це час, коли школярі відчувають велике психоемоційне навантаження. Це час тривожного очікування, інтенсивної підготовки та складання іспитів.

Підлітки переживають стрес, а стрес, за визначенням Ганса Сельє, канадського вченого, — «це те, що призводить до захворювання та швидкого старіння організму».

Батьки мають підтримувати психічне та емоційне здоров'я своєї дитини.

Педагогічний практикум для батьків.

1. Класний керівник разом з батьками обговорює результати анкетування та тестування учнів.
2. Пам'ятка для батьків.

Контролюйте чітке дотримання дитиною денного розпорядку. Це відобразиться на її працездатності. Сон має тривати не менше 8 годин на добу. Вкладатися спати дитина повинна в один і той самий час.

Підтримуйте режим харчування дитини. Контролюйте режим праці та відпочинку. Це означає, що після уроків дитина має відпочити протягом години. Під час виконання домашніх завдань вона повинна виконувати їх за порядком ускладнення.

Перепочити дитина може, перемикнувшись з розумової діяльності на діяльність, пов'язану з фізичним навантаженням.Буде краще, якщо ви всією родиною поїдете в ліс або на річку. Цим ви зможете відволікти дитину від проблем.

Підсумки зборів.

Ганс Сельє писав: «Стрес — це не те, що з вами трапилось, а те, як ви це сприймаєте».

Американський психолог Дейл Карнегі: «Коли людина в паніці, вона не здатна зосередитись на вирішенні тієї чи іншої проблеми. Проте, примусивши себе подумки прийняти найгірше, ми тим самим скидаємо камінь панічного хвилювання й отримуємо можливість шукати і знаходити правильний вихід».

І останнє, відомий французький просвітитель Вольтер якось сказав: «Емоції — це вітер, який надуває вітрило човна. Він може привести корабель у дію, а може втопити його». Не передавайте своєї тривоги дітям. Ваше розуміння і впевненість допоможуть їм.

ДОДАТКОВІ МАТЕРІАЛИ

Анкета для учнів
«Відповідальність — безвідповідальність»

Постав «х» у відповідну колонку залежно від того, чи вважаєш запропоновані ствердження проявом відповідальності чи безвідповідальності.

Ствердження	Безвідповід.	Відповід.
Я усвідомлюю зараз, що раніше сказане мною — грубість, проте друзі мені пробачать.		
Мені дозволили це зробити, тож я не вагався і зробив.		
Мої дії залежать від того, як я оцінюю дану ситуацію.		
Ніхто не казав мені, що я мав вчинити інакше...		
Я засмутився після того, як подивився цей фільм.		
Я знаю, що правий, а інше мене не цікавить.		
Потрібну інформацію я занотую в записник.		
Я хотів би мати більше друзів.		
Якщо буду більш товариським, матиму багато друзів.		
Хоча слова мого друга викликали у мене неприємні відчуття, я визнав його правоту.		
Люди завжди кепкують з мене.		
Я приймаю твою точку зору.		
Я впевнений, що поруч завжди є люди, на яких я можу покластися.		

Анкета для учнів
«Моя майбутня професія»

1. Назви 10 найбільш привабливих для тебе професій (*розташуй їх по ступеню важливості*).
2. Назви переваги своєї майбутньої професії.
3. Назви недоліки своєї майбутньої професії.
4. Назви риси характеру, потрібні для того, щоб відзначитись у цій професії.
5. Назви риси свого характеру, які можуть завадити здобуттю бажаної професії.
6. Що або хто вплинув на вибір твоєї майбутньої професії:
   а) батьки;
   б) знайомі;
   в) життєві обставини;
   г) родичі;
   д) книги або фільми;
   е) друзі;
   є) педагоги;
   ж) власні здібності.

Анкета для учнів
«Освіта та вибір професії»

1. Яку професію ти хотів би отримати? Ким хотів би стати? (*Дозволяється позначити кілька варіантів.*)
   а) Вченим.
   б) Артистом.
   в) Письменником.
   г) Журналістом, телеведучим.
   д) Моделлю, фотомоделлю.
   е) Власником банку.
   є) Економістом.
   ж) Вчителем.
   з) Юристом, адвокатом.
   и) Власником магазину.
   і) Лікарем.
   ї) Художником, архітектором.

к) Програмістом.
л) Інженером.
м) Військовим.
н) Професійним спортсменом.
о) Політиком, державним діячем.
п) Бізнесменом.
р) Священнослужителем.
с) Кваліфікованим робітником.
т) Фермером.
у) Інше (запиши)
ф) Важко відповісти.

2. Чим тебе приваблює ця професія, заняття? (*Познач не більше трьох варіантів.*)
   а) Це модно.
   б) Це престижно.
   в) Це приносить добрий заробіток.
   г) Це цікаво, надає більше можливостей для самореалізації.
   д) Дозволяє зробити кар'єру, добитися успіху.
   е) Це доступно, неважко.
   є) Інше (запиши).
   ж) Важко відповісти.
3. Який рівень освіти ви вважаєте достатнім для реалізації своїх життєвих цілей? (*Познач один варіант відповіді.*)
   а) Загальна середня освіта (школа, гімназія).
   б) Професійна освіта (коледж, курси).
   в) Вища освіта.
   г) Дві вищі освіти, аспірантура.
   д) Достатньо тієї освіти, яку маю.
   е) Можна взагалі обійтись без освіти.
   є) Поки не вирішив, важко відповісти.
4. Від чого для тебе перш за все залежить можливість отримання гарної освіти? (*Познач один-два варіанти відповіді.*)
   а) Від допомоги родини, наявності коштів.
   б) Від власної працелюбності, здібностей.

в) Від наявності потрібних знайомств, зв'язків.
г) Від успіху, вдачі.
д) Інше (запиши).
е) Важко відповісти.

5. Де б ти хотів працювати в майбутньому? (*Познач один варіант відповіді*).
   а) На державному підприємстві, в державній установі.
   б) На приватному підприємстві.
   в) Хотів би мати власну справу.
   г) Для мене це неважливо.
   д) Важко відповісти.

Анкета для учнів «Мої фінанси»

1) Скільки б ти хотів заробляти у майбутньому щомісячно? (*Суму вкажи в гривнях.*)
2) Яку винагороду за свою роботу ти хотів би отримувати. (*Познач один з варіантів відповідей.*)
   а) Мати невеликий заробіток, але багато вільного часу й легку роботу.
   б) Мати нехай невеликий, але постійний заробіток і впевненість у завтрашньому дні.
   в) Багато працювати і добре заробляти, навіть без особливих гарантій на майбутнє.
   г) Важко відповісти.
3) Якщо б ти на стільки розбагатів, що міг би дозволити собі не працювати, то чи кинув би роботу? (*Познач один з варіантів.*)
   а) Працював би в будь-якому випадку.
   б) Можливо, покинув би працювати.
   в) Напевне покинув би роботу.
   г) Важко відповісти.
4) Чи бувають у тебе власні гроші? (*Познач один з варіантів.*)
   а) Так, майже завжди.
   б) Бувають час від часу.
   в) Рідко.

5) Визнач основні джерела отримання кишенькових грошей. (*Познач усе, що вважаєш за потрібне.*)

а) Дають батьки.
б) Заробляю сам.
в) За необхідності беру в борг у друзів.
г) Інше (запиши).

6) Як ти зберігаєш свої власні кошти? (*Познач усі варіанти відповідей, які підходять.*)

а) У мене є гроші, які я зберігаю вдома.
б) Маю власний рахунок в банку.
в) Користуюсь кредитною карткою.
г) Інше.
д) У мене практично не буває грошей.

7) На що ти найбільше використовуєш гроші? (*Познач усе, що вважаєш за потрібне.*)

а) На розваги, відпочинок.
б) На освіту, заняття.
в) Збираю колекцію.
г) На подарунки друзям, рідним.
д) На подорожі.
е) На книги.
є) На журнали, газети.
ж) На відео- й аудіодиски.
з) На модний одяг.
и) На іграшки, дрібниці.
і) На косметику.
ї) На їжу, солодощі, напої.
к) Інше.
л) У мене майже не буває вільних коштів.

Анкета для учнів «Важливе в моєму житті»

1) Чи можеш ти сказати про себе, що вже визначився з планами та цілями на майбутнє? (*Познач один варіант відповіді.*)

а) Так, я добре їх собі уявляю.
б) Уявляю лише частково.
в) Скоріше ні, мало думав про це.
г) Ні, живу інтересами сьогодення.
д) Важко відповісти.

2) Чого ти найбільше прагнеш у житті? (*Познач не менше трьох варіантів відповідей.*)

а) Особистої свободи.
б) Життєвого успіху, гарної кар'єри.
в) Цікавої, творчої роботи.
г) Можливостей реалізувати власні здібності.
д) Створення гарної родини.
е) Високого матеріального рівня.
є) Задоволень.
ж) Слави, відомості.
з) Самовдосконалення.
и) Інше (запиши).
і) Важко відповісти.

3) Що ти вважаєш для себе ознакою життєвого успіху? (*Познач усе, що підходить.*)

а) Бути не гіршим за інших.
б) Виділятися серед інших, мати те, чого не мають інші.
в) Піднятися над своєю соціальною середою, зробити кар'єру.
г) Досягти матеріального благополуччя, стати багатим.
д) Стати знаменитим, прославитись.
е) Реалізувати свої таланти, здібності.
є) Інше (запиши).
ж) Важко відповісти.

4) Якби не було необхідності заробляти лише заради матеріального забезпечення, чим би ти займався? (*Запиши відповідь.*)

Анкета для учнів «Мій побут»

1а). Які речі, на твою думку, мають бути у повнолітньої людини і в якому віці? (*Познач в таблиці одну відповідь у кожному рядку, обвівши відповідну цифру.*)

1б). Які з цих речей вже зараз є особисто у тебе (не у батьків)? (*Познач в останньому стовпчику таблиці все, що підходить.*)

Перелік речей	Запитання 1а		Запитання 1б	
	до 30 років	до 40 років	Мати не обов'язково	Маю вже зараз
Мобільний телефон	1	2	3	1
Пральна машина	1	2	3	2
Телевізор	1	2	3	3
Автомобіль вітчизняного виробництва	1	2	3	4
Автомобіль закордонного виробництва	1	2	3	5
DVD-програвач	1	2	3	6
Музичний центр	1	2	3	7
Персональний комп'ютер	1	2	3	8
Мотоцикл, скутер	1	2	3	9
Власна квартира	1	2	3	10
Будинок за містом	1	2	3	11
Домашня бібліотека	1	2	3	12

2). Де ти зазвичай купуєш одяг? (*Познач усе, що підходить.*)

На речових базарах.

а) У молодіжних магазинах.

б) У великих магазинах, розрахованих на середній клас.

в) У дорогих бутіках, фірмових магазинах.

г) У магазинах «секонд-хенд».
д) Інше.
е) Важко відповісти, не купую одяг сам.

Анкета для учнів «Мій вільний час та розваги»

1). Чи є в тебе хобі, захоплення?
2). На що ти зазвичай витрачаєш свій вільний час? (*Познач не більше п'яти варіантів.*)
а) Спілкуюсь із друзями.
б) Проводжу час з близьким другом, подругою.
в) Дивлюся телепередачі.
г) Граю в комп'ютерні ігри.
д) Слухаю музику.
е) Ходжу в кіно.
є) Ходжу на концерти, виставки, в театр.
ж) Ходжу в парк, виїжджаю на природу.
з) Займаюсь мистецтвом (живописом, музикою).
і) Інше (запиши, що саме).
3). Які телевізійні програми ти полюбляєш дивитись? (*Познач усе, що вважаєш за потрібне.*)
а) Новини.
б) Вікторини, ігри.
в) Ток-шоу зі знаменитостями.
г) Передачі про тварин, природу.
д) Музичні передачі.
е) Кінофільми.
є) Молодіжні серіали.
ж) Детективи, бойовики.
з) Улюблені «родинні» серіали.
и) Спортивні передачі.
і) Передачі про мандрівки, інші країни.
ї) Передачі про моду.
к) Гумористичні передачі.
л) Передачі про історію, культуру.
м) Мультфільми.
н) Комедії.

4) Які види спорту тобі найбільше подобаються?
5) Яким видом спорту ти займаєшся?
6) Що ти любиш читати? (*Познач усе, що підходить.*)
   а) Газети.
   б) Журнали для молоді.
   в) Трилери.
   г) Детективи.
   д) Пригодницькі романи.
   е) Історичні романи.
   є) Фантастику.
   ж) Любовні романи.
   з) Науково-популярну літературу.
   и) Поезію.
   і) Вітчизняну й зарубіжну класику.
   ї) Біографії відомих людей.
   к) Енциклопедії, словники.
   л) Практично не читаю.
7) Назви своїх улюблених вітчизняного та зарубіжного письменника, поета. (*Можна навести кілька імен.*)
   Вітчизняний _____.
   Зарубіжний _____.
8) Назви свої улюблені вітчизняний та зарубіжний фільми. (*Можна навести кілька назв.*)
   Вітчизняний _____.
   Зарубіжний _____.
9) Назви свою улюблену музичну групу та виконавця. (*Можна навести кілька імен чи назв.*)
   Групи _____.
   Виконавці _____.
10) Які свята ти особливо полюбляєш відзначати? (*Назви три-чотири свята.*)
11) Чи часто ти буваєш в компанії?
   а) Так, часто.
   б) Іноді буваю.
   в) Майже або зовсім не буваю.
   г) Періодично буваю.
   д) Я не люблю компаній.

12) Що ти зазвичай робиш, зустрівшись зі своєю компанією? (*Познач більше трьох варіантів відповіді.*)
   а) Йдемо в клуб, на дискотеку.
   б) Збираємось у кого-небудь вдома, слухаємо музику, спілкуємось.
   в) Проводимо час на вулиці.
   г) Йдемо в кіно.
   д) Відвідуємо концерти.
   е) Ходимо в кафе, бари.
   є) Обговорюємо цікаві для нас теми.
   ж) Інше (запиши).
13) Які риси характеру ти особливо цінуєш у своїх друзях? (*Познач три-чотири риси.*)
   а) Порядність.
   б) Чуйність.
   в) Легкий характер.
   г) Гумор.
   д) Вірність, надійність.
   е) Розум.
   є) Стриманість.
   ж) Щедрість.
   з) Фізична сила.
   и) Міцність характеру.
   і) Доброта.
   ї) Розуміння.
   к) Інше (запиши, що саме).
   л) Важко відповісти.

Анкета для учнів «Моя родина»

1) Познач один варіант. Ти мешкаєш разом:
   а) з батьками;
   б) іншими родичами;
   в) самостійно;
   г) інше (запиши).
2) Що для тебе означають твої батьки? (*Познач один варіант.*)

а) Вони — близькі мені люди, ми товаришуємо.
б) Вони для мене дуже авторитетні люди, я прислухаюсь до їхньої думки.
в) Вони непогані люди, але я стараюсь якомога менше спілкуватися із ними.
г) Вони для мене зовсім чужі люди.
д) Я про них нічого не знаю і знати не бажаю.
е) Важко відповісти.

3) Якою мірою тебе підтримують матеріально батьки або інші родичі? (*Познач один варіант.*)
а) Вони забезпечують мене практично всім.
б) Вони допомагають мені в додаток до моїх власних коштів, заробітку.
в) Живу без матеріальної допомоги з боку родини.

4) Якою мірою нині забезпечені твої особисті матеріальні потреби? (*Познач один варіант.*)
а) Ні в чому собі не відмовляю.
б) Можу дозволити собі не все з того, що мають мої друзі.
в) Мені не вистачає багато чого з того, що мають мої однолітки.
г) Я в усьому відмовляю собі.
д) Важко відповісти.

5) Чи відчуваєш ти подяку до своїх батьків, і якщо так, то за що? (*Познач три-чотири варіанти.*)
а) Життєвий приклад.
б) Ділові знайомства, корисні зв'язки.
в) Риси характеру.
г) Отримання освіти, професії.
д) Залучання до віри.
е) Коло друзів, знайомих.
є) Душевна підтримка, розуміння.
ж) Вихованість, культура.
з) Матеріальна допомога.
и) Спокій, захищеність, комфорт.
і) Свобода, незалежність.
ї) За саме життя.

к) Інше (запиши).
л) Мені нема за що дякувати їм.
м) Важко відповісти.

6) Як ти вважаєш, скільки матимеш дітей?
а) ___ дітей;
б) Важко сказати, не думав про це;
в) Не хочу мати дітей.

7) У якому віці ти хотів би мати власну родину?
а) ___ років;
б) Важко сказати, не думав про це.

8) Чи є поруч з тобою людина, з якою у тебе інтимні стосунки?
а) Так.
б) Ні.

9) Чи вважаєш ти цю людину такою, з якою хотів би прожити все життя?
а) Так, це ймовірно.
б) Ні, навряд чи.
в) Важко відповісти.

10) Визнач риси характеру, які мають бути притаманні твоєму чоловікові (дружині)? (*Познач не більше п'яти варіантів.*)
а) Розум.
б) Зовнішня привабливість.
в) Порядність.
г) Темперамент.
д) Уміння опиратися незгодам.
е) Чуйність, увага.
є) Легкий характер.
ж) Гумор.
з) Незалежність.
и) Щедрість.
і) Вірність, надійність.
ї) Сила волі.
к) Інше.
л) Важко відповісти.

Тест для учнів «Чи уважний ти?»

Дай відповіді «так» або «ні» на наступні запитання:

1. Чи часто ти програєш через неуважність?
2. Чи розігрують тебе друзі і знайомі?
3. Чи вмієш ти займатися якою-небудь справою і одночасно слухати те, про що говорять біля тебе?
4. Чи знаходив ти коли-небудь на вулиці ключі чи гроші?
5. Чи дивишся ти уважно навсібіч, коли переходиш вулицю?
6. Чи здатний ти згадати деталі фільму, що дивився два дні тому?
7. Чи дратує тебе, коли хто-небудь відволікає тебе від читання книги, газети, перегляду телепередач чи іншого заняття?
8. Чи перевіряєш здачу в магазині відразу після покупки?
9. Чи швидко знаходиш у квартирі потрібну річ?
10. Чи здригаєшся, коли хто-небудь раптом покличе тебе?
11. Чи буває, що ти одну людину сприймаєш за іншу?
12. Захопившись бесідою, чи можеш пропустити потрібну зупинку?
13. Чи можеш ти, не зупиняючись, назвати дати народження твоїх близьких?
14. Чи легко пробуджуєшся від сну?
15. Чи знайдеш без допомоги у великому місті місце (музей, будинок, магазин), де був одного разу в минулому році?

Ключ до тесту:

Зарахуй собі по одному балу за відповіді «так» на запитання 2, 3, 4, 5, 6, 8, 13, 14, 15 та за відповіді «ні» на запитання 1, 7, 10, 11, 12. Підрахуй бали.

Результати тесту:

11 і більше балів. Ти на диво уважна і проникліва людина. Такій пам'яті і такій увазі залишається тільки позаздрити — це властиво не кожному.

5—10 балів. Ти достатньо уважна людина, не забуваєш нічого важливого. Але, як кажуть, «і на старуху буває про-

руха» — дещо можеш забути, іноді виявляєш розсіяність, що обертається непорозумінням. І все ж ти здатний зосередитись у відповідальний момент і не допустити помилки.

4 і менше балів. Ти дуже розсіяний, це є причиною багатьох неприємностей у твоєму житті. Тобі слід перебороти свою неуважність, виховувати в собі зібраність і постійно тренувати пам'ять.

Тест для учнів «Мій творчий потенціал»

Обери один із запропонованих варіантів відповідей і набери його код.

1. Чи вважаєш ти, що навколишній світ може бути покращений?
   а) Так;
   б) ні, він і так достатньо добрий;
   в) так, але тільки в деяких випадках.
2. Чи вважаєш, що сам можеш брати участь у значних змінах навколишнього світу?
   а) Так, у більшості випадків;
   б) ні;
   в) в деяких випадках.
3. Чи вважаєш, що деякі з твоїх ідей могли б принести користь у галузі, в якій ти мрієш працювати?
   а) Так;
   б) так, але за сприятливих умов;
   в) лише в деякій мірі.
4. Чи вважаєш себе спроможним змінити кардинально не лише своє життя, але й життя інших людей?
   а) Так, напевне;
   б) це малоймовірно;
   в) можливо.
5. Коли ти наважуєшся щось вчинити, чи віриш, що втілиш свої задуми?
   а) Так;
   б) часто думаю, що не зможу;
   в) так, часто.

6. Чи відчуваєш ти потяг до справи, яку абсолютно не знаєш?
   а) Так, нове мене приваблює;
   б) невідоме мене не цікавить;
   в) все залежить від характеру цієї справи.
7. Тобі доводиться займатись незнайомою справою. Чи відчуваєш ти бажання досягнути в ній досконалості?
   а) Так;
   б) задовольняюсь тим, чого встиг досягнути;
   в) так, але за умови, що справа подобається.
8. Якщо справа, яку ти не знаєш, тобі подобається, то чи бажаєш ти дізнатись про неї все?
   а) Так;
   б) ні, ти хочеш навчитись лише основного;
   в) ні, ти хочеш лише задовольнити свою цікавість.
9. Коли тебе спіткала невдача, то:
   а) якийсь час чиниш опір, незважаючи на здоровий глузд;
   б) махнеш рукою на цю затію, оскільки розумієш її нереальність;
   в) продовжуєш свою справу, навіть коли очевидно, що перешкоду тобі не подолати.
10. На твою думку, професію слід обирати, виходячи:
   а) з власних можливостей;
   б) стабільності, потрібності, значимості професії, потребі в ній;
   в) переваг, яких вона надасть.
11. Під час подорожі ти міг би легко зорієнтуватись на маршруті, по якому вже пройшов?
   а) Так;
   б) ні, боюсь збитись зі шляху;
   в) так, але лише там, де місцевість сподобалась.
12. Чи зможеш ти зразу ж після бесіди з кимсь пригадати все, про що говорили?
   а) Так, без труднощів;
   б) ні;
   в) запам'ятовуєш лише те, що тобі цікаво.

13. Коли ти чуєш слово на незнайомій мові, то можеш повторити його по складах, без помилки, навіть не знаючи його значення?
    а) Так, без ускладнень;
    б) так, якщо це слово легко запам'ятати;
    в) повториш, але не зовсім правильно.
14. У вільний час ти віддаєш перевагу:
    а) усамітненню, мріям наодинці із собою;
    б) відпочинку в компанії;
    в) тобі байдуже, бути самому чи в компанії.
15. Ти займаєшся якоюсь справою, вирішуєш припинити це заняття лише тоді, коли:
    а) справа завершена і здається тобі відмінно виконаною;
    б) ти більш-менш задоволений;
    в) тобі ще жодного разу не вдавалося завершити розпочату справу.
16. Коли ти на самоті:
    а) любиш мріяти;
    б) шукаєш собі заняття;
    в) обмірковуєш плани на майбутнє.
17. Коли якась ідея захопила тебе, то ти станеш думати про неї:
    а) незалежно від того, де і з ким перебуваєш;
    б) лише на самоті;
    в) лише там, де не буде занадто галасливо.
18. Коли ти відстоюєш свою думку:
    а) можеш відмовитись від неї, якщо аргументи опонентів тебе переконають;
    б) залишишся при своєму, які б аргументи не вислухав;
    в) поступишся, якщо опір виявиться занадто сильним.

Ключ до тесту:
Відповідь «а» — 3 бали, «б» — 1 бал, «в» — 2 бали.
Сумарний бал по питаннях 1, 6, 7 та 8:
10—12 балів — ти допитливий;
6—9 балів — ти зацікавлений в міру;
менше 6 балів — зона твоєї допитливості дуже обмежена.

Сумарний бал по питаннях 2, 3, 4 та 5:

10—12 балів — у тебе сильна впевненість у собі;

6—9 балів — ти віриш у себе, але тебе може зламати;

менше 6 балів — ти недостатньо впевнений у собі.

Загальна сума по всіх питаннях тесту:

49 і більше балів — у тебе закладено значний творчий потенціал, який надає тобі великий вибір творчих можливостей. Якщо ти на ділі зможеш застосувати свої можливості, то тобі доступні найрізноманітніші форми творчості.

24—48 балів — у тебе нормальний творчий потенціал. ти володієш тими здібностями, які дозволяють тобі творити, але маєш і проблеми, що гальмують процес творчості. У будь-якому випадку, твій потенціал дозволить тобі проявити себе, якщо ти цього дійсно захочеш.

23 і менше балів — твій творчий потенціал, на жаль, невеликий. Але, можливо, ти просто недооцінюєш себе? Відсутність віри у свої сили взагалі може призвести до думки, що ти неспроможний займатись творчістю.

Тест для учнів «Я і моє оточення»

Дай відповіді «так» або «ні» на наступні запитання:

1. Чи цінуєш ти дружбу?
2. Чи захоплює тебе щось нове?
3. Чи віддаєш ти перевагу старому одягу перед новим?
4. Чи прокидаєшся із задоволеним без буд-якої причини?
5. Чи змінював ти в дитинстві більш ніж три рази майбутню професію?
6. Чи втрачаєш ти впевненість у собі, коли тобі належить вирішити важкі завдання?
7. Чи колекціонуєш ти що-небудь?
8. Чи легко змінюєш свої плани в останню мить?

Ключ до тесту:

Зарахуй собі один бал за кожну відповідь «так» на запитання 1, 3, 7 та 8 і за кожну відповідь «ні» на запитання 2, 4, 5 та 6.

Результати тесту:

7 балів і більше — ти урівноважена людина, батькам, учителям, друзям гріх скаржитись на тебе. У тебе легкий, хороших характер.

3—6 балів — твій характер не назвеш легким. Твій настрій легко змінюється, а це не може не відобразитись на навчанні, домашніх справах і відношеннях з оточуючими.

3 бали і менше — тобі важко спілкуватися з оточуючими. Можливо, ти занадто вимогливий до інших і не схильний до пошуків компромісу.

Тест для учнів «Наскільки ти агресивний»

Дай відповіді «так» або «ні» на наступні запитання:

1. Чи терпляча ти людина?
2. Чи впевнений ти в пріоритеті сили над логікою?
3. Чи вважаєш, що оточуючі заздрять тобі з того чи іншого приводу?
4. Чи важко тобі утриматись від сварки, якщо ти з кимсь категорично не згодний?
5. Чи подобається тобі іноді робити щось на зло іншим?
6. Чи буваєш ти неввічливим у тих чи інших ситуаціях?
7. Чи любиш ти читати детективи, дивитись бойовики та фільми жахів?
8. Чи подобається тобі кепкувати з інших, бути критичним і саркастичним?
9. Чи є поруч із тобою людина, яку ти по-справжньому ненавидиш?
10. Чи буваєш ти неприємним для оточуючих?
11. Чи вважаєш ти, що дітей слід карати за неслухняність?
12. Чи вважаєш ти, що застосування смертної кари у деяких випадках виправдане?
13. Чи відчував ти коли-небудь таку лють, що розбивав чи рвав яку-небудь річ?

Ключ до тесту:

За кожну відповідь «так» — 1 бал, «ні» — 0 балів.

Результати тесту:

1—4 бали. Ти доброзичлива до оточуючих людина, вважаєш, що найкращий спосіб спілкування — порозуміння. Ти схильний вірити в душевне благородство людини, доброту, справедливість і любов як фактори, які визначають обличчя людства. Щоправда, тобі нелегко залучати інших людей до реалізації висунутих вами ідей. І твоє уміння володіти власними емоціями і почуттями нерідко поєднується з недостатністю впевненості у собі.

5—8 балів. Твоя стриманість не має нічого спільного з байдужістю чи невпевненістю в собі. У випадку необхідності ти здатний підкоряти своїй волі інших людей, не дозволити їм «сісти тобі на шию», вмієш протистояти невмотивованій агресії власну активно-захисну поведінку.

9—13 балів. Ти явно схильний до агресивних імпульсів по відношенню до оточуючих і втрати самоконтролю. Твоя агресивність носить наступальний характер і досить часто є немотивованою з боку інших. Ти не завжди навіть сам усвідомлюєш, що твоє прагнення «говорити правду в очі».

Анкета для батьків «Будьмо знайомі»

Виберіть варіант відповіді (обведіть потрібну літеру).

1) Ваш вік:
   а) до 35 років;
   б) від 35 до 40 років;
   в) понад 40 років.
2) Скільки дітей у Вашій сім'ї?
   а) Одна дитина;
   б) двоє;
   в) троє і більше.
3) Ваша освіта:
   а) вища;
   б) середня;
   в) середня спеціальна.
4) Чи є у Вашої родини бажання взяти участь у житті школи або класа? _____;

5) Чим захоплюється Ваша дитина? _____;
6) Чим Ви (Ваша сім'я) можете допомогти класному колективу?
   а) Вести гурток;
   б) взяти участь у культурних заходах;
   в) свій варіант _____;
7) Що б Ви хотіли змінити в житті школи?
   а) У навчальному процесі _____;
   б) у виховній роботі _____;
   в) інше _____;
   в) свій варіант _____.

Анкета для батьків «Батьки і діти»

1. Чим цікавиться Ваша дитина?
2. В якому віці ваша дитина навчилася читати і рахувати?
3. Якому заняттю з дитиною Ви віддаєте перевагу вдома?
4. Які і як часто дитина ставить Вам запитання?
5. На які теми любить з вами спілкуватися Ваша дитина?
6. Чи можете Ви навести приклад вирішення Вашою дитиною якихось важливих для неї завдань, проблем?
7. Чи звертається Ваша дитина по допомогу під час вирішення завдань?
8. Чи вважаєте Ви, що у Вашої дитини є здібності? У чому вони проявляються? Що ви робите для їх розвитку?
9. Як ви оцінюєте такі якості своєї дитини, як пам'ять, уважність?
10. На що, на Вашу думку, слід звертати особливу увагу вчителю в роботі з Вашою дитиною?
11. Яку інформацію ви б хотіли отримати на батьківських зборах?

Тест «Особливості взаємин з дітьми у вашій родині»

1) Кого ви бачите у своїх дітях?
   а) Людей, рівних вам (3);
   б) Тих, хто допоможе вам заново пережити ваше дитинство, юність (2);

в) Маленьких дорослих (1);
г) Тих, хто постійно відчуває потребу у ваших радах (0).

2) Діти запросили в гості однолітків, і ви:
а) дозволяєте їм залишитися самим (1);
б) складаєте їм компанію, намагаючись триматися на рівних (3);
в) складаєте дітям компанію, і потім запитуєте, чи вважають вони своїх батьків так само веселими, як вас (2);
г) ні в що не втручаєтеся, але натікаєте, що ви завжди поруч, на випадок, якщо щось трапиться (0).

3) Коли ви намагаєтеся поводитися так, начебто ви не старші від своїх дітей, то ви це робите для того, щоб:
а) підтримувати з дітьми гарні стосунки (3);
б) скоротити різницю у віці (2);
в) утримати родину довше разом (1);
г) для вас це природно (0).

4) Ваша дитина-підліток вимагає переключити телевізор з фільму, що вам дуже подобається, на музичну програму. Що ви робите?
а) Виконуєте прохання і дивитеся передачу разом (3);
б) відповідаєте, що треба почекати, поки закінчиться ваш фільм (0);
в) обіцяєте найближчим часом купити телевізор у кімнату своїй дитині (2);
г) записуєте фільм на відеокасету, а дитині дозволяєте дивитися передачу, яка її цікавить (1).

5) Якою буде ваша реакція, коли ви побачите, що ваша дитина-підліток зробила пірсинг?
а) Вважаю, що це її (його) особиста справа (0);
б) почну жартувати (1);
в) скажу, що це модно, не бажаючи, щоб мене вважали старомодним (2);
г) зроблю собі те саме (3).

6) У разі виникнення суперечки з дітьми ви:
а) рідко говорите, що вони помиляються, побоюючись, як би вони не стали відкидати вас зовсім (3);

б) погоджуєтеся змінити позицію, тому що подальша суперечка марна (1);
в) залишаєте останнє слово за дитиною, не бажаючи з нею сваритися (2);
г) погоджуєтеся з дитиною, якщо вона дійсно права (0).

7) Ваша дитина-підліток вмикає на повну потужність музику, а ви:
а) затикаєте вуха і займаєтеся своїми справами (1);
б) зменшуєте голосність (0);
в) миритеся з цим, якщо вже дитині так хочеться (2);
г) висловлюєте незадоволення голосною музикою (3).

8) Поговоримо про ваш вік.
а) Ваша дитина знає, скільки вам років (1);
б) ви прагнете не помічати і не підкреслювати різниці у віці між вами і вашою дитиною (3);
в) ви приховуєте свій вік від дитини (2);
г) у розмові часто підкреслюєте, що знаєте більше за дитину, тому що ви старші (0).

9) Як ви вдягаєтеся?
а) не приділяєте увагу своїм вбранням (2);
б) намагаєтеся дотримуватися стилю своєї дитини, вважаючи, що це допомагає установити більш тісний зв'язок між вами (3);
в) вибираєте той одяг, що найбільше пасує вам (0);
г) додержуєтеся молодіжної моди, тому що так почуваєте себе молодше(1).

10) Свої стосунки з дітьми ви будуєте так:
а) поводитеся з ними, як з дорослими (2);
б) поводитеся з ними, як з маленькими (1);
в) намагаєтеся бути їх приятелем (3);
г) поводитеся так, як повинні поводитися батьки (0).

Результати тестування:

20—30 балів. Ви взяли на себе роль приятеля власних дітей, забувши про свою роль наставника. Однак бути просто приятелем недостатньо. Адже діти відчувають потребу у керівництві. Вам треба зрозуміти, що з різницею у віці

зробити нічого не можна, тож важливо усвідомити, що саме ви повинні бути опорою своїм дітям.

11—19 балів. Скоріше за все, ваші діти самі не знають, як їм з вами поводитися. З одного боку, ви явно намагаєтеся їм в усьому потурати, а з іншого боку, прагнете виконувати роль батька (матері). Коли ви намагаєтеся наполягти на чомусь, то це викликає в дітей розгубленість, гнів і непокору. Однак ваші стосунки ще можна змінити, і ви повинні припинити грати в приятеля і стати для дітей взірцем зрілої і відповідальної поведінки.

0—10 балів. Так тримати! Ви відчайдушно намагаєтеся зрозуміти й оцінити настрій своєї дитини. Зважаючи на все, ви досить розумні і знаєте, як будувати стосунки з дітьми за вашими, а не за їхніми умовами. Сварки неминучі, однак діти вас поважають і люблять, а головне — бачать у вас надійну та люблячу людину.

Тест для батьків «Мій метод виховання»

Батьки відповідають на запитання: «Чи здатні Ви?»
Варіанти відповідей:
Можу і завжди так дію — 3 бали.
Можу, але не завжди так дію — 2 бали.
Не можу — 1 бал.

1. У будь-яку мить облишити всі свої справи заради спілкування з дитиною?
2. Попросити поради у дитини, незважаючи на її вік?
3. Зізнатися дитині у власній помилці?
4. Вибачитися перед дитиною у випадку, якщо були не праві?
5. Опанувати себе і зберегти самовладання, навіть якщо вчинок дитини вивів Вас із себе?
6. Поставити себе на місце дитини?
7. Повірити хоча б на хвилинку, що Ви добра фея чи прекрасний принц?
8. Розповісти дитині повчальний випадок з дитинства, який охарактеризує вас не з кращого боку?

9. Утримуватися від прізвиськ і висловів, які можуть образити дитину?
10. Пообіцяти дитині виконати її бажання за умови гарної поведінки?
11. Домовитися з дитиною про один день, в який вона може робити все, що їй заманеться, і Ви не заважатимете?
12. Не прореагувати, якщо Ваша дитина вдарила, штовхнула чи незаслужено скривдила іншу дитину?
13. Не зважати на сльози, примхи, прохання, якщо знаєте, що це забаганка?

Результати тесту:

30—39 балів. Ви дотримуєтесь правильних принципів виховання.

16—29 балів. Ваш метод виховання — палиця та пряник.

Менше 16 балів. У Вас немає педагогічних навичок і бажання виховувати дитину.

Тест для батьків «Перевірте себе»

При заповненні тесту треба обводити літеру варіанта відповіді.

1. Повернувшись додому з роботи, ви хочете почитати газети. А Ваш син (дочка) слухає у цей час голосну музику. Ви говорите:
   а) Зараз же вимкни магнітофон!
   б) Вимкни магнітофон! У мене голова розламується. Ти ж бачиш, що я збираюся почитати газету.
   в) Давай домовимося: я буду читати газету приблизно протягом години, а ти вимкнеш музику Потім можеш слухати далі.
2. Ваш син не стригся протягом тривалого часу. Це вас дуже засмучує, і ви кажете:
   а) Зараз же йди до перукарні! Мені вдома клоун непотрібен!
   б) Як тобі не соромно ходити у такому вигляді, адже на тебе вже озираються! Ось тобі гроші на стрижку, піди зараз же підстрижись.

в) Синові Ви нічого не кажете про його зачіску. Замість цього час від часу у його присутності, розмовляючи з дружиною (чоловіком), згадуєте про те, що мода на довге волосся минула.

3. Ви просите доньку (сина) терміново сходити у якійсь важливій справі. Вона (він) відмовляється. Ви здогадуєтеся, що дитина спішить на зустріч з друзями, і говорите:
   а) Мене не стосуються твої справи. Зараз же відправляйся і зроби те, про що я тебе прошу!
   б) Ти все ж-таки повинен (повинна) це зробити. Треба ж і мені допомогти.
   в) Ви намагаєтесь вибрати компромісне рішення: пропонуєте різноманітні варіанти, такі, щоб була зроблена справа до чи після зустрічі з друзями.
4. Батько застає сина з цигаркою (батько палить) і каже:
   а) Так ти палиш? У цьому віці? Зараз же покинь сигарету.
   б) Якщо палити у твоєму віці, що ж буде потім?
   в) Дуже погано чиниш, що звикаєш до тютюну. Якщо я в молодості зробив таку помилку та звик до паління, це зовсім не означає, що й ти маєш палити.
5. Дочка прохає купити їй дорогі туфлі. У вас немає на це грошей. Ви говорите:
   а) У такому віці дорогі туфлі? Ще чого захотіла!
   б) Ти завжди просиш дорогі речі. А звідки я візьму гроші? Походи поки що у старих туфлях.
   в) У мене немає грошей. Ось коли отримаю премію — поговоримо.
6. Син (дочка) має вимити посуд, але замість цього дивиться телевізор і ви говорите:
   а) Зараз же вимий посуд!
   б) Мати хвора, а ти навіть посуд не вимиєш! Може, я маю це робити?!
   в) Не забудь після закінчення своєї передачі вимити посуд. Це неприємно, але нічого не вдієш, це необхідно зробити!

Результати тесту:

Якщо більшість обраних відповідей із серії *а*), батьки занадто категоричні. Друзями таких батьків, напевне, діти не назвуть.

Якщо більшість обраних відповідей типу *б*), батьки не надто послідовні у своєму ставленні до дітей, але взагалі часто виступають у ролі порадника.

Якщо більшість відповідей вибрано у рубриці *в*), то батьки вимагають від своїх дітей дуже небагато.

Найкращий результат, якщо обрані відповіді типу *б*) та *в*). Це означає, що батьки не лише намагаються зберегти свій авторитет перед дітьми, але і їхню дружбу.

Тест «Чи конфліктна ви людина?»

1. Уявіть, що в громадському транспорті виникла суперечка. Чому ви віддаєте перевагу:
   а) не брати участь у суперечці;
   б) можу втрутитися, встати на бік того, кого вважаю правим;
   в) завжди втручаюся й відстоюю власну думку.
2. На зборах ви критикуєте керівництво за помилки?
   а) Ні;
   б) так, але в залежності від особистого ставлення до нього;
   в) завжди.
3. Ваш керівник пропонує план роботи, який вам здається нераціональним. Чи запропонуєте ви свій план, який вважаєте кращим?
   а) Так, якщо мене підтримують інші колеги;
   б) буду відстоювати свій план;
   в) боюся критикувати керівництво.
4. Чи полюбляєте ви сперечатися з колегами?
   а) Лише з тими, хто не образиться, і якщо це не впливає на спілкування;
   б) так, але лише з принципових питань;
   в) сперечаюсь з усіма.

5. Хтось намагається пролізти вперед позачергово:
   а) я не гірший, також намагаюсь обійти чергу;
   б) обурююсь у душі;
   в) відкрито висловлюю власну думку.
6. Ваш колега виступає з робочою пропозицією або ідеями. Ідея цікава, але містить помилку. Ваша думка вирішальна:
   а) висловлюсь про позитивні і негативні сторони пропозиції;
   б) відзначу позитивні моменти і запропоную допрацювати ідею;
   в) стану критикувати.
7. У магазині ви побачили, що вас обрахували:
   а) я йду, приховавши прикрощі;
   б) я прошу ще раз перерахувати покупку;
   в) я це так не залишу.
8. Ви сперечаєтесь з дитиною і розумієте, що вона права. Як ви вчинете?
   а) Припиню сперечання;
   б) визнаю свою помилку і вибачусь;
   в) продовжую доводити свою правоту.

Результати тесту:

а) — 4 бали;
б) — 2 бали;
в) — 0 балів.

24—38 балів. Ви не любите конфліктів. Якщо берете участь в суперечці, то завжди думаєте про те, як це може відобразитись на взаємостосунках з оточуючими людьми.

8—23 бали. Ви наполегливо відстоюєте власну думку, не дивлячись на те, як це відобразиться на ставленні до вас інших людей.

8 балів і менше. Ви спеціально шукаєте привід для суперечки, критикуєте інших з вигодою для себе. Ви любите всім нав'язувати свою думку, навіть якщо неправі, завжди шукаєте навколо себе винуватих. Скандал для вас — найулюбленіша розвага.

Тест для батьків «Результати виховання культури поведінки у дитини в моїй сім'ї»

Батьки мають обвести кружечком відповідний варіант та підрахувати отримані бали.

Якості, властиві моїй дитини	Завжди	Інколи	Ніколи
Тактовність	3	1	0
Наявність гарних манер	3	1	0
Уявлення про основні правила етикету	3	1	0
Грубість	0	1	3
Вживає «сленгові» слова	0	2	3
Говорить нерозбірливо	0	2	3
Вміє ввічливо вести полеміку	3	1	0
Калічить та перекручує слова	0	1	3
Має здорове почуття гумору	2	1	0
Охайна	3	1	0
Дотримується культури рухів та жестів	3	1	0
Одягається зі смаком	3	2	0
Прагне наслідувати зовнішність друзів	0	1	2
Дотримується порядку у власній кімнаті (куточку)	3	1	0
Належно поводить себе за столом	3	1	0
Прислухається до батьків	3	1	0
Вживає ввічливі слова, спілкуючись з людьми	2	1	0

Результати тесту:

45—48 балів: У Вашої дитини бездоганна культура поведінки. Та чи щирими були Ваші відповіді?

35—44 бали: Ви проділяєте належну увагу вихованню культури поведінки у дитини, тому й результат гарний.

25—34 бали: Ваша дитина отримує виховання культури поведінки в родині, але Вам варто приділяти більше часу та зусиль вирішенню цієї проблеми.

15—24 балів: Шанси Вашої дитини стати культурною людиною невеликі. Негайно слід звернути на це увагу. *Менше 14 балів:* Вашій дитині можна лише поспівчувати. Ви, певно, цілком забули, що у Вас є батьківські виховні обов'язки.

Тест для батьків «Чи гарний Ви батько?»

Запитання тесту	Так	Іноді	Ні
1) Чи уникаєте Ви відповіді на питання дитини словами типу «я тобі це поясню, коли ти підростеш»?	0	2	5
2) Чи вважаєте Ви, що дитині на кишенькові витрати варто давати не визначену суму, а залежно від її потреби?	0	2	5
3) Чи намагаєтеся Ви пояснити дитині, чому їй заборонено щось?	4	2	0
4) Чи дозволяєте Ви маленькій дитині допомагати по господарству, навіть якщо ця допомога нічого не дає?	4	3	0
5) Чи вважаєте Ви, що безневинна неправда дитини припустима?	0	2	4
6) Чи використовуєте Ви кожну можливість, щоб розвивати в дитині спостережливість?	5	1	0
7) Чи дозволяєте Ви саркастичні зауваження стосовно власної дитини?	0	0	5
8) Чи дотримуєтеся Ви поглядів, що гарна бійка ніколи ще не шкодила дитині?	0	2	5
9) Чи вважаєте Ви, що раннє введення дитини в доросле життя шкідливе?	0	3	4

Продовження таблиці

10) Ви читаєте книги про виховання?	4	2	0
11) Чи погоджуєтеся Ви, що у дітей можуть бути власні секрети?	3	2	0
12) Чи сварите Ви дитину, якщо вона залишає їжу на тарілці?	0	1	4
13) Чи даєте Ви дитині можливість розвивати віру у власні сили і самостійність?	5	1	0
14) Чи радієте Ви успіхам своєї дитини, навіть якщо добре бачите її недоліки?	5	0	0
15) Чи охоче Ви проводите час зі своєю дитиною, чи доставляє Вам радість товариство дитини?	5	1	0
16) Чи засуджуєте Ви суворість у вихованні дітей, що призводить до скутості і неприродного поводження дитини?	5	0	0
17) Чи здатні Ви зберігати абсолютний спокій, коли Ваша дитина роздратована?	5	1	0
18) Чи можете Ви наказати так рішуче, щоб цей наказ був виконаний негайно?	5	0	0
19) Чи легко Ви встановлюєте дружні стосунки з друзями своєї дитини?	4	2	0
20) Чи вважаєте Ви достатньою причиною для осуду своєї дитини ту обставину, що коли Ви були у її віці, то цього не робили?	0	2	5
21) Чи вирішуєте Ви за свою дитину життєво важливі питання?	0	2	5
22) Чи вибачаєтесь Ви перед дитиною, якщо її несправедливо покарано?	5	3	0
23) Чи можуть діти в суперечці переконати Вас? Чи трапляється так, що Ви пом'якшуєте своє первинне рішення?	5	3	0
24) Чи забуваєте Ви виконувати свої обіцянки, особливо такі, що для дитини є нагородою за що-небудь?	0	2	5

Закінчення таблиці

25) Чи можете ви відірватися від роботи, якщо Ваша дитина просить поради?	5	3	0
26) Чи вважаєте Ви, що Ваші син або дочка не можуть мати таємниць від Вас і не вправі почувати себе скривдженими, якщо Ви розкриєте їхнього листа, що вони одержали?	0	3	5

Результати тесту:

121—130 балів. Ви — ідеальний батько (настільки ідеальний, що ми сумніваємося, чи на всі питання Ви відповіли щиро).

100—120 балів. Ви — дуже гарний батько, що усвідомлює важливість своїх обов'язків.

80—99 балів. Загалом, Ви — гарний батько, хоча часто припускаєтеся помилок, послабляючи власний вплив на процес виховання дітей.

60—79 балів. На жаль, у багатьох питаннях Ви є не кращим батьком. Очевидно, Ваші діти не почуваються з Вами досить добре.

Менше 30—59 балів. Шкода... Ви непослідовні у своїх справах і вчинках, занадто часто робите «іноді» те, що слід робити постійно, або робите постійно те, чого не повинні робити взагалі. Діти не знають, коли й у чому можуть на вас розраховувати.

Менше 29 балів. Можна лише поспівчувати Вашим дітям.

Анкета для учнів та їхніх батьків «Чи впевнена ваша дитина у своїх силах?»

Опитувальник для учнів:

Закінчи речення:

Я вважаю, що я _____.

Без мене важко уявити _____.

Мені хотілося б, щоб про мене _____.

Я вважаю, що зміг би _____.

Було б добре, якби мене _____.

Моя головна риса характеру — це _____.
Мій кумир — це _____.
Я не люблю людей, які _____.
Мені комфортно, коли _____.

Опитувальник для батьків:

1. Назвіть ті риси характеру вашої дитини, які заважають їй проявити себе.
2. Які риси характеру можуть завадити вашій дитині реалізувати себе в майбутньому?
3. Чи знає дитина вашу думку?
4. Чи згодна дитина з вашою думкою?
5. Як ви намагаєтесь боротися з тими рисами характеру, які заважають вашій дитині?
6. Чи впевнена ваша дитина у собі?
7. У чому проявляється впевненість вашої дитини?
8. Чи сприяє ваша родина розвитку впевненості у вашої дитини?
9. Як ви заохочуєте прояв впевненості вашої дитини у собі?
10. Що, на вашу думку, могла б зробити школа та класний керівник для того, щоб ваша дитина стала відчувати впевненість у собі?

Анкета для учнів та їхніх батьків «Права й обов'язки підлітка»

Опитувальник для учнів:

Я вважаю, що маю право на _____.
Мої батьки вважають, що я не маю права на _____.
Моїм обов'язком є _____.
Мої батьки задоволені тим, що я _____.
Мої батьки не задоволені тим, що я _____.
Я боюся, що батьки _____.
Я радію з того, що батьки _____.

Опитувальник для батьків:

Наша дитина має право на _____.
Наша дитина не має права на _____.

Обов'язком нашої дитини є _____.
Ми не задоволені тим, що _____.
Ми задоволені тим, що _____.
Ми боїмося, що дитина _____.
Ми радіємо з того, що дитина _____.

Анкета для учнів та їхніх батьків «Шляхи вирішення конфліктів»

Опитувальник для учнів та батьків

Конфлікт — це _____.
Причиною конфлікту може бути _____.
Конфлікт може призвести до того, що _____.
Частіше за все приводом для конфлікту в родині буває __.
Для того, щоб уникнути конфлікту, потрібно _____.
Чи вважаєте ви за необхідне піднімати проблему конфліктів на батьківських зборах?
Як ви вирішуєте конфлікти?
Чи може виникнути конфліктна ситуація в школі?
Чи можливо взагалі жити без конфліктів?
Як ви навчились вирішувати конфліктні ситуації в родині?
Чи можете ви поділитися досвідом з вирішення конфліктних ситуацій?

Опитувальник для учнів:

Ти — конфліктна людина?
Чи легко тобі з'ясовувати з кимсь відносини?
Що ти відчуваєш після того, як з'ясував відносини?
Чи стаєш ти більш досвідченим після виходу з конфлікту?
З ким найчастіше ти конфліктуєш?
Що може стати приводом для виникнення конфліктної ситуації?
Хто першим намагається вирішити конфлікт — ти чи друга сторона?
Що ти, як правило, відстоюєш у конфлікті?
Чи виникають конфліктні ситуації у вашій родині?

Чи змінюється твоє ставлення до людей, з якими ти був у конфліктній ситуації?

Чи потрібно людям вчитися вирішувати конфлікти?

Чи бажаєш ти взяти участь у спеціальному тренінгу з вирішення конфліктів?

Анкета для учнів та їхніх батьків «Визначення толерантності»

Опитувальник для учнів

Батьківщина для мене — це _____.

Бути патріотом — це означає _____.

Бути несправжнім патріотом — це означає _____.

Толерантність — це _____.

Толерантність я проявляю у тому, що _____.

Я вважаю, що всі народи світу мають право _____.

Я не вважаю, що один народ _____.

Я вважаю за неприпустиме _____.

Для виховання патріотизму в школі необхідно _____.

Я вважаю, що в школі неможна _____.

Я вважаю, що вчителі мають право _____.

Я вважаю, що батьки мають право _____.

Мені ніколи не заборонять _____.

Мені можуть заборонити _____.

Опитувальник для батьків:

Чи прищеплюєте ви своїй дитині патріотичні ідеали?

У чому це проявляється?

Чи вважаєте ви за необхідне обговорювати питання толерантності та патріотизму на батьківських зборах? Обґрунтуйте свою думку.

Як ви ставитесь до проявів націоналізму та шовінізму?

Чи обговорюєте ви ці питання в родині?

Чи засуджуєте ви ці питання в родині?

Які, на ваш погляд, заходи мають проводитися в школі з виховання толерантності учнів, виховання в дітях патріотизму?

Анкета для учнів та їхніх батьків «Життєвий поклик підлітка»

Опитувальник учнів

Твої улюблені заняття та захоплення:

а) 1—4 клас _____;
б) 5—7 клас _____;
в) 8—9 клас _____.

Хто залучив тебе до улюбленого заняття?
Яке заняття є для тебе улюбленим зараз?
Як багато часу ти приділяєш своєму хобі?
Які навчальні предмети ти легко вивчаєш?
Коли тобі важко, чи налаштований ти досягти успіху?

Опитувальник для батьків:

Улюблені заняття вашої дитини:
а) у дошкільний вік _____;
б) у початковій школі _____;
в) у середній школі та нині _____.

У чому бачить себе успішним ваша дитина?
Які інтереси вашої дитини сталі?
Найцікавіші уроки з вашої точки зору?
Комунікабельність — помітна риса вашої дитини?
Наполегливість та працелюбність — у якій мірі ці риси властиві вашій дитині?
Чи цікавить дитину ваша професія?
Чи охоче приймає від вас поради ваша дитина?

Анкета для учнів та їхніх батьків «Психологічна сумісність»

Заповнювати анкету мають дві особи. Її призначення — визначити психологічну сумісність між дитиною та матір'ю чи батьком.

Респондент має на окремому аркуші виписати в стовпчик номери висловлювань.

Проти кожного слід ставити кількість балів у відповідності з власною думкою:

2 бали — «правильно»
1 бал — «буває по-різному»
0 балів — «неправильно»

1. Мені легше запитати дорогу у перехожого, ніж шукати її по карті.
2. Люблю вибирати і купувати квіти.
3. Я стараюсь заводити знайомства, які можуть принести користь.
4. На мою думку, краще діяти, ніж розмірковувати.
5. Мене дратує неакуратний почерк або неохайно виконана робота.
6. На мою думку, краще чергування горя і радості, ніж одноманітне життя.
7. Вважаю, немає нічого такого, чого не можна було б довірити рідній людині.
8. Вважаю, що людині притаманні доброта і такт, це є найважливішим.
9. Мені подобається жартувати над тими, хто здається мені не дуже розумним.
10. Люблю лижні прогулянки взимку, а влітку — плавання на довгу дистанцію.
11. Вважаю, що людина, яка не вміє триматися з гідністю, навряд чи розумна.
12. На мою думку, чиста совість важливіша за матеріальну вигоду.
13. Впевнений, якщо з людьми поводитися м'яко, вони втрачають почуття відповідальності.
14. У їжі мені більше подобається витонченість, ніж різноманітність.
15. Для мене важливо, що про мене думають близькі, а думки інших мене не цікавлять.
16. Мені подобається обговорювати прочитану книгу або фільм.

Ключ до анкети:

Різниця між сумами балів по непарних висловлюваннях	Різниця між сумами балів по парних висловлюваннях		
	до 5 балів	*5—10 балів*	*понад 10 балів*
до 5 балів	У вас гармонійні стосунки, схожі характери.	У вас гармонійні стосунки, ви непогано доповнюєте одне одного своїми характерами.	У вас гармонійні стосунки, але між вами неминучі конфліктні ситуації, зумовлені несхожістю характерів.
5—10 балів	У вас можливі певні труднощі у взаємовідносинах, але ви їх легко долаєте.	У вас можливі труднощі, які ви з часом подолаєте.	Труднощі у взаємовідносинах можуть набувати затяжного характеру.
понад 10 балів	Добре, що ви умієте швидко порозумітися, хоча іноді вам це нелегко.	Вам нелегко спілкуватися, але є надія на порозуміння, дякуючи взаємному доповненню поглядів.	Лише через тривалий час і за умови взаємних поступок ви зможете досягнути взаєморозуміння.

Анкета для учнів «Я й суспільство»

1. Як ти вважаєш, чи є права у дітей?
   а) Так.
   б) Ні.
   в) Важко відповісти.

2. Чи доводилось тобі відстоювати власні права? Якщо так, то в який спосіб?
   а) Звертаючись за допомогою до батьків.
   б) Вирішуючи власними силами.
   в) Звертаючись до суду.
   г) Звертаючись до родичів.
   д) Використовуючи особисті зв'язки, знайомства.
   е) Не потрапляв у такі ситуації.
   ж) Важко відповісти.
3. Що ти вважаєш припустимим, а що ні?

Поведінка	Припустимо	Неприпустимо
Вживання алкоголю	1	2
Вживання наркотиків	1	2
Паління	1	2
Заняття проституцією	1	2
Нетрадиційна статева орієнтація	1	2
Жебрацтво	1	2
Бродяжництво	1	2
Крадіжка	1	2

4. **Якою мірою ти цікавишся політикою?**
   а) Доволі уважно стежу за інформацією про політичні події в державі та світі.
   б) Постійно не стежу за політичними подіями, але при нагоді обговорюю їх з друзями, родичами.
   в) Особисто беру участь у політичних рухах, мітингах, демонстраціях.
   г) Взагалі не цікавлюсь політикою.
   д) Важко відповісти.

Анкета для учнів «Мої життєві цінності»

Якою мірою для тебе важливі представлені в таблиці цінності? (*Познач один варіант відповіді в кожному рядку.*)

Цінності	Дуже важливо	Важливо	Не дуже важливо	Зовсім неважливо	Важко відповісти
Душевна гармонія та спокійна совість	1	2	3	4	5
Добрі родинні та дружні відносини	1	2	3	4	5
Свобода — можливість бути хазяїном самому собі	1	2	3	4	5
Цікава творча робота	1	2	3	4	5
Самореалізація	1	2	3	4	5
Яскрава індивідуальність	1	2	3	4	5
Жити не гірше за інших	1	2	3	4	5
Високий матеріальний рівень, статок	1	2	3	4	5
Повага до традицій	1	2	3	4	5
Влада	1	2	3	4	5
Визнання суспільством	1	2	3	4	5

ЗМІСТ

Передмова 3

Збори № 1 Особливості організації навчального процесу підлітків 5

Збори № 2 Конфлікти з дитиною і путі їх вирішення . . . 14

Збори № 3 Родина — школа любові 26

Збори № 4 Підліток і шкідливі звички 36

Збори № 5 Вікові проблеми підлітків 45

Збори № 6 Вік першого кохання 56

Збори № 7 Фізичне виховання підлітків у родині 65

Збори № 8 Вулиця та спілкування наших дітей 72

Збори № 9 Друзі та однолітки в житті підлітка 80

Збори № 10 Молодіжна економіка і кишенькові гроші . . . 93

Збори № 11 Виховання психологічної витривалості у підлітків 102

Збори № 12 СНІД — життя без майбутнього 105

Збори № 13 Гра власним життям — загроза суїциду підлітків 112

Збори № 14 Випускні іспити: як подолати стрес 115

Додаткові матеріали 120

Анкета для учнів «Відповідальність — безвідповідальність». 120

Анкета для учнів «Моя майбутня професія» 121

Анкета для учнів «Освіта та вибір професії» 121

Анкета для учнів «Мої фінанси» 123

Анкета для учнів «Важливе в моєму житті» 124

Анкета для учнів «Мій побут» 126

Анкета для учнів «Мій вільний час та розваги» 127

Анкета для учнів «Моя родина» 129
Тест для учнів «Чи уважний ти?» 132
Тест для учнів «Мій творчий потенціал» 133
Тест для учнів «Я і моє оточення» 136
Тест для учнів «Наскільки ти агресивний» 137
Анкета для батьків «Будьмо знайомі» 138
Анкета для батьків «Батьки і діти» 139
Тест «Особливості взаємин з дітьми у вашій родині» . . 139
Тест для батьків «Мій метод виховання» 142
Тест для батьків «Перевірте себе» 143
Тест «Чи конфліктна ви людина?» 145
Тест для батьків «Результати виховання культури поведінки у дитини в моїй сім'ї» 147
Тест для батьків «Чи гарний Ви батько?» » 148
Анкета для учнів та їхніх батьків «Чи впевнена ваша дитина у своїх силах?» 150
Анкета для учнів та їхніх батьків «Права й обов'язки підлітка» 151
Анкета для учнів та їхніх батьків «Шляхи вирішення конфліктів» 152
Анкета для учнів та їхніх батьків «Визначення толерантності» 153
Анкета для учнів та їхніх батьків «Життєвий поклик підлітка» 154
Анкета для учнів та їхніх батьків «Психологічна сумісність» 154
Анкета для учнів «Я й суспільство» 156
Анкета для учнів «Мої життєві цінності» 157

«Батьківські збори. 7—9 класи» — школа родинного виховання.

Збірник містить:

- розробки тематичних бесід з батьками;
- анкети, тести для батьків та учнів;
- пам'ятки та поради для батьків з виховання дітей;
- педагогічні практикуми для батьків.

Збірник допоможе класному керівникові:

- дослідити взаємовідносини в родинах учнів класу;
- більше дізнатися про особистості учнів та їхніх батьків;
- покращити спілкування між учителем та батьками;
- надати батькам слушні поради з актуальних проблем сучасного виховання;
- за допомогою батьків визначити доцільні методи виховання учнів;
- сприяти зміцненню батьківського колективу.

«РАНОК» — виховуємо в дітях найкраще!

КНИГА ПОШТОЮ

КНИЖКОВИЙ КЛУБ ВИДАВНИЦТВА «РАНОК»
«ЗОЛОТА СЕРЕДИНА»
Безкоштовний каталог видань зручно замовити:
А/С 3355, ХАРКІВ 61045
(057) 717-74-55
pochta@ranok.kharkov.ua
www. ranok.com.ua

ВИДАВНИЦТВО РАНОК
ISBN 978–966–3150–50–5
9 789663 150505